

פסחים פרק שני כל שעה

(פסחים כא, א)

משנה:

כל שעה שמותר לאכול - מאכיל לבהמה לחיה ולעופות (לדוקיא איצטריך: דתיזוק 'הא משעה שאינו מותר לאכול אינו מותר להאכיל'), ומוכר לנכרי, ומותר בהנאתו;

עבר זמנו - אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכירים; (בגמרא פריך: פשיטא! הא נמי הנאה היא!)

רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה; וחכמים אומרים: אף מפרר וזורר לרוח או מטיל לים.

גמרא:

'כל שעה שמותר לאכול מאכיל' - הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל; לימא מתניתין דלא כרבי יהודה, דאי רבי יהודה - הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל,

דתנן [פסחים פ"א מ"ד]: רבי מאיר אומר: אוכלין כל חמש, ושורפין בתחלת שש;

רבי יהודה אומר: אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש.

ואלא מאי, רבי מאיר היא? האי 'כל שעה שמותר לאכול מאכיל'? 'כל שעה שאוכל - מאכיל' מיבעי ליה (אבל השתא דנקט לה בתרי לישני, משמע דאתרי גברי קאי! והא ליכא למימר דהכי קאמר: 'כל שעה שמותר לאכול מן התורה - מאכיל אפילו מדרבנן' ותיתוקם אליבא דרבי יהודה, דהא איכא שש דמותר לאכול מן התורה ואסור להאכיל לדברי הכל) !?

אמר רבה בר עולא: מתניתין - רבן גמליאל היא, דתנן [פסחים פ"א מ"ה]: 'רבן גמליאל אומר: חולין נאכלין כל ארבע, תרומה - כל חמש,

ושורפין בתחלת שש', והכי קאמר: כל שעה שמותר לאכול כהן בתרומה (כל שעה שיש היתר לשום אדם לאכול [חמץ]), ישראל מאכיל חולין (אף האסור לאכול) לבהמה לחיה ולעופות.

למה לי למיתנא 'בהמה' למה לי למיתנא 'חיה'?

צריכא: דאי תנא בהמה, דאי משיירא חזי לה (שאין דרכה להצניע אבל חיה כגון חולדה ונמיה וחתול דרכן להצניע), אבל חיה - דאי משיירא קמצנעא לה - אימא לא;

ואי תנא חיה, (הוה אמינא היא עדיפא) משום דאי משיירא מיהת מצנעא (ולא עבר עליה בבל יראה), אבל בהמה - זימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה (לבטל) וקאי עליה ב'בל יראה' וב'בל ימצא' אימא לא - צריכא; עופות למה לי?

אידי דתנא בהמה וחיה תנא נמי עופות.

ומוכרו לנכרי:

פשיטא!?

אפוקי מהאי תנא, דתניא: 'בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם (שיבוא) פסח (דקסברי: מצוה עליו לבערו מן העולם, ולא שיהא קיים); ובית הלל אומרים: כל שעה שמותר לאכול מותר למכור

(פסחים כא, ב)

רבי יהודה כן כתיירא אומר: כותח וכל מיני כותח (כותח נותנין בו פירורי לחם ואסור משום חמץ) - אסור למכור שלשים יום קודם לפסח (דסבירא ליה כבית שמאי, וזה אינו נאכל מהר: שאין אוכלין אותו אלא מטבילין בו; והני שלשים יום - משעה שחל עליו חובת ביעור: משואלין בהלכות הפסח).

ומותר בהנאה (קא טלקא דעתא אשעה שמותר לאכול קאי):

פשיטא (דהא אמרת 'מאכיל' זמכר, היינו הנאה)!

לא, צריכא שחרכו קודם זמנו, וקא משמע לן כדרבא, דאמר רבא: (האי מותר - אלאחר זמן קאי, וכגון ש) חרכו (באור יפה) קודם זמנו (שבטל טעמו ומראיתו) - מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו.

עבר זמנו אסור בהנאתו:

פשיטא!*

לא, צריכא לשעות דרבנן (כלומר: האי זמנו - זמן אכילתו משמע, ואפילו שעה ששית, שאין איסורו אלא מדרבנן הוא אסור אף בהנאה), דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רבי יוחנן: המקדש משש שעות ולמעלה (משש שעות' על כרחך מתחלת שש משמע, דאי לאחר שש - דאסור מדאורייתא - מאי אתא לאשמעינן? פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה) אפילו בחיטי קורדניתא (קשות הן, ואפילו הכי אם באו לחשש חמץ, כגון שנפלו עליהן מים - אסור) - אין חוששין לקדושין.

*) ('עבר זמנו אסור בהנאה לשעות דרבנן' - הכי גרסינן, ולא גרסינן 'פשיטא!'; דהא אפילו בפסח איצטריך לאשמעינן, דהא איכא רבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה כל שבעה, לקמן.)

ולא יסיק בו תנור וכירים:

פשיטא (דהא אמרת אסור בהנאתו) !?

לא, צריכא לרבי יהודה, דאמר 'אין כיעור חמץ אלא שריפה'; סלקא דעתך אמינא 'הואיל ואמר רבי יהודה מצותו בשריפה, בהדי דקא שריף ליה ליתנהני מיניה' - קא משמע לן.

אמר חזקיה: מניין לחמץ בפסח שאסור בהנאה? - שנאמר (שמות יג, ג) [וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זְכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בָחַזְק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִצֵּרָתָא] וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ - לא יהא בו היתר אכילה (מדקרינא לא יאכל - משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות - לידי אכילה הם באות: שלוקח בדמים דבר מאכל). טעמא דכתב רחמנא 'לא יאכל חמץ', הא לא כתב 'לא יאכל' הוה אמינא איסור אכילה משמע, איסור הנאה לא משמע, ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: כל מקום שנאמר 'לא יאכל' 'לא תאכל' 'לא תאכלו' - אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב (היתר הנאה נ'לגר בנתינה לנכרי במכירה' לא גרסינן אלא הכי גרסינן: [כדרך שפרט לך בנבילה (שלא היה כתוב בה אלא 'לא תאכלו' והוצרך להתייר בהנאה, כדכתיב או מכור לנכרי), דתניא (דברים יז, כא): 'לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי' (כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו); 'אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה', לגר במכירה מניין? - תלמוד לומר: לגר אשר בשעריך תתננה... או מכר (דרוש ליה אגר); לנכרי בנתינה מניין? - תלמוד לומר (וכן גבי לנכרי נמי דרוש): תתננה ואכלה או מכר לנכרי, נמצאת אומר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה - דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: דברים ככתבן (כך מצותה): לגר בנתינה ולנכרי במכירה (לא יתננה לנכרי ולא ימכרנה לגר). מאי טעמא דרבי יהודה?

אי סלקא דעתך כדאמר רבי מאיר, ליכתוב רחמנא 'לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור', 'או' למה לי ('או' - לשון חילוק, ואי כרבי מאיר קאמר קרא: דתרוייהו אגר ותרוייהו אנכרי - לא נכתוב 'או')? שמע מינה לדברים ככתבן. ורבי מאיר?

'או' - להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי (אם יש גר - ליתנה לו: נתינתו קודמת למכירתה לנכרי, והאי 'גר' - בגר תושב קאמר: שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים, ואוכל נבלות). ורבי יהודה?

הא - לא צריך קרא: כיון דגר אתה מצווה להחיותו (דכתיב (ויקרא כה, לה) גר ותושב וחי עמך) ונכרי אי אתה מצווה להחיותו - לא צריך קרא, סברא הוא (מסברא אנו יודעין שנתינה לגר קודמת, דחיות הגר מצוה, אבל מכירה לנכרי מאי מצוה איכא? ואיצטריך קרא לחלק ולאסור ליתן במתנה לנכרי ולמכור נבלה לגר).

בשלמא (לרבי אבהו אליבא ד) לרבי מאיר, דאמר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה, (מצי למילף): מדאיצטריך קרא למישרא נבילה בהנאה - הא כל איסורין שבתורה (דכתיב בהו 'לא תאכל' כי הכא, אי לא הדר פריט (לרבי אבהו אליבא דרבי יהודה) דאמר לדברים ככתבן הוא דאתא - הא כל איסורים שבתורה מנא ליה דאסורין בהנאה (דילמא האי פרט דנבלה - לאו למשרייה בהנאה אתא, דלא איצטריך, אלא להחמיר ולומר דלנכרי במכירה ולגר בנתינה: דאי לא כתביה הוה אמינא 'כל הנאות מותרות בה')?

נפקא ליה (לרבי אבהו ואלביא דרבי יהודה) מ - [וְאִנְשֵׁי קִדְשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשְׂרָ בִשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ] לְכָל תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ (שמות כב, ל) (מדכתב בטרפה לא תאכלו ומיעט בה לְכָל תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ) :

(פסחים כב, א)

אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה (שנאמר בהן לא תאכל, כגון זה). (ומדאיצטריך קרא למשריה - לא מצי למילף; טעמא דאי לאו 'אותו' הוה אמינא קרא למצותיה איצטריך: שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ונאמר במצרים לא יחרץ כָּלֵב לְשֹׁנוֹ (שמות יא, ט), לפיכך הקפידה תורה ליתן שכרו, ונכבד שכר הכלב מן העובד כוכבים: שהנבלה ימכור לנכרי וטרפה [ישליך] לכלב.)

ורבי מאיר (דנפקא ליה איסור הנאה בשאר איסורים מדפרט בנבילה. בשלמא פְּרֵט היתר דטרפה: לגופיה איצטריך למיפרט בה היתרא, משום דאי לאו דפרט ביה - הוה אמינא ליתסר בהנאה, אלא 'אותו'

[מהפסוק] לְכָלֵב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ (שמות כב, ל) למה לי [היה אפשר לכתוב 'לכלב תשליכוהו'] ?

(ומשני: לאיסור הנאה חולין שנשחטו בעזרה:) אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה (דנפקא לן בהו איסור אכילה מדכתב (דברים יב, כא) כִּי יִרְחַק מִמָּךְ הַמָּקוֹם ... וְזָבַחְתָּ ... וְאָכַלְתָּ ... בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל, ואי אתה זובח ואוכל בקרוב מקום; ומשום דאין מפורש בהן לאו בהדיא באכילה - איצטריך למילף להו איסור הנאה מהכא, והכי משמע: 'אותו' שנאסר משום חוץ למחיצה אתה משליך לכלב, דהא מהאי קרא וּבִשְׂרָ בִשְׂדֵה טְרֵפָה (שמות כב, ל) נפקא לן איסור מחיצה, כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה נפוק 'בהמה המקשה לילך' (חולין טח, ב) אבל יש לך אחר הנאסר משום מחיצה ואי אתה משליכו לכלב, ואיזה זה? - זה חולין שנשחטו בעזרה) . ואידך ?

חולין שנשחטו בעזרה (דאסירי בהנאה) - לאו דאורייתא היא (בפרק שני דקדושין (דף נח, ב) איפליגו בה) .

מתיב רבי יצחק נפחא: והרי גיד הנשה, דרחמנא אמר (בראשית לב, ג) עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה [אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּד עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יָדוֹ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה] , וְתָנִן [חולין פ"ח מ"ב]: 'שולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה כתוכו' (ולא מצרכין לטיול גידה, ולא גזרינן שמא יראה ישראל חבירו כשיתננה לו וילך ויקנה אותה מן הנכרי וכסבור שניטל גידה הואיל ומתחת יד ישראל יצתה, ויאכלנה בגידה) מַפְנֵי שִׁמְקוֹמוֹ נִיכָר (אם הוא נטול ואם לאו) ' (שמעינן מינה מיהא דגיד מותר בהנאה וקשיא לרבי אבהו) ! ?

קסבר רבי אבהו כשהותרה נבילה - היא וחלבה וגידה הותרה (לפיכך כל חלב וכל גיד מותרין בהנאה, שהן בכלל לגר אֲשֶׁר בִּשְׂעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכַלְתָּ: שגם הן קרויין 'עמה - נבלה' [חולין כב, א] אמר זעירי: נשברה מפרקת ורוב בשר עמה - נבלה) [ואם היא נבלה - מותר לתת אותה], והרי לך היתר הנאה בלאו דגיד, ולא שנא נבילה ולא שנא כשירה) .

הניחא למאן דאמר יש בגידין בנותן טעם (למאן דאמר יש בגידין טעם בשר הרי הוא בכלל נבילה), אלא למאן דאמר אין בגידין בנותן טעם (למאן דאמר דאיסור נותן טעם בשר - אם נתבשלו עם הבשר, אלמא לאו טעם בשר אית בהו, ולא 'נבילה' מיקרו, אלא כעצמות - דהן עץ בעלמא, ולא אישטרי בכלל 'נבילה', ועץ הוא, והתורה חייבה עליו) מאי איכא למימר ? (ופלוגתיהו ב'גיד הנשה' (חולין צט, ב).)

מאן שמעת ליה דאמר 'אין בגידין בנותן טעם' ? - רבי שמעון, דתניא: 'האוכל מגיד הנשה של בהמה טמאה: רבי יהודה מחייב שתיים, ורבי שמעון פוטר' (לגמרי: מבהמה טמאה פטור דקסבר אין בגידין בנותן טעם בשר, ומגיד נמי פטור: דכי אזהריה רחמנא אגיד - היכא דבשרה מותר, דהיינו בהמה טהורה, דהכי משמע: גיד לא תאכל הא בשר אכול, אבל טמאה לא הזהיר על גידה; והכי מפרשין לה ב'גיד הנשה' (חולין קא, א) ' רבי שמעון הכי נמי דאסר בהנאה, דתניא: 'גיד הנשה מותר בהנאה דברי רבי יהודה; ורבי שמעון אוסר' (ולרבי שמעון הכי נמי דאסור גיד דטהורה אפילו בהנאה, אלמא 'לא תאכלו' - איסור הנאה משמע, וכשהותרה נבילה בהנאה - היא לא הותרה לרבי שמעון, דלאו בכלל נבילה היא! אבל לרבי יהודה - מותר, משום דקסבר יש בגידים בנותן טעם, כדקתני 'רבי יהודה מחייב שתיים', הלכך גיד - בכלל בשר, וכשהותרה נבילה - הותרה גם היא) ' והרי דם דרחמנא אמר (ויקרא יז, יב) [עַל כֵּן אֲמַרְתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל] כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם [וְהָגַר הָגַר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם], וְתָנִן [ניומא פ"ה מ"ן]: 'אלו ואלו' (שירי דם חטאות הפנימית הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון, ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים) מַתְעַרְבִין בָּאֵמָה (סילון שהיה עובר בעזרה) וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן (כמו אֶל נַחַל אֵיתָן (דברים כד, ט); עמק), וְנִמְכְּרִין לַגִּנְנִין (בעלי גנות) לַזֵּבֵל, וּמוֹעֲלִין בּוֹ' (כלומר: אסור להנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש) ' (מכל מקום דם מותר בהנאה) ! ?

שאני דם דאיתקש למים, דכתיב (דברים יב, כד) לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּ כֶּמֶס: מה מים מותרין - אף דם מותר.

ואימא כמים המתנסכים על גבי המזבח (שאסורות בהנאה, שהרי קדש הן, שקדשו בכלי שרת, וכתיב (שמות ל, כט) כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ) ?

אמר רבי אבהו: 'כמים' - רוב מים.

מידי רוב מים כתיב?
אלא אמר רב אשי: כמים הנשפכין, ולא כמים הניסכין.
ואימא כמים הנשפכין לפני עבודה זרה?
התם נמי 'ניסוך' איקרי, דכתיב (דברים לב, לח) [אֲשֶׁר חִלַּב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ] יִשְׁתּוּ יַיִן
נְסִיכָם [יְקוֹמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה].

(פסחים כב, ב)
ולחזקיה (דאמר לעיל: איסור הנאה דחמץ מ'לא יאכל' - הא 'לא תאכל' ולא תאכלו' לא משמע ליה
הנאה), למאי הלכתא איתקש דם למים (למשרייה בהנאה? ומהיכא תיתי לך דניתסרו)?
(ומנבילה לא אותביניה לחזקיה למאי איצטריך קרא למשרייה, דאי כרבי יהודה סבר - לדברים
ככתבן הוא דאמא, ואי כרבי מאיר סבר לה - אצטריך להקדים נתינה דגיר למכירה דנכרי);
לכדרכי חייא בר אבא, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
מנין לדם קדשים שאינו מכשיר?
שנאמר (דברים יב, כד) לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים: דם שנשפך כמים מכשיר,
שאינו נשפך כמים - אינו מכשיר.
והרי אבר מן החי, דכתיב (דברים יב, כג) [רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ו]לא
תאכל הנפש עם הבשר (הנפש עם הבשר = בעוד שהנפש בו), ותניא: 'רבי נתן אומר:
מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח (בני נח
נאסר להם אבר מן החי, דכתיב (בראשית ט, ד) אֶךְ בֶּשֶׂר בָּנָפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ)? תלמוד לומר: (ויקרא
יט, יד) [לא תקלל חרש] וּלְפָנֶי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכֶּשֶׁל [וְהִרְאֵת מִאֲלֵהֶיךָ אֲנִי ה'] (אלמא לא מיתסר אלא משום
לפני עור לא תתן מכשול) - הא (אבל בהנאה אחריתי כגון) לכלבים - שרי!
שאני אבר מן החי דאיתקש לדם, דכתיב (דברים יב, כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי
הדם הוא הנפש [ולא תאכל הנפש עם הבשר] (סיפיה דקרא לא תאכל הנפש [עם הבשר] [=אבר מן החי]).

ולחזקיה, למאי הלכתא איתקש אבר מן החי לדם?
אמר לך: דם הוא דאיתקש לאבר מן החי: מה אבר מן החי אסור
(באיסור האמור בו) - אף דם מן החי אסור (באיסור האמור בו כלומר כרת משום דם גמור
מהו דתימא רק חזק לבלתי אכול הדם אוזבחת מבקר ומצאנך דכתיב לעיל קאי ודם זביחה הוא דאסור אבל
דם הקזה מותר), ואי זה? - זה דם הקזה שהנפש יוצאה בו (כלומר: על איזה דם
מן החי אסור משום דם? הא דם הנפש [דברים יב, כג]: רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם
הבשר) כתיב על דם הקזה של בהמה שהנפש יוצא בו; יש ארבעה מיני דמים בהיקז, כדאמרינן בכריתות (דף
כב, א): בתחלה שותת ולבסוף מקלח ואחר כך משחיר וסופו שותת; יש מהן שאין הנשמה יוצאה בו ויש מהן
שהנשמה יוצאה בו, והתם תניא: איזהו דם היקז שהנשמה יוצאה בו כל זמן שמקלח בו).

והרי שור הנסקל, דרחמנא אמר (שמות כא, כח) [וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ או אֶת אִשָּׁה וְמָת
סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר] וְלֹא יֹאכַל אֶת בִּשְׂרוֹ [ובעל השור נקי], ותניא (דומה למכילתא דרבי ישמעאל משפטים
מסכתא דמיקין פרשה י; רק הלימוד של איסור הנאה - שם מקל וחומר):
'ממשמע שנאמר (שמות כא, כח) [וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ או אֶת אִשָּׁה וְמָת] סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר
[ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי]; איני יודע שהיא נבלה, ונבלה
אסורה באכילה? ומה תלמוד לומר לא יאכל? מגיד לך הכתוב
שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור (והכי אמר קרא: סקול יסקל השור ואי לא
סקלו - אף על פי כן לא יאכל את בשרו);
אין לי אלא באכילה, בהנאה מניין? תלמוד לומר: ובעל השור
נקי'.

מאי משמע?
'שמעון בן זומא אומר: כאדם שאומר לחבירו: יצא פלוני
נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום'
טעמא דכתב 'ובעל השור נקי', דאי מ'לא יאכל [את בשרו]' - איסור אכילה
משמע, איסור הנאה לא משמע (וקשיא אפילו לחזקיה, וכל שכן לרבי אבהו)!
לעולם לא יאכל - איסור אכילה ואיסור הנאה משמע; 'ובעל השור נקי' -
להנאת עורו הוא דאמא.
ואיצטריך: סלקא דעתא אמינא 'לא יאכל את בשרו כתיב, בשרו - אין
עורו - לא' - קא משמע לן.
ולהנך תנאי (דבבבא קמא פרק 'שור שנגח' (מא, ב-א, א)) דמפקי ליה להאי קרא (ובעל
השור נקי) לדרשה אחרינא: לחצי כופר (לאשמעינן דתם פטור מחצי כופר, דקאמר נקי
מחצי כופר אם המית איש, דאילו מועד משלם כופר שלם, והתם - אפילו חצי כופר לא משלם) ולדמי
ולדות (ואיכא דמפיק ליה לדמי וולדות: אם נגח אשה הרה ויצאו ילדיה), הנאת עורו מנא
להו?

נפקא להו מ'את בשרו' [שמות כא, כח]: וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול וסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי] - את הטפל לבשרו.

ואידך (דנפקא ליה הנאת עור מ'נקי') ?

'את' לא דריש (לדיביא, דסבר לה דסבר לה כשמעון העמסוני) כדתניא: 'שמעון

העמסוני - ואמרי לה - נחמיה העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה (לרבות); כיון שהגיע (דברים יג, יב) ל - את ה' אלהיך תירא [ואתו תעבד ובעשמו תשבע] (אמר: מה ארבה לירא עמו) - פירש (מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש, דמדהא לאו לרבויה אתא - כולהו נמי לאו לרבויה אתו); אמרו לו תלמידיו: רבי! כל 'את'ים שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה - כך אני מקבל שכר על הפרישה; עד שבא רבי עקיבא ודרש: את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (שיהא מורא רבך כמורא שמים) .

והרי ערלה, דרחמנא אמר (ויקרא יט, כג) [וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו שלש שנים יהיה לכם] ערלים לא יאכל, ותניא: 'ערלים לא יאכל'; אין לי אלא איסור אכילה, מניין שלא יהנה ממנו: שלא יצבע בו (כגון בקליפי אגוזים, שהשומר אסור משום ערלה כפרי עצמו), ולא ידליק בו את הנר (כגון בשמן של ערלה) ? - תלמוד לומר: וערלתם ערלתו... ערלים לא יאכל - לרבות את כולם. 'טעמא דכתב רחמנא וערלתם ערלתו... ערלים, הא לאו הכי הוה אמינא איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע! ?

לעולם 'לא יאכל' משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה, ושאני התם דכתיב 'שלש שנים יהיה לכם', ואצטריך: סלקא דעתך אמינא 'הואיל וכתב 'יהיה לכם' - שלכם יהא, קמשמע לן.

ואלא השתא דכתיבי הנך קראי (לאסריה), 'לכם' (דמשמע התיירא) למה לי (למאי אתא) ?

לכדתניא: 'לכם' - לרבות את הנטוע

(פסחים כג, א)

לרבים; רבי יהודה אומר: להוציא את הנטוע לרבים (לצורך רבים, כגון באמצע הדרך לכל עובר) .

מאי טעמא דתנא קמא?

דכתיב 'ונטעתם' - ליחיד משמע לרבים לא משמע (דאין דרך רבים לנטוע ולכל חד וחד קאמר ונטעתם), כתב רחמנא 'לכם' להביא את הנטוע לרבים; ורבי יהודה?

'ונטעתם' משמע בין לרבים בין ליחיד, ו'לכם' בין יחיד בין רבים משמע, הוי רבוי אחר רבוי - ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט.

והרי תרומה, דרחמנא אמר (ויקרא כב, י) וכל זר לא יאכל קדש [תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש], ותנן [עירובין פ"ג מ"א]: 'מערבין לנזיר (עירובי תחומין) כיון (אף על פי שסעודה שאינה ראויה לו היא, הואיל ואי מתשיל אנזירותיה שריא ליה - מערבין) ולישראל כתרומה (דאי בעי מיתשל עליה, דתרומת טעות אינה תרומה והדרא לטיבלה, והדר מפריש עלה מינה ובה) ' ! ?

אמר רב פפא: שאני התם, דאמר קרא [במדבר יח, כח]: ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב; תרומתכם - שלכם תהא (ובתרומת מעשר דמפרשי לויס כתיב, ותרומה גדולה איתקש בההוא קרא, כדכתיב כדגן מן הגרן, דהיינו תרומה גדולה) .

ואידך (חזקיה, דאמר 'לא תאכלו' לא משמע הנאה, האי תרומתכם לאו למישרי הנאה אתא) ? תרומתכם דכל ישראל קאמר (ואורחיה דקרא לאישתעויי הכי; 'ישראל' לאו דוקא, דהא בלויס כתיב) .

והרי נזיר, דרחמנא אמר (במדבר יז, י) [כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין] מחרצנים ועד זג לא יאכל, ותנן [עירובין פ"ג מ"א]: 'מערבין לנזיר כיון' ?

אמר מר זוטרא: שאני התם, דאמר קרא 'נזרו' - שלו יהא.

רב אשי אמר: (במדבר יח, ה) [כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים אשר יזיר לה] קדש יהיה גדל פרוע שער ראשו: גידולו קדוש (שיער שלו אסור בהנאה וטעון שריפה, כדכתיב [במדבר יח, יח] ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים), ואין דבר אחר קדוש.

מידי 'ואין דבר אחר' כתיב (דילמא גידולו והוא הדין לדבר אחר, דמאי מיעוט כתב הכא) ?

אלא מחוורתא כדמר זוטרא.

והרי חדש, דרחמנא אמר (ויקרא כג, יד) וְלַחֹם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה [עַד הַבִּיאֲכֶם אֶת קִרְבֵּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם], וְתִנֵּן [מנחות פ"י מ"ח]: 'קִזְצֹר לַשַּׁחַת' (אף על גב דכתיב [ויקרא כג, יז] עֹמֶר יִרְאִשִׁית קִצִּירְכֶם אֶל הַחֶלֶן דמשמע דאסור לקצור לפני העומר, מותר לקצור לשחת כשהוא עשב, דלאו 'קציר' הוא) וּמֵאֲכִיל לַבְּהֵמָה (אף חיתין גמורין על ידי קיטוף) ' (מכל מקום חדש מותר בהנאה) ! ?

אמר רב שמעיה: שאני התם, דאמר קרא: [ויקרא כג, יז] דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵּבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר יִרְאִשִׁית [קִצִּירְכֶם] אֶל הַחֶלֶן - קִצִּירְכֶם שִׁלְכֶם יֵהָא. ואידך (חזקיה, דלא נפקא ליה הנאה מ'לא תאכלו' ולא איצטריך קצירכם למישרי) ? (אמר לך): קִצִּירְכֶם דְּכָל יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַע (ואורחיה דקרא לאישתעווי הכי) .

והרי שרצים, דרחמנא אמר (ויקרא יא, מא) [וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ] שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל, וְתִנֵּן [שבועית פ"ז מ"ד]: 'צִיִּידֵי חִיָּה וְעוֹפּוֹת וְדֹגִים שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לָהֶם מִיֵּינִין טִמְאִין - מוֹתְרִין לְמוֹכְרֵן לְנוֹכְרִים' (דווקא שנזדמנו, דלא מצרכין להו להפקירן; אבל לכתחלה אסור לחזר אחריהן, כדתנן התם במסכת שבועית (פ"ז מ"ג) 'אִין עוֹשִׁין טַחֲוּרָה... לֹא בְּנִילוֹת וְטַרְיָפוֹת לֹא בִּשְׁקָצִים וְרַמְשִׁים') ?

שאני התם, דאמר קרא [ויקרא יא, יא]: וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נַבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ 'לָכֶם' - שִׁלְכֶם יֵהָא; אי הכי אפילו לכתחלה נמי ?

שאני הכא דאמר קרא 'יִהְיֶה' - בְּהוֹיִיתֵן יֵהוּ. ולחזקיה, למה לי למיכתב 'לֹא יֵאָכֵל' ומייתי 'לָכֶם' למישרייה, לא לכתוב רחמנא 'לֹא יֵאָכֵל' ולא בעי 'לָכֶם' (בשלמא לרבי אבהו לא מצינו לאקשוויי בכל הני דכתיב בהו 'לֹא תֹאכְלוּ' והדר כתיב בו היתר הנאה, דאיצטריך 'לֹא תֹאכְלוּ' לאכילה, ואיצטריך היתרא להנאה; אלא לחזקיה, כיון דסוף סוף שרי ליה רחמנא בהנאה - למה לי קרא דשני בדיבורא וכתב 'לֹא יֵאָכֵל' דמשמע הנאה, ואיצטריך 'לָכֶם' למישרייה בהנאה? ליכתוב לא תֹאכְלוּ ותו לא איצטריך 'לָכֶם') ? אמר לך חזקיה: טעמא דידי (דאמינא 'לֹא יֵאָכֵל' משמע הנאה) נמי מהכא (מהא נפקא לי, ואי לאו האי קרא דכתיב 'לֹא יֵאָכֵל' ותו כתב 'לָכֶם' למישרייה - לא הוה ידענא ד'לֹא יֵאָכֵל' איסור הנאה הוא! וכל הני קראי דהיתר הנאה דכתיבי גבי 'לֹא תֹאכְלוּ' - הא דרשינהו חזקיה למילתא אחרינא, כדאמרן לעיל: תְּרוּמַתְכֶם קִצִּירְכֶם - דכל ישראל) .

והרי חמץ, דרחמנא אמר [שמות יג, ג]: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם עֲבָדִים כִּי בַחֲזָק יָד הוֹצִיאָהּ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ, וְתִנֵּן יוֹסֵי הַגִּלְגָּלִי אֹמֵר תִּמָּה עַל עֲצֻמַּךְ הָיָאךְ חֶמֶץ אֲסוּר כִּהְנָאָה כָּל שִׁבְעָה (דסבירא ליה מותר בהנאה כל שבעה, וכל שכן לאחר הפסח, ופליגא דרבי יהודה דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ולקמן בפירקין (כתב, ב)) ?

שאני התם דאמר קרא (ויקרא יג, ז) מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ - שִׁלְךָ יֵהָא וְרַבְּנָן ?

שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה; ואידך ? תרי 'לָךְ' כתיבי; ואידך ?

חד בנכרי שכיבשתו, וחד בנכרי שלא כיבשתו; ואידך תלתא 'לָךְ' כתיבי (וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ ועוד קרא אחרינא: [דברים פרק טז, ז] וְלֹא יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ שִׁבְעַת יָמִים) ואידך ?

חד בשאור וחד בחמץ, וצריכי (דאי כתב שאור - משום דחימוצו קשה, אבל חמץ אימא מותר; ואי כתב חמץ - משום דראוי לאכילה, אבל שאור דלא אתי למיכליה אימא לא עבר עליה; הכי מפרש להו בפרק קמא דביצה (ב, ב)) .

לימא ('לא תאכל' דרבי אבהו) כִּתְנָאִי [ספרא צו פרשת י"ח]: (ויקרא ז, כד) [וְחֶלֶב גִּבְלָהּ וְחֶלֶב טֶרֶפָה] יֵעָשֶׂה לְכָל מִלְּאֲכָה [וְאֵכָל לֹא תֹאכְלֶהוּ] מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר 'לְכָל מִלְּאֲכָה' ('יעשה למלאכה' הוה מצי למיכתב גבי חלב דנבילה) ? שִׁיכּוּל (אי לא הוה כתב 'לְכָל' הוה אמינא) לְמִלְּאֲכָה גְבוּהָ (אם צריך למשוך ממנו עורות למלאכת בדק הבית) יֵהָא מוֹתֵר (דהא מישתרי חלב באכילה לגבי גבוה למזבח), (אבל) לְמִלְּאֲכָה הַדְיוּט (שהרי נאמר בו 'לֹא תֹאכְלוּ', ואיסור הנאה במשמע) יֵהָא אֲסוּר ? - תִּלְמוּד לּוֹמַר לְכָל מִלְּאֲכָה, דְּכֹרִי רַבִּי יוֹסֵי הַגִּלְגָּלִי; רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: שִׁיכּוּל לְמִלְּאֲכָה הַדְיוּט יֵהָא טְהוֹר, לְמִלְּאֲכָה גְבוּהָ יֵהָא טָמֵא ? - תִּלְמוּד לּוֹמַר לְכָל מִלְּאֲכָה (כלומר: לא הוצרך הכתוב להתיר, דלא הוה סלקא דעתא לאיסור, ולא בא אלא לטהרו מכלל טומאת הבשר ולומר שאין חלב בכלל נבילה ואינו חושש לטומאה, אלא מותר לישתמש טהרות בעור המשוך בחלב נבילה, ואם לא ריבה לְכָל

מלאכה הייתי ואמר למלאכת הדיוט להשתמש בו חולין יהא טהור, אבל למלאכת גבוה להשתמש קדשים יהא טמא'; ורבי יוסי הגלילי לטומאה ולטהרה לא איצטריך קרא, כי איצטריך קרא לאיסור ולהיתר; ורבי עקיבא איסור והיתר לא צריך קרא, כי איצטריך קרא לטומאה ולטהרה;

(פסחים כג, ב)

מאי לאו בהא קמיפלגי: דרבי יוסי הגלילי סבר 'לא תאכלו' משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה, וכי אתא קרא למישרייה לנבילה - בהנאה הוא דאתא; ורבי עקיבא סבר איסור אכילה משמע, איסור הנאה לא משמע, וכי אתא קרא - לטומאה וטהרה! לא! דכולי עלמא 'לא תאכלו' משמע בין איסור אכילה בין איסור הנאה, והכא - בהא קמיפלגי: רבי יוסי הגלילי סבר כשהותרה נבילה - היא הותרה, חלבה וגידה לא הותרו (דחלב אינו בכלל בשר, הלכך לא הוה במשמע [דברים יד, כא] תתננה ואכלה, וגבי נוגע בנבלתה נמי לאו חלב במשמע; הלכך יעשה לכל מלאכה לא הוצרך לטהרו אלא להיתירו מכלל הנאות לא תאכל חלב [ויקרא ז, כג]: דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו), וכי איצטריך קרא - להיתר הנאה הוא דאתא; ורבי עקיבא סבר: כשהותרה נבילה - חלבה וגידה נמי הותרו, וכי איצטריך קרא - לטומאה וטהרה (חלב בכלל נבילה, בין להיתר הנאה בין לטמא, הלכך כי איצטריך קרא - לטהרו איצטריך).

ורבי יוסי הגלילי, אשכחן חלב דשרייה רחמנא בהנאה, אלא גיד נימא דאסור?

איבעית אימא הכי נמי דאסור, איבעית אימא מייתי לה בקל וחומר: ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה, גיד שאינו ענוש כרת לא כל שכן! ורבי שמעון, דאסור (דאמר לעיל: גיד אסור בהנאה, משום דסבירא ליה אין בגידין בנותן טעם, ולא הותר בכלל נבילה - מאי טעמא לא מייתי ליה כרבי יוסי [הגלילי] להיתר הנאה מקל וחומר מחלב)? איכא למיפרך: מה לחלב שכן הותר מכללו אצל חיה תאמר בגיד שלא הותר מכללו (אף באכילה) אצל חיה!

ואידך (רבי יוסי [הגלילי])?

(אמר לך): בבהמה קאמרינן, בבהמה מיהת לא אישתרי (אנא - בחלב בהמה קא מייתינא קרא להיתר בהנאה, דקרא - בחלב שור וכשב קאי וקא שרי ליה בהנאה, ובבהמה לא הותר מכללו באכילה - הלכך אתי גיד הנשה מיניה).

מכדי אותבינהו כל הני קראי (דכל איסורין שנאמר בהן 'לא תאכל' ומותרין בהנאה) ושנינהו (רבי אבהו ואשכח בהו פרטא להיתר: לא מצינו באחד מכולם שהחמיר בו רבי אבהו ויאמר שאסור בהנאה ולחזקיה לישתרו, אלא דבר האסור - אסור לדברי שניהן, והמותר - מותר לדברי שניהן), חזקיה ורבי אבהו במאי פליגי (דאין לך איסורי הנאה בדבר שנאמר בו לאו באכילתו שלא נאמר בו פרט להיתר, אלא הנך שני דברים דכתיב בהן 'לא יאכל' כגון שור הנסקל וחמץ בפסח ובין למר ובין למר אסורין)?

בחמץ בפסח ואליבא דרבנן (דפליגי עליה דרבי יוסי [הגלילי] דאמר לעיל חמץ בפסח מותר בהנאה), בשור הנסקל ואליבא דרבנן הכל: חזקיה נפיק ליה מ'לא יאכל' ורבי אבהו נפיק ליה מנבילה (מדאיצטריך קרא למישרי נבילה, ואי הוה כתיב 'לא תאכל' נמי הוה מיתסרי).

מכדי בין למר ובין למר אסורין בהנאה, מאי בינייהו? איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה (ואליבא דרבי יהודה, דאמר מנבילה לא מצי למיגרמ, דלדברים ככתבן אתא): חזקיה סבר 'לא יאכל' - למעוטי הני (דחזקיה סבר הני תרי, מדשני בדיבוריה - איתסר), [ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלקו] אותו (שמות כב, ג) (לא הוצרך למעט את אלו ולאוסרן בהנאה) - (וכי אתא למעוטי) - למעוטי חולין שנשחטו בעזרה (וכדפרישית לעיל), רבי אבהו סבר (אין חילוק בין 'לא יאכל' בין 'לא יאכל'): (ואצטריך) 'אותו' (שמות כב, ג) - למעוטי הני (והכי משמע: טריפה - אף על גב שכתבתי לך לאו באכילתה, אני מתיר לך הנאתה, אבל לא חמץ ושור הנסקל, שלא פרסתי לך בהן היתר), חולין שנשחטו בעזרה - לאו דאורייתא נינהו (וכי אמר רבי אבהו 'לא יאכל' איסור הנאה משמע - אליבא דרבי מאיר אמרה, דלית ליה לדברים ככתבן; ומדאיצטריך למישרי נבילה - מכלל דשאר איסורין, כגון חמץ ושור הנסקל - אסירי, ולא משום שינוי הלשון: שאין חילוק בין 'לא יאכל' ל'לא יאכל' לרבי אבהו, אלא מדאיצטריך למישרי נבילה; ו'אותו' לרבי מאיר - למעוטי חולין בעזרה).

ייתיב ההוא מרבנן קמיה דרבי שמואל בר נחמני, ויתיב וקאמר משמיה דרבי יהושע בן לוי: מניין לכל איסורין שבתורה דכי היכי

דאסורין באכילה הכי נמי אסורין בהנאה, [ומאי ניהו? - חמץ בפסח ושור הנסקל?]
 'מנין? תיפוק ליה מ'לא יאכל' [שמות כא, כח: וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי?]
 לא יאכל איסור אכילה משמע ליה איסור הנאה לא משמע ליה.
 תיפוק ליה מנבילה?
 סבר לה כרבי יהודה, דאמר דברים ככתבן.
 אי סבר לה כרבי יהודה, תיפוק ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי יהודה (לעיל, אליבא דרבי אבהו, דמייתי ליה): מ - [ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו] לַכֶּלֶב תִּשְׁלַכְנוּ אֹתוֹ (שמות כב, ל) (אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך שאר איסורין)!
 קסבר (האי תנא) חולין שנשחטו בעזרה (אסורין בהנאה) דאורייתא (ונפקא ליה מ'אותו', ומיבעי ליה קרא אחרינא לשאר איסורין).
 מנין?

דכתיב (ויקרא ו, כג) וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה [אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף] (לאו בחטאות הפנימיות שהובא דמן כמצוותן לפני כתיב, דהא בהדיא כתיב בהן בפר כהן משיח והעלם דבר שריפתו מחוץ למחנה! אלא ללמד על חטאת החיצונה דאם הכניס דמה לפני - פסולה), שאין תלמוד לומר 'בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף', ומה תלמוד לומר 'בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף'? אם אינו ענין לגופו - דכתיב (בשעיר נחשון ב'יהי ביום השמיני') (ויקרא י, טז) [ואת שעיר החטאת דרש דרש משה] והנה שרף [ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרם לאמר [פסוק יז] מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה'] (וקאמר להו משה: למה שרפתם אותו? [ויקרא י, יח] הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה - מכלל דאם הובא - שפיר עבוד דשרפוה, אלמא בת שריפה היא) - תנהו ענין לכל איסורין שבתורה (שנאמר בהן לאו באכילתו, כזה; ועל כרחיך לא מייתי אלא חמץ בפסח ושור הנסקל, דבשאר איסורים כתיב פרטא להיתירא);

(פסחים כד, א)
 ואם אינו ענין (לאוסרם) לאכילה (דהא איסור אכילה בגופייהו כתיב; זו מדה בתורה: דבר שלא הוצרך לגופו - תנהו ענין לענין אחר, ותלמוד דבר לדבר אחר; וכל המדות - הלכה למשה מסיני) - תנהו ענין לאיסור הנאה!
 אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה?
 אמר קרא: (ויקרא ו, כג) [וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר] בְּקֹדֶשׁ [לֹא תֹאכַל] בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף - בקדש בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.
 והאי 'בְּקֹדֶשׁ [לֹא תֹאכַל] בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף' להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדרבי שמעון, דתניא [ספרא צו פרשתא ג פרק ח הוא הדין, לא בשם רבי שמעון]:
 'רבי שמעון אומר: (ויקרא ו, כג) [וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר] בְּקֹדֶשׁ [לֹא תֹאכַל] בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף - לימד על חטאת (פסולה) ששורפין אותה בקדש (בעזרה, דמ'הנה שורף' לא הוה שמעינן מקום שריפתה היכן), ואין לי אלא זו בלבד; פסולי קדשי קדשים ואמורי קדשים קלים (פסולי כל שאר קדשי קדשים, כגון מנחה ועולה ואשם שנשחטו או שנשפך דמן, ומנחה שלא נקטר קומצה, ואימורי קדשים קלים שנשחטו - ודוקא נקט הני שמחיצתן בתוך חומת העזרה, אבל פסולי בשר קדשים קלים שאכילתן בכל העיר - אף שריפתן אם נפסלו חוץ לעזרה הן, והכי נמי תנן ב'אלו עוברין' (לקמן מט, א) 'שורפן לפני הבהיר' והיינו חוץ לעזרה, ושם היה בית הדשן לכך; וכן מפורש בזבחים בפרק 'טבול יוס' (קד, ב), מנין?

תלמוד לומר: בְּקֹדֶשׁ [לֹא תֹאכַל] בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף.
 אמר ליה (ההוא מרבנן לרבי שמואל בר נחמני דאקשי ליה האי קושיא): רבי יונתן רבך (נמי לא הוה מייתי איסור הנאה לכל איסורין מ-בְּקֹדֶשׁ [לֹא תֹאכַל] בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף, דמבעי ליה לכדאמרת שתשרף בעזרה, אלא) מהאי קרא קאמר לה: (שמות כט, לד) וְאִם יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקָר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הוּא, שאין תלמוד לומר לא יאכל, ומה תלמוד לומר לא יאכל? - אם אינו ענין לגופיה, דהא כתיב וְשִׂרְפֶתָּ אֶת הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ (אלמא לאו בר אכילה הוא) - תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה (דוגמתן, שנאמר בהן לאו באכילתן); ואם אינו ענין לאכילה (דהא בגופייהו כתיב) - תנהו ענין לאיסור הנאה;
 אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה?
 אמר קרא: וְשִׂרְפֶתָּ אֶת הַנוֹתֵר (דהוה ליה למכתב 'ושרפתו באש') - נותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

והאי לא יאכל להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדרבי אלעזר (ליתן לא תעשה, דאי מ-וְשִׂרְפֶתָּ לא הוה ידעינן ביה איסור לאו למלקות), דאמר רבי אלעזר: (שמות כט, לד) [וְאִם יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקָר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת הַנוֹתֵר בָּאֵשׁ] לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הוּא:

- כל שבקדש פסול (מדכתיב כי קדש הוא יתירה - לרבות על שאר פסולי קדשים בלאו, כגון פיגול, ויוצא, ונשפך דמו); בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו.
אמר אביי: לעולם מקרא קמא ('וכל חטאת' ולא מ'באש תשרף' [בפסוק] וכל חטאת אשר יבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף (ויקרא ו, כג)), דאיצטריך לומר שישירף בעזרה, אלא מ'לא תאכל'; ואיפוך: דליכתוב באש תשרף (אלמא לאו בר אכילה הוא, וממילא נפקא לן ביה נמי איסור לאו מהא דרבי אלעזר: דמפיק מ- לא יאכל כי קדש הוא כל פסולי קדשים) ולא בעי לא תאכל; מה תלמוד לומר לא תאכל? - אם אינו ענין לגופו, דנפקא ליה מדרבי אלעזר - תנהו ענין לכל איסורין שבתורה; ואם אינו ענין לאכילה - תנהו ענין לאיסור הנאה; אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה? - אמר קרא 'ושרפת את הנותר': הנותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.
אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא ליחודי ליה לאו לגופיה הוא דאיתא, דאי מדרבי אלעזר - אין לוקין על לאו שבכללות (כגון זה שנכלל כל הפסולין יחד)?

אלא אמר רב פפא: מהכא: (ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף [והבשר כל טהור יאכל בשר], שאין תלמוד לומר לא יאכל, מה תלמוד לומר לא יאכל? - אם אינו ענין לגופו, דהא נפקא ליה מקל וחומר ממעשר הקל: ומה מעשר הקל אמרה תורה (דברים כו, יד) [לא אכלתי באני ממנו] ולא בערתי ממנו בטמא [ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני] (אזהרה נפקא לן ביה ביבמות ב'הערל' (עגב)), בשר קדש, חמור, לא כל שכן?

וכי תימא אין מזהירין מן הדין (מדיון קל וחומר: אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו - אינה אזהרה ללאו [במסכת מכות (דף ה, ב) נפקא לן]) - הקישא הוא, דכתיב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ויתירשך ויצהרך ובכלת בקרך [וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת ידך] (היקשא הוא - ולא קל וחומר: דאיתקש נדריך ונדבתיך, דהיינו שלמים - למעשר דגן, דכתיב ביה לא בערתי ממנו בטמא, ותייתי לן מינה דאף קדשים לא יאכלו בטומאה: ולא בערתי ממנו בטמא, אף על גב דזידי בעלמא הוא ואינו לאו - הא נפקא לן ביה איסור לאו [ביבמות, ב'הערל'] מהאי קרא ד-לא תוכל לאכל בשעריך; ולהלן הוא אומר בפסולי המוקדשים שנפדו (דברים טו, כב) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו [כפצבי וכאיל]: טמא וטהור אוכלין בקערה אחת! יש כאן טומאת בשר לטהור, וטומאת הגוף לטמא, וקא אמר רחמנא גבי מעשר וקדשים: ההוא בשעריך דשראי לך ביה טומאה התם בפסולי המוקדשין - הכא לא תאכל; מה תלמוד לומר לא יאכל? - אם אינו ענין לגופו - תנהו ענין לכל איסורין שבתורה, ואם אינו ענין לאכילה - תנהו ענין להנאה; אי מה כאן בשריפה אף כל איסורין שבתורה בשריפה? - אמר קרא 'ושרפת את הנותר': הנותר בשריפה ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

אמר ליה רבינא לרב אשי: ואימא לעבור עליו בשני לאוין לאו מי אמר אביי 'אכל פוטיתא (שרץ המים) - לוקה ארבע (חד לאו בשרץ המים בתורת כהנים, דהוא ספר יקרא, וחד במשנה תורה; ושני לאוין כתובים בתורת כהנים: בשקצים סתם - **אל תשקצו** את נפשתיכם בכל השרץ אשר על הארץ, וחד **ולא תטמאו בהם**] [ונטמאתם בהם] (ויקרא יא, מג), והכא לא כתיב 'על הארץ', ומשמע בין שרץ המים ובין שרץ הארץ הרי ארבע), נמלה (שהוא שרץ הארץ) - לוקה חמש (הני תרי דסתם שרצים, וחד - וכל השרץ אשר על הארץ שקץ הוא לא יאכל (ויקרא יא, מא), וחד - לכל השרץ אשר על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם (ויקרא יא, מב), וחד - ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ (ויקרא יא, מד))

(פסחים כד, ב)

צירעה - לוקה שש (צירעה - שרץ העוף היא, וגם שורצת על הארץ, ויש בה אלו חמש לאוין, ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה (דברים יד, יט) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו) '?! (שרץ' - לשון רחוש ונענוע, ואינו נראה; ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל 'שרץ', הלכך: ולא תשקצו את נפשתיכם בבהמה ובשרץ, ובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא דכתיב בקדושים תהיו אינו מן המנין, דלאו בשרצים כתיב.)

אמר ליה: כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי:

(ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל [באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר] דרישין: (השתא דאמרת קרא לאו לגופיה איתא אלא לאם אינו ענין, תינח (ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, והבשר) למה לי? (ומשני:) לרבות עצים ולבונה (לקבל טומאה, ואף על גב דלאו אוכלא הוא);

והבשר כל טהור יאכל בשר דסיפיה למה לי (והבשר יתירה מבעיא ליה, דאילו כל טהור יאכל בשר דריש ליה במנחות (כה, ב): (ויקרא ז, יט) כל טהור יאכל בשר ויקרא ז, כ; והנפש אשר תאכל בשר: הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה. יצא בשר שנטמא לפני זריקת דם; לשון אחר: בין ברישא בין בסיפא ו'

יתירא מיבעיא ליה) ? - לרבות אימורין (שאם נטמאו ואכלן טהור - שיעבור עליהן משום שני לאוין: לאו דזרות: שאף הכהן זר אצלם, ולא דטומאת בשר; ואדלעיל קאי, והכי קאמר: (ויקרא ז, יט) לא יאכל [באש ישרף], והבשר נמי שנטמא לא יאכל) .

'אימורין' ? מהתם נפקא, דתניא (ויקרא ז, כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ונטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה - לרבות את האימורין (אשר לה' קרא יתירה הוא, דהוה ליה למכתב 'מזבח השלמים וטומאתו עליו' וכתוב 'אשר לה' לרבות אף בשר הקרב לה' שאם אכלו בטומאה - ענוש כרת) ! ?

(ומשני:) התם טומאת הגוף (בטומאת הגוף איירי, והאי וטמאתו עליו מוקמינן לה בזבחים בפרק 'בית שמאי' (מגב) 'טומאת הגוף הכתוב מדבר') - בכרת, הכא טומאת בשר (רבינהו לאזהרת טומאת בשר כשנטמאו הם [הקדשים] - והוא טהור: שיהא מזהר עליהן) - (והכא ליכא כרת אלא) בלאו (דאימעט מכרת בזבחים בפרק 'בית שמאי') .

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא (אם כן אכלו) דרך אכילתן. למעוטי מאי ?

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם אכל חלב חי - שפטור. איכא דאמרי (הא דרבי אבהו אהנאה איתמר ואהנך דאסירי בהנאה) : אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן. למעוטי מאי ?

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו (חלב - אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות, ולא לרפואה) - שהוא פטור, וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור. אתמר נמי: אמר רב אחא בר עוויה אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו - פטור, לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן.

אמר רבי זירא: אף אנן נמי תנינא (גבי משקין קאי במסכת תרומות [תרומות פ"א מ"ג]): 'אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד' (וקאמר דאין כל מי פירות קרויין משקין אלא אלו בלבד; אין סופגין את הארבעים על שום מי פירות של ערלה משום דבכולהו שלא כדרך הנאתן הוא אלא אלו) ואילו מתותים תאנים ורמונים לא מאי טעמא לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן ?

אמר ליה אביי: בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו (כגון שבישל אגוזים או אפרסקין ואכלן ואשמעינן דלא מחייב) - שפיר (שמעינן מינה דאין לוקין אלא כדרך אכילתן), אלא הכא (אבל השתא טעמא דפטור) - משום דזיעה בעלמא הוא (דלאו פרי אכל) .

אמר אביי: הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן (כתיב (דברים כב, ט) [לא תזרע פרמך פלאים] פן תקדש המלאה דמשמע לא תהנה ממנו, אלא תשרפנו ו'פן' - לאו הוא) אפילו שלא כדרך הנאתן; מאי טעמא ? - משום דלא כתיב בהו אכילה. מיתיבי: 'איסי בן יהודה אומר: מניין לבשר בחלב שהוא אסור (באכילה) ? נאמר כאן (דברים יד, כא) [לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מלך לנכרי] כי עם קדוש אתה [לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמן] ונאמר להלן (שמות כב, ג) [ואנשי קדש תהיון לי] ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכנו אתו; מה להלן אסור - אף כאן אסור; ואין לי אלא באכילה, בהנאה מניין ? - אמרת קל וחומר: ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה (בנטיעותה) אסורה בהנאה, בשר בחלב שנעבדה בו עבירה (כשבשילו ועבר עליו על לאו לא תבשל) - אינו דין שיהא אסור בהנאה ?

(פסחים כה, א)

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר (שהפרי הזה חנט באיסור ונגמר באיסור) תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר (קודם שניתן בחלב) ? חמץ בפסח יוכיח, שהיה לו שעת הכושר ואסור בהנאה; מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת תאמר בבשר בחלב שאינו ענוש כרת ? כלאי הכרם יוכיחו שאין ענוש כרת ואסור בהנאה (ובשחיטת חולין פריך: ונימא 'ערלה תוכיח, וחזר הדין' - והתם מתוך לה ב'כל הבשר'; ולקמן פריך: ונימא 'מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר') ; ואם איתא (דכלאי הכרם חלוקין להחמיר משאר איסורין) ניפרוך: מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן ?

ואביי?

(אמר לך): תאמר במאי (היכי ניפרוך? היכי נסיימה למילתיה דלא נילף בשר בחלב מיניה)? :
תאמר בבשר בחלב שאין לוקין עליו אלא דרך הנאתו? אטו בבשר
בחלב, אכילה כתיבה ביה (התם נמי לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתה)?
ואידך, דקא מוטיב לה – סבר: להכי קא גמר מנבילה: מה נבילה
דרך הנאתה (ונבילה – אכילה כתיבה ביה) – אף בשר בחלב דרך הנאתו. (נבילה
לאו דוקא קאמר, דהא מטריפה גמרינן לה; ויש מפרשים דמשום דהאי טריפה דקרא איירי באבר ובבשר
המדולדל בה ושחטה, כדאמרינן ב'בהמה המקשה לילד' (חולין ע"ג). קרי ליה נבילה דדמי לנבילה: דלא מישתר
בשחיטה; ואין נראה לי: דטריפה נמי לא מישתריא בשחיטה, ואי משום דלא מיטמיא – הנך נמי לא מיטמא.)
ואביי?

(אמר לך): להכי לא כתב אכילה בגופו: לומר שלוקין עליו אפילו
שלא כדרך הנאתו (הלכך לא מצי פריך תאמר בבשר בחלב כו').
ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה לו שעת הכושר (וקא סלקא דעתך
שאין נאסרין אלא גידוליהן, ולכן לא היתה להן שעת הכושר)?
אמר רב אדא בר אהבה: זאת (מדלא פריך הכי) אומרת (שמע מינה) כלאי
הכרם עיקרן נאסרין (אף עיקר הזריעה עצמה נאסרה) הואיל והיתה להן שעת
הכושר קודם השרשה (וזריעה היתה לה שעת הכושר כל ימיה עד שנשרשה). (יש מפרשים דהאי
מקשה נמי ידע שאף הזריעה נאסרת, אלא סבור שמשעת זריעה נאסרת, וכך שמעתי, אבל אי אפשר להעמידה:
דמיבעי לן לפרושי הכי: 'מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר משעה שבאו לכלל כלאים תאמר
בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר משעה שבא לכלל זה: דאם שורוהו כל היום בחלב אינו נאסר בכך? ומשני:
עיקרן נאסרו משנשרשו ולא משנזרעו! וכמה גמגומים יש בה: חדא, דטעמא דלא מיתסר משום דאכתי
לא בשר בחלב חשיב ליה והרי הוא כאילו זה לבד וזה לבד, וכן כלאים: כל זמן שלא נשרשו הרי הן כמנוחין
בכדא! ועוד: כי אמר לעיל 'חמץ בפסח יוכיח' מיבעי ליה למימר 'שהיתה לו שעת הכושר משנקרא חמץ בפסח'
– והא ליתא! ועוד: מדמוטיב רב שמעיה 'הוסיף – אין, לא הוסיף – לא' מכלל דליכא מאן דסליק אדעתיה משעת
זריעה אלא הוה סלקא דעתיה תוספת – אין, עיקר – לא; ולשון 'עיקרן' משמע כדפרישית: דללישנא בתרא
הכי הוה ליה למימר: 'זאת אומרת כלאי הכרם בהשרשה נאסרו!')

מתיב רב שמעיה: 'המעביר עציץ נקוב בכרם (וזרעים בתוכו שכבר צמחו): אם
הוסיף (הצמח בכרם) מאתים (אחד מן המאתים שיש בו עכשיו: שמתחלה היו בו קצ"ט שיעורים
כתוספת זו, ועכשיו יש בו מאתים) – אסור (אסורין, לפי שאין בהיתר הראשון כדי לבטל התוספת
האסור: שהערלה וכלאים אין בטלין אלא במאתים של היתר לבד האיסור; לא הוסיף מאתים אלא פחות כל
שהוא – מותר, דיש בו כדי להעלות באחד ומאתים; ובספרי יליף ליה מתרומה שעולה באחד ומאה, וכלאים –
שכפל את אסוריו: שאסורין בהנאה – כפל את עלייתן; ודוקא נקט 'נקוב', דיונק מקרקע דרך אור)';
הוסיף – אין, לא הוסיף – לא (אלמא אין הזריעה נאסרת)!
אמר רבא: תרי קראי כתיבי: (דברים כ"ב, ט.) [לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע
אשר תזרע ותבואת הכרם] כתיב הזרע (הראשון) וכתיב המלאה (גידולין), הא כיצד?
זרוע מעיקרו (בכרם) – בהשרשה (כדכתיב: הזרע – משמע שאף הזריעה נאסרת, מיהו קודם
השרשה – כמאן דמנחא בכדא דמי); זרוע ובא (קודם לכן) – הוסיף אין, לא הוסיף
– לא (דכתיב מלאה).

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: בכל מתרפאין (אפילו באיסורי הנאה) חוץ
מעצי אשירה.
היכי דמי? אי נימא דאיכא סכנה – אפילו עצי אשירה נמי! ואי
דליכא סכנה, אפילו כל איסורין שבתורה נמי לא!?
לעולם דאיכא סכנה, ואפילו הכי עצי אשירה – לא, דתניא: 'דבי
אליעזר אומר: אם נאמר [בכל נפשך] [ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאדך] למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך
(יאמר החביב משניהן ודיו)? (ומפרש:): אלא לומר לך: אם יש אדם שגופו חביב
עליו מממונו – לכך נאמר בכל נפשך; ויש אדם שממונו חביב עליו
מגופו – לכך נאמר בכל מאדך (לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב, לכך הוצרכו שניהן
לומר 'אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך')' (והמתרפא בעצי אשירה נראה כמודה בה).
כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: בכל מתרפאין חוץ מעבודה זרה
וגילוי עריות

(פסחים כה, ב)

ושפיות דמים (כגון אמרו לו "הרוג ישראל חבירך ואם לאו תיהרג").

עבודה זרה – הא דאמרן;

גילוי עריות ושפיות דמים – דתניא: 'רבי אומר: (דברים כ"ב, ט.) [ולנער לא
תעשה דבר אין לנער חטא מות] כי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש פן הדבר הזה; וכי מה
ענין רוצח אצל נערה המאורסה (מה למדנו מרוצח לנערה המאורסה, והלא פירש בה אונס
פסור, כדכתיב ולנער לא תעשה דבר)? – (אלא [האונס] נראה כמי שרוצח): הרי זה בא

ללמד ונמצא למד (בא ללמד כאן ונמצא שהוקש כאן להיות למד מכאן, והכי קאמר) : מקיש רוצח לנערה המאורסה (כרוצח כנערה - שניהן שוין, כמו וְהָיָה כְּעַם כְּלָהּ (ישעיהו כד,ב; הושע ד,ט) ולא נאמר וְהָיָה העם ככה') : מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו (ניתן רשות לדואה שהוא רודף אחריה שיצילנה ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב (דברים כב,כז) וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ - הא אם יש מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול, אפילו בהריגתו: אם אין יכול להציל באחד מאבריו - יהרגנו) אף רוצח ניתן להצילו בנפשו; ונערה המאורסה מרוצח: מה רוצח יהרג ואל יעבור (יהרג אם אמר לו עו"ג "הרוג או תיהרג יהרג" ואל יעבור עבירה זו) - אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור. ושפיות דמים גופיה מנלן? סברא הוא, כי ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מרי דוראי (מושל עיר) אמר לי: זיל קטליה לפלניא, ואי לא - קטלינא לך. אמר ליה: ליקטלוך ולא תיקטול: מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי (כלומר: כלום באתה לישאל על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש, וסבור אתה שאף זו תנחה מפני פיקוח נפש? אין זו דומה לשאר עבירות, דמכל מקום יש כאן אבוד נפש, והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חובת נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה; מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר משל זה? דילמא של זה חביבה טפי עליו ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה)? מר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף (מושח) לה לברתיה בגוהרקי דערלה (בוטר זיתים קטנים משום רפואה, דקסבר מותר להתרפאות באיסורי הנאה); אמר ליה: אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה, שלא בשעת הסכנה מי אמור? אמר ליה: האי אישתא צמירתא (חולי שקורין מלוי"; 'צמירתא' = חם, כמו דצמרה צמורי בבבא קמא (א,ט)) - נמי כשעת הסכנה דמיא. איכא דאמרי: אמר ליה: מידי דרך הנאה קא עבידנא? (דרך הנאתו = לאחר שיתבשלו ויוצא שמן בבית הבד.)

איתמר: הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו: אביי אמר מותרת (אין צריך לפרוש הימנה, כדמפרש), ורבא אמר אסורה:

1. אפשר (אפשר לו ליבדל) וקא מיכוין (להתקרב כדי ליהנות, כגון ריח של עבודה זרה), (או אפילו) לא אפשר וקמיכוין (אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין הוא וחביב הוא לו ליהנות) - כולי עלמא לא פליגי דאסור;
 2. לא אפשר (לו ליבדל) ולא מיכוין (ולא קא מיכוין ליהנות דאיכא תרתי להיתר) - כולי עלמא לא פליגי דשרי;
 3. כי פליגי דאפשר (לו ליבדל ולא נבדל, ומיהו) ולא מיכוין; ואליבא דרבי יהודה, דאמר 'דבר שאין מתכוין אסור' כולי עלמא לא פליגי דאסור, כי פליגי אליבא דרבי שמעון (פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת (דף כב,א) בגרירת מטה וכסא וספסל ובמסכת ביצה (דף כג,ב)), דאמר 'דבר שאין מתכוין מותר': אביי כרבי שמעון, ורבא אמר: עד כאן לא קא אמר רבי שמעון אלא היכא דלא אפשר (כגון שצריך לאותן כלים ואין יכול להגביהן על כתיפו), אבל היכא דאפשר - לא. (ואביי סבר בקטנים נמי שרי רבי שמעון אף על פי שאפשר להגביהן על כתיפו; והכי אמרינן במסכת שבת; ולרבא לא שרי רבי שמעון אלא בגדולים.)
- איכא דאמרי (מודה רבא היכא דלא קא מיכוין אף על גב שאפשר שרי רבי שמעון, דבהכי פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון, ובין לאביי ובין לרבא לרבי יהודה אסור לרבי שמעון שרי): 1. אפשר ולא מיכוין - היינו פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון;
2. לא אפשר ולא קא מיכוין - כולי עלמא (אביי ורבא) לא פליגי דשרי (ואפילו לרבי יהודה);
 3. כי פליגי דלא אפשר וקא מיכוין, ואליבא דרבי שמעון דאזיל בתר כוונה (ומיהו אליבא דרבי שמעון דחשיבא ליה כוונה דמתיר אפילו בדאפשר, הואיל ולא קא מיכוין אלמא אכוונה קפיד) - כולי עלמא [אביי ורבא] לא פליגי דאסור (היכא דקא מכין אף על גב דלא אפשר - אסור); כי פליגי אליבא דרבי יהודה, דאמר: לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין - אפשר אסור (ולא גרסינן 'ולא אפשר שרי', דהא לא שמעינן ליה דאמר הכי, דאי שמעינן ליה הכי - היכי פליג רבא למיטר?); אביי כרבי יהודה (דקסבר: כיון דאסור רבי יהודה בדאפשר אף על גב דלא קא מיכוין - שמע מינה לא חשבינן ליה כוונה, אלא בדאפשר ולא אפשר תליא טעמא, הלכך היכא דלא אפשר אף על גב דקא מיכוין - לא איכפת ליה לרבי יהודה);

(פסחים כו, א)

ורבא אמר לך: עד כאן לא קאמר רבי יהודה שאין מתכוין כמתכוין (עד כאן לא שמעת ליה לרבי יהודה דלא אזיל בתר כוונה) אלא לחומרא (אלא דלא פטר ליה משום אין מתכוין בדאפשר: דמתכוין אסור לדברי הכל, ומשוי שאין מיכוין כמתכוין לחומרא לאסור), אבל מתכוין כשאין מתכוין לקולא (אבל דלא חשיבא ליה כוונה דמשוי מכוין כשאין מתכוין לקולא - כגון דלא אפשר: בשאין מתכוין שרי, ונישרי נמי רבי יהודה במתכוין דלא חשיב כוונה כלל) - לא (הא לא שמעת ליה).

אמר אביי: מנא אמינא לה? - דתניא: 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו' (ההיכל גובהו מאה אמה וצילו הולך למרחוק מאד ברחוב שלפני הר הבית, ומתוך שרחוב גדול היה ומחזיק בני אדם הרבה - היה דורש שם מפני החמה, שאין לך בית המדרש מחזיקן) 'והא הכא דלא אפשר (מלדרוש לרבים הלכות החג) ומיכוין (ליהנות מצל הקודש) ושרי!?' ורבא אמר: שאני היכל, דלתוכו עשוי (ואין הנאת צילו נאסרה דאין זה דרך הנאתו).

אמר רבא: מנא אמינא לה? דתנן [מידות פ"ד מ"ה]: 'לולין (ארובה שבעלייה היורדת לבית קרי 'לול') היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים (כשיש בדק בחומת בית קדשי הקדשים) שבהן משלשלין את האומנים כתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים' ('זונו' לשון הנאה, כמזונות; שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה) 'והא הכא דלא אפשר (שלא ירדו [אלא] לתקן) וקא מיכוין (ואפילו הכי צריך לתת אותן בתיבות שלא יוכלו להסתכל אנה ואנה, דילמא מיכווני ליהנות) ואסור!'

ותסברא? והאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: 'קול' (של כלי שיר שהן הקדש) ומראה וריח (הקטורת) - אין בהן משום מעילה (אין בהן משום מעילה דאורייתא, הואיל ואין בהם ממש) ' (וכיון דמדאורייתא שרו, כי לא אפשר כגון הכא - אמאי אסורחניהו רבנן)! אלא מעלה עשו בבית קדשי הקדשים (מעלה בעלמא הואי).

איכא דאמרי: אמר רבא: מנא אמינא לה? - דתניא: אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: 'קול ומראה וריח' - אין בהן משום מעילה; מעילה הוא דליכא, הא איסורא איכא; מאי, לאו לאותן העומדין בפנים (לשמש) דלא אפשר (מלעמוד שם) וקא מיכוין ואסור (ואסור להו להיות מתכוונים)? לא, לאותן העומדין בחוץ (לאותן העומדים בחוץ קאמר 'אין מעילה הא איסורא איכא', אבל לעומדין בפנים אפילו איסורא ליכא).

גופא: אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: 'קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה'; וריח אין בו משום מעילה? והא תניא: 'המפטם את הקטורת (קטורת זרה שאינה של ציבור) להתלמד בה או למוסרה לציבור (אחר פטומה) - פטור (מכרת), (אבל אם דעתו להצניע לצורכו [כג'י]) להריח בה (ועשאה בסממין הכתובים) - חייב (כרת דכתיב (שמות ל"ח) איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת מעמיו), והמריח בה (בקטורת של ציבור) פטור (מכרת ומחטאת דלא חייבה תורה אלא מפטם להריח) אלא שמעל (שנהנה מן הקודש ומביא אשם מעילות) '!

אלא אמר רב פפא: קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש (ופטור לעולם), וריח (יש בו ממש, בסממין, לפיכך חייב; ודקא אמר רבי יהושע פטור) לאחר שתעלה תמרותו (עמוד עשנו) (במקדש קאמר) אין בו משום מעילה, הואיל ונעשית מצותו (דמשום דנעשית מצותו ואין צורך גבוה עוד בה - יצתה מכלל קדשי ה'; וברייתא - במדיוח בה בביתו: שנותן ממנה על הגחלים).

למימרא דכל היכא דנעשית מצותו אין בו משום מעילה? והרי תרומת הדשן דנעשית מצותה ויש בה משום מעילה (בכל יום היה נוטל מלא מחתה ונותנה אצל המזבח והיא נבלעת במקומה כדכתיב והרים את הדשן וגו' ואסורה בהנאה ומועלין בה כדכתיב ושמו אצל המזבח אלמא טעונה גניזה), דכתיב (ויקרא י"ג) 'ולבש הפהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמם אצל המזבח: שלא יפזר; ושמם - שלא יהנה!'

משום דהו תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין; תרומת הדשן - הא דאמרן, בגדי כהונה (ארבעה בגדי לבן שכהן גדול נכנס בהם לפני ולפנים ביום הכפורים דאסורין שוב להשתמש בהן) - דכתיב (ויקרא ט"ז) 'ובא אהלן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם' - מלמד שטעונין גניזה.

הניחא לרבנן, דאמרי מלמד שטעונין גניזה; אלא לרבי דוסא דפליג עליהו (פלוגתייהו במסכת יומא (כד,א)), דאמר 'אבל ראויין הן לכהן הדיוט (כל השנה, שהן הן הבגדים הראויין לשימוש הדיוט: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט)', ומאי 'והניחם שם' ? - שלא ישתמש בהם כיום כפורים אחר, מאי איכא למימר ?

משום דהווי תרומת הדשן ועגלה ערופה (כתיב [דברים כא,ד] ' [וערפנו] שם [את העגלה בנחל]', דמשמע שם תהא קבורתה) שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

הניחא למאן דאמר אין מלמדין, אלא למאן דאמר מלמדין (רבי יהודה, במסכת סנהדרין בשלהי 'ארבע מיתות' (סו,ב)) מאי איכא למימר ?

תרי מיעוטי כתיבי (בהני, למימרא דלא תיגמר מינייהו): כתיב וְשָׁמוּ [ויקרא ו,ג]: וְלִבֶּשׁ הַלֵּהָן מִדּוּ בַד וּמִכְנָסִי בַד וְלִבֶּשׁ עַל בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ (וְשָׁמוּ - לזה ולא לאחר), וכתיב (דברים כא,ד) [וְלִבֶּשׁ הַלֵּהָן מִדּוּ בַד וּמִכְנָסִי בַד וְלִבֶּשׁ עַל בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ] - הָעֵלָה עַל הָעֵלָה הָעֵרֹפָה בְּנַחֲלָה - הָעֵרֹפָה (ולא דבר אחר).

תא שמע: 'הכניסה' (עגלה ערופה) לרבקה (קופל"א בלע"ז: שקושדין ארבע פרות ביחד) ודשה (תבואה עם חברותיה) - כשירה (שלא נתכין לכך, ולאו עבודה היא); כשכיל שתינק ותדוש (והכא לא אפשר שלא יכניסנה שתינק) - (וכי מתכין שתינק ותדוש) פסולה' והא הכא דלא אפשר וקא מיכוין וקתני פסולה ?

שאני התם דכתיב (דברים פרק כא,ג) [וְהָיָה הָעֵרֹפָה הַקְּרֵבָה אֶל הַחֹלֶל וְלָקְחוּ זֶקֶנִי הָעֵרֹפָה הַהִוא עִגְלָת בָּקָר] אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ [אֲשֶׁר לֹא מְשָׁכָה בְּעַל] מִכָּל מְקוֹם (דאף על גב דבעלמא לא מיתסר - הכא אסור).

אי הכי אפילו רישא נמי ! ?

(פסחים כו, ב)

הא לא דמיא (תירוצא הוא) אלא להא [נספרי זוטא פיסקא יט, ב ד"ה אשר לא עלה עליה עול]: 'שכן עליה עוף' - כשירה (בפרה אדומה קאי, שפרח ונח על גבה אף על גב דכתיב [במדבר יט,ב] לא עלה עליה על דמשמע 'עליה' - אפילו עליה בעלמא, ואי משום דכתיב 'עול' - הא מרבין ביה שאר עבודות במסכת סוטה (א,מ)) - אפילו הכי בהא עלייה כשרה, דלא ניחא ליה; והוא הדין להכניסה לרבקה ודשה; עלה עליה זכר [לדעת הבעלים] פסולה (דניחא ליה, והוא הדין לתניק ותידוש) מאי טעמא ?

אמר רב פפא: אי כתיב 'עבד' [בפסוק דברים כא,ג]: וְהָיָה הָעֵרֹפָה הַקְּרֵבָה אֶל הַחֹלֶל וְלָקְחוּ זֶקֶנִי הָעֵרֹפָה הַהִוא עִגְלָת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מְשָׁכָה בְּעַל] וקרינן 'עבד' - עד דעביד בה איהו; אי כתיב 'עובד' וקרינן 'עובד' - אפילו ממילא נמי ('עובד' משמע ממילא, 'עבד' משמע בידים; ואף על גב דהאי בעגלה כתיב - תרווייהו ילפינן מהדדי בגורה שוה ד'עול' 'עול' במסכת סוטה (א,מ)); השתא דכתיב 'עבד' וקרינן 'עובד' - עובד דומיא דעבד: מה עבד דניחא ליה - אף עובד דניחא ליה.

תא שמע: 'אכידה' - לא ישטחנה (במוצא בגד אבודה קאי) לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד (קבילי"א [יתד, יו]) לצורכו אבל שוטחה לצורכה (כדי שלא יאכלנו עש) על גבי מטה ועל גבי מגוד; נזדמנו לו אורחין לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכה בין לצורכו' (אלמא אף על גב דלצורכה הוא, והיינו 'לא אפשר' הואיל ומתכין להתכבד בשל חבירו באורחין - חשיב ליה גזל ואסיר) ! ?

(ומשני): שאני התם (לאו משום כוונה הוא אלא משום דבשטיחה זו) דקלי לה (כלומר: מאבדה בידים), אי משום עינא בישא אי משום גנבי (דלמא אורחין גנבי נינהו, וגנבי לה).

תא שמע [כלאים פ"ט מ"ה]: 'מוכרי כסות מוכרינן כדרכן' (מעוטפין בכסות כלאים דאין מתכין להנאת לבישה) וכלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים; והצנועין (פרושים שמתרחקין מן הכיעור ומן הדומה לו) מפשילין לאחריהם כמקל* והא הכא דאפשר למעבד כצנועין, וכי לא מכוין שרי - תיובתא למאן דמתני לישנא קמא דרבא (אפשר ולא מתכוין אסור אפילו לרבי שמעון, דאם כן - הא מני) ?

תיובתא.

* (יש שטוענין שמקשין על משנה זו אותה ששנינו [תוספתא כלאים פ"ה ה"ט [ליברמן]] 'גזל שאבד בו כלאים לא ימכרו לנכרי' אלמא כלאים אסור למכור, ושטענין בידם: דהתם 'אבד' דוקא, שמא יחזור נכרי וימכרנו לישראל ולא יכיר שיש בו כלאים וילבשנו; אבל כלאים הניכר - מותר בכל הנאות מכירה.)

ולא יסיק בו [תנור וכירים]:

תנו רבנן: 'תנור שהסיקו בקליפי ערלה' (קליפי אגוזים ורמונים שאף הם בכלל פרי ואסורין משום ערלה), או בקשין של כלאי הכרם (הכל אסור דבכלאים לא כתיב 'פרי') : חדש יותן (שהרי על ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו), ישן (שאין היסק זה מועיל לו אלא שאופה בו פת) יוצן (שלא יאפה בו פת בהיסק זה); אפה בו את הפת (בהיסק זה), רבי אומר: הפת אסורה (דיש שבח עצי איסור בפת), וחכמים אומרים: הפת מותרת (סברי אין שבח עצים בפת ממש; והוא הדין דלית להו נמי חדש יותן, אלא יוצן; והכי אמרינן בשמעתין; לקמן מוקי לה 'כשאבוקה כנגדו': שכל שעה שהיתה פת בתנור היה דולק האור ואופהו: שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין); כישלה על גבי גחלים - דברי הכל מותר (ואפילו לרבי: דכי איתנהי פת מאיסור - כבר כלה ובטל, וגחלים איצטריכא ליה: דלא תימא אכתי איסורא בעיניה, וכל שכן בתנור גרופ ואין אבוקה כנגדו) 'והא תניא 'בין חדש ובין ישן יוצן'?

לא קשיא: הא (דקתני 'חדש יותן') רבי (דאמר הפת אסורה משום דגמרה באיסור, והוא הדין לתנור חדש שנגמר נמי על ידי האיסור), והא רבנן. אימור דשמעת ליה לרבי משום דיש שבח עצים בפת (כי שמעת ליה דפליג רבי אדרבנן ביש שבח עצים בפת - לחודא הוא דשמעת ליה: דרבנן הוו מקילי טפי ושרו אפילו פת לאכול, דאמרי: אין שבח עצים בה, אלא שבח היסק, ואיסור שבה כבר כלה הוא; ורבי סבר: הואיל ואבוקה כנגדו - יש שבח עצים, ואיסור גמור בה; וגבי תנור חדש, נהי דיש שבח עצים בו - מיהו הוא עצמו אין נאכל, אלא להיסק אחר עומד, ויאפו בו, ונמצאת פת הנאפת בו נגמרת על ידי איסור והיתר: עצי איסור שגמרו (בו) את התנור ועצי היתר שגמרו את הפת, והא היכא שמעינן ליה) זה וזה גורם (דאמר רבי) מי שמעת ליה? אלא לא קשיא: הא רבי אליעזר (דשמעינן ליה זה וזה גורם אסור: דבר שאיסור והיתר גרמו לו שיבא אסור בהנאה) הא רבנן.

הי רבי אליעזר? אילימא רבי אליעזר דשאר, דתנן [ערלה פ"ב מ"א]: 'שאר של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה, ואין בזה כדי להחמיץ ואין בזה כדי להחמיץ, ונצטרפו וחמצו: רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא (אם סילק את הראשון, כדמרתך ליה אביי); וחכמים אומרים: בין שנפל איסור לכתחלה ובין שנפל איסור לבסוף לעולם אינו אוסר

(פסחים כז, א)

עד שיהא בו כדי להחמיץ', ואמר אביי: 'לא שנו (דאמר אחרון אני בא' ואם נפל היתר בסוף מותר) אלא שקדם וסילק את האיסור (מכיון שנפל בו היתר מיד - דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ, בטל והלך לו; ואף על גב דהועיל בה קצת: שיכול זה האחרון לגמור חימוץ על ידו, אף על פי כן כבר בטל לו ושוב אין חוזר וניעור בו), אבל לא קדם וסילק את האיסור (ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל) - אסור' אלמא זה וזה גורם אסור! וממאי דטעמא דרבי אליעזר כאביי? דילמא טעמא דרבי אליעזר משום ד'אחר אחרון אני בא', לא שנא קדם וסילק את האיסור לא שנא לא קדם וסילק את האיסור (וטעמא משום דאזל בתר גמר מעשה: גמרו בהיתר - מותר ואפילו לא קדם וסילק, דאיכא זה וזה גורם; גמרו באיסור - אסור ואפילו קדם וסילק את האיסור) אבל בבת אחת הכי נמי דשרי (אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור - הכי נמי דשרי דזה וזה גורם מותר)?

אלא רבי אליעזר דעצי אשירה, דתנן [עבודה זרה פ"ג מ"ט]: 'נטל הימנה (מן האשירה) עצים - אסורין בהנאה; הסיק בהן את התנור: חדש יותן, ישן יוצן; אפה בו את הפת - אסורין בהנאה; נתערבה באחרות ואחרות באחרות - כולן אסורין בהנאה; רבי אליעזר אומר: יולין הנאה (דמי עצים) לים המלח.

אמרו לו: אין פדיון לעבודה זרה! (מכל מקום שמעינן ליה [לרבי אליעזר] כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לתנא קמא בין אחדש יותן בין אישן יוצן בין אאיסור פת, אלמא כיון דקתני 'חדש יותן' אית ליה זה וזה גורם אסור! והא דתניא לעיל 'חדש יוצן' - רבנן היא, דפליגי עליה דרבי ואמרי הפת מותרת משום דלא חשיבא להו הנאת היסק ואפילו בגורם אחד לבדו, משום דליתיה לאיסורא בעיניה, וכל שכן בתנור שאינו נאכל הוא בעצמו ואין הנאתו בגורם אחד לבדו אלא בשני גורמים שלו ושל היתר; ואם תאמר לרבנן יוצן למה לי, הא שרו לפת האפוייה בהיסק איסור? - הני מילי דיעבד, אבל לכתחלה - לא קא שרו לאפות בהיסק איסור; ולקמן פריך: עצים דאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאורייתא? והוא הדין דמצי לאוקמא להא דחדש יותן דלעיל כתנא קמא דרבי אליעזר, אלא משום דלא ידעינן מנו וניחא ליה למינקט 'רבי אליעזר', והוא ומחלוקתו קאמר.)

אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר בעבודה זרה, דחמיר; איסורה בשאר איסורין שבתורה מי שמעת ליה?

אלא אם כן (דפרכת 'דילמא שאני ליה') אמאן תרמייה (להא דתניא לעיל גבי ערלה 'יותן'?) על כרחיך כיון דלא משכחת תנא דאמר 'זה וזה גורם אסור' אלא רבי אליעזר ומחלוקתו במסכת עבודה זרה, וחזינא סתמא דתני בשאר איסורי נמי הכי - רבי אליעזר קאמר לה ולא שני ליה) ? ועוד: הא תניא בהדיא: 'וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה'!

אמר אביי: אם תמצא לומר זה וזה גורם אסור (אם תמצא לומר ברייתא מפורשת הכי: דכי היכי דאסור רבי בפת - הכי נמי אסור בתנור ואף על פי שאין עצמו נאכל, דאית ליה זה וזה גורם אסור, וירשא דברייתא דלעיל דערלה - רבי קאמר לה כולה), רבי היינו רבי אליעזר (בניחותא, וליכא למיבעי מידי); ואם תמצא לומר (דסבירא ליה) זה וזה גורם מותר (וירשא דההוא - לאו רבי הוא אלא רבי אליעזר הוא), והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא (בפת הוא דאסור רבי משום דיש שבח עצים בגופה, ונמצא כשאוכלה גופו הוא הנהנה מן האיסור, בגורם אחד אבל בתנור חדש וציננו - שרי), הני קערות וכוסות וצלוחיות (של חרס שצרפן בעצי אשירה) אסירי (אפילו לרבי: דהא יש שבח עצים בהן, והנאתן בלא גורם שני הוא, ועל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו, ולא דמו לתנור דלא מטיא הנאה לגוף מיניה עד דאיכא גורם שני); כי פליגי (רבי דלא אסר אלא בפת ורבי אליעזר אית ליה זה וזה גורם אסור) בתנור וקדירה (שאין הגוף נהנה מהן עד שיבא גורם שני, והוא של היתר): למאן דאמר זה וזה גורם אסור - אסור, למאן דאמר זה וזה גורם מותר - שרי!

איכא דאמרי: אפילו למאן דאמר זה וזה גורם מותר, קדירה (שצרפה כשהיא חדשה בעצי איסור) אסורה: דהא קבלה בישראל מקמי דניתן עצים דהיתירא (ואיכא הנאת תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר, אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר הסיקה של גורם היתר).

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: 'תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם, חדש יותץ ישן יוצן; אפה בו את הפת: רבי אומר הפת מותרת, וחכמים אומרים הפת אסורה'. והתניא איפכא?

שמואל איפכא תני (איפכא תני לה להא ברייתא דלעיל, ואיפכא אתנייה). ואי בעית אימא: בעלמא קסבר שמואל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, ובהא אפילו מחביריו (ואי בעית אימא שמואל נמי הכי אתנייה, ואית ליה דרבי אסור ורבנן שרו, ואיהו הפך לה כדי שלא ילכו בני אדם אחרי רבים להתיר, דבעלמא - במחלוקות אחרות שנחלקו רבים על רבי - סבירא ליה לשמואל דאף על גב דהלכה כרבי מחבירו במקום יחיד - אין הלכה כמותו מחביריו, כלומר: במקום רבים; ובהא סבירא ליה דהלכה כמותו ואף על גב דרבים פליגי עליה), וסבר: אתנייה איפכא כי היכי דניקום רבנן לאיסורא (אפכנה ואשנינה כי היכי דתיקו הא מילתא דאיסורא בשם רבנן, ויעשו בני אדם כמותן: שהכל הולכין אחרי רבים; שאם אני אומר הלכה כרבי שהוא יחיד - לא יאמינו לי).

בישלה על גבי גחלים - דברי הכל הפת מותרת: רב יהודה אמר שמואל, ורבי חייא בר אשי אמר רבי יוחנן: חד אמר: לא שנו אלא גחלים עוממות (כבויות, כדכתיב (יחזקאל לא, ח) אֲרָזִים לֹא עֲמָמָהּ, ומתרגמינן 'כהה עמאי'), אבל גחלים לוחשות (גחלים בוערות, נראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו) - אסורין (לרבי); וחד אמר: אפילו גחלים לוחשות נמי מותרין. בשלמא למאן דאמר לוחשות אסורין - משום דיש שבח עצים בפת, אלא למאן דאמר אפילו לוחשות מותרות, פת דאסור דיש שבח עצים בפת, לרבי היכי משכחת ליה? אמר רב פפא: כשאבוקה כנגדו (כנגד הפת מבעיר העצים בפי התנור).

(פסחים כז, ב) מכלל דרבנן דפליגי עליה שרו אפילו כשאבוקה כנגדו? אלא עצים דאיסורא (דמתסרי בהנאה), לרבנן היכי משכחת לה? אמר רבי אמי בר חמא: בשרשיפא (כסא לישב עליו או להדום רגליו, דהנאתן כשהן בעין, ועל ידי ממש; אבל הנאת היסק - אין הנאתו אלא לאחר ביעורו או בשעת ביעורו). בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו הפת, לרבנן דשרו בקמייתא - מאי? אמר ליה: הפת אסורה. ומה בין זו לערלה?

אמר רבא: הכי? השתא: ערלה בטילה במאתים (הלכך לא חמירא משכלה ונבער איסורו), הקדש אפילו באלף לא בטיל. אלא אמר רבא: אי קשיא ליה - הא קשיא: והלא מעל המסיק (וחייב קרבן מעילה), וכל היכא דמעל המסיק (וכל דבר שאין בו קדושת הגוף כגון בהמה שאינה של קרבן, וכלי שאינו כלי שרת, כיון שמעל בו) נפקו להו לחולין (יצא לחולין, דתנן (מעילה פ"ה מ"ג, דף י"ב) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד' אבל כל מידי אחרינא ממעילה ראשונה נפקא לחולין, דקיימא לן אין מעילה בכל מקום אלא שינוי: שנשתנה מקדושתו, ואמאי פת אסורה? הא קודם שנתנו הפת היה ההיסק חולין)?

אמר רב פפא: הכא - בעצי שלמים עסקינן (שהתפיסן לדמי שלמים למוכרן וליקח בדמיהן שלמים, וקדשים קלים אין להם מעילה: דלאו [נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' ויקרא ה.טו] קרינן ביה, שכולן לבעלים ואין לגבוה בהן אלא לאחר זריקת דמים את האימורין, ואיסורא מיהא רכיבה עלייהו, וממעילה הוא דאימעיטי, במסכת מעילה), ואלויבא דרבי יהודה (פשט ליה רב חסדא בקדושין בפרק שני (דף נהא)), דאמר: הקדש - בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל (אם נהנה ממנו במזיד - לא יצא לחולין, הלכך, בשלמים - שוגג דידהו כמזיד דהקדש, דהא לאו בני מעילה נינהו); במזיד מאי טעמא לא? - כיון דלאו בר מעילה הוא לא נפיק לחולין; שלמים נמי: כיון דלאו בר מעילה נינהו - לא נפקא לחולין. (והכי נמי הוה מצי למימר: הכא - כשהסיקו מזיד עסקינן; מיהו 'שהסיקו' משמע שוגג ומזיד, וכיון דמצי לאוקמה בין בשוגג בין במזיד - אוקמה.)

וכל היכא דמעל המסיק נפקי לחולין? והא תניא: 'כל הנשרפין (בשיליה פרק בתרא דתמורה [פ"ז מ"ד-מ"ה] מפרש אלו נשרפין ואלו נקברין) - אפדן מותר, חוץ מעצי אשירה; ואפר הקדש לעולם אסור'! (להכי נקט גבי הקדש לעולם וגבי אשירה לא נקט 'לעולם': משום דאשירה יש לה היתר אם שורפה עובד גילולים ובטלה, אבל הקדש - אין בו ביטול; והכי מפורש בשיליה תמורה.)

אמר רמי בר חמא: כגון שנפלה דליקה מאיליה בעצי הקדש, דליכא אינש דנמעול;

רב שמעיא אמר: באותן שטעונין גניזה (קאמר לעולם אסור' וזהו אפר של תרומת הדשן - שלא היתה מעילה בהסיקו), דתניא [ספרא צו פרשתא א פרק ב ה"ד]: [ויקרא ו.ג:] וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנָסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הַעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂמוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ וְנָשְׂמוּ - בִּנְחַת, וְנָשְׂמוּ - כּוֹלּוֹ, וְנָשְׂמוּ - שְׁלֹא יִפּוֹר'.

רבי יהודה אומר: אין ביעור [אלא שריפה]:
תניא [מכילתא דרשב"י פ"ב פסוק טו]: 'אמר רבי יהודה: אין ביעור חמץ אלא שריפה, והדין נותן: ומה נותר שאינו כ'כל יראה וכל ימצא', טעון שריפה - חמץ שישנו כ'כל יראה וכל ימצא' - לא כל שכן שטעון שריפה!

אמרו לו: כל דין שאתה דן, תחלתו להחמיר (כל דין שאתה דן שמתחלתו אתה דנו כדי להחמיר עליו, שהרי חמור הוא, ואתה מביא לו חומר אחר, כדקאמר: חמץ שהוא בבל יראה אין דין שטעון שריפה) וסופו להקל (וסופו נמצא שחומר שאתה מוסיף עליו גורם לו להקל) - אינו דין (שהרי הדין מלמד שיהא חמור והרי הוא מקילו)! לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל (בתמיה! ואף על גב דאמרין בפרק קמא (יבא) לרבי יהודה 'אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר' - גבי פלוגתיהו מיהא קולא היא במי שהוא רוצה לצאת בשיירא או בתוך שלשים, דאמרין זקוק לבער - וכשאין עצים לשורפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו) והתורה אמרה (שמות יב, טו) [שְׁבַעַת יָמִים מִצוֹת תֹּאכְלוּ אֹךְ בָּיִם הָרְאשֹׁן] תִּשְׁבְּתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם [כִּי כָל אֶחָד חֵמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרְאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבַעִי] - ככל דבר שאתה יכול להשכיחו!

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר: נותר אסור באכילה וחמץ אסור באכילה, מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה!
(ודנו דין אחר שאינו קל וחומר אלא גזירה שוה, ובין לקולא ובין לחומרא - בתרה אזלינן, דגזירת הכתוב הוא ואין להשיב עליו 'תחלתו להחמיר וסופו להקל' [##] לא נהירא על איזה לימוד כתב רש"י דברים אלו, שהרי אין כאן ליומד ג"ש אלא מה מצינו! - וכן להלן])

אמרו לו: נבילה תוכיח, שאסורה באכילה ואינה טעונה שריפה!
אמר להן: הפרש: נותר אסור באכילה ובהנאה וחמץ אסור באכילה ובהנאה: מה נותר טעון שריפה - אף חמץ טעון שריפה!
אמרו לו: שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה ואינו טעון שריפה!

אמר להן: הפרש: נותר אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת, וחמץ אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת: מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה!

אמרו לו: חלבו של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ואין טעון שריפה!

(פסחים כח, א)

חזר רבי יהודה ודנו דין אחר: נותר ישנו ככל תותירו וחמץ ככל תותירו (לא יראה ולא ימצא); מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה!

אמרו לו: אשם תלוי (אשם תלוי בא על ספק כרת, כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל; ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר - פליגי רבי יהודה ורבנן בשיליה פרק בתרא דתמורה: לרבי יהודה בקבורה, לרבנן בשריפה) וחטאת העוף הכא על הספק (כגון הפילה ספק ולד ספק אינו ולד - אינה אוכלת בקדשים שמא ולד הוא עד שתביא כפרתה: העולה באה על תנאי: "אם ילדתי הרי היא לחובתי, ואם לאו - הרי היא נדבה", וחטאת העוף מביאתו על הספק, ואין כאן משום חולין בעזרה

דמקראי נפיק במסכת נזיר בפרק 'מי שאמר' (כט,א), ואסורה באכילה שמא חולין היא ומליקתה שויה נבילה; ופליגי בה רבי יהודה ורבנן בפרק בתרא דתמורה [פ"ז מ"ו]: **חטאת העוף הבא על הספק – תשרף; רבי יהודה אומר: יטילנה לאמה'** **לדבריו יוכיחו, שהן ככל תותירו, שאנו אומרים כשריפה ואתה אומר בקבורה** (אאשם תלוי קאי, דקאמר רבי יהודה יקבר, ואף על גב שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת, והוא בבל תותירו)!

שתק רבי יהודה.

אמר רב יוסף: היינו דאמרי אינשי 'כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא' (כף בזך שחקק האומן בתוכו - ישרוף את לשונו ואת חכו בחרדל; לישנא אחרינא ישרוף = הומ"ר בלע"ז, כמו 'שורפה חיה' בעבודה זרה (כט,ב)).

אביי אמר: **סדנא בסדני יתיב** (נגר עושה סד לשום בו רגלי אסירים כמו וְתָשֶׁם בְּסֵד רַגְלֵי (איוב יג,כז)) **מדויל ידיה משתלים** (מהרמת ידו וממלאכתו משתלם שכרו כשנמצא גנב). **רבא אמר: גירא** (עושה חצים) **בגירי מקטיל, מדויל ידיה משתלים.**

וחכמים אומרים: מפרר וזורר [לרוח או מטיל לים]:

איבעיא להו: היכי קאמר? מפרר וזורר לרוח, ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורר לרוח (לרוח - הוא דבעי פירור, שמא יזרקנו שלם וימצאנו אחר ויאכלנו), **אבל מטיל לים בעיניה** (דממיס ונימוק מאליו)? (לשון שחיקה שייך במתכת ולשון פירור שייך בפת).

ותנן נמי גבי עבודה זרה כי האי גוונא: 'רבי יוסי אומר: שוחק וזורר לרוח או מטיל לים' ואיבעיא להו: **היכי קאמר? שוחק וזורר לרוח ושוחק ומטיל לים? או דילמא שוחק וזורר לרוח, אבל מטיל לים בעיניה?**

אמר רבה: מסתברא: עבודה זרה, דליים המלח קא אזלא (ים המלח, הנקרא מ"ר בטיא"ה - אין ספינה עוברת בו) - **לא בעי שחיקה; חמץ - דלשאר נהרות קאזיל - בעי פירור** (שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולא אדעתייהו).

אמר ליה רב יוסף: אדרבה, איפכא מסתברא: עבודה זרה, דלא ממיסה (אין המים ממסות אותו) - **בעי שחיקה, חמץ, דממיס - לא בעי פירור!**

תניא כוותיה דרבה (דחמץ בעי פירור), **תניא כוותיה דרב יוסף** (דעבודה זרה בעי שחיקה):

תניא כוותיה דרבה: 'היה מהלך במדבר - מפרר וזורר לרוח; היה מהלך בספינה - מפרר ומטיל לים';

תניא כוותיה דרב יוסף: 'היה מהלך במדבר - שוחק וזורר לרוח; היה מהלך בספינה - שוחק ומטיל לים' שחיקה קשיא לרבה, **פירור קשיא לרב יוסף!?**

שחיקה לרבה לא קשיא: הא לים המלח הא לשאר נהרות; פירור לרב יוסף לא קשיא: הא בחיטי (שהחמיצו בעי פירור, כלומר פיזור: שלא יתנם בשק ויזרקם, אלא יפורם על פני המים שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים) **הא בנהמא.**

משנה:

חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, ושל ישראל אסור בהנאה, שנאמר (שמות יג, טז) **[מִצּוֹת יֹאכֵל אֶת שֶׁבַעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ]**. (בגמרא מפרש לה משום קנסא דעבר עליה משום בל יראה.)

גמרא:

מני מתניתין? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון ולא רבי יוסי הגלילי!

מאי היא?

דתניא: 'חמץ בין לפני זמנו (משש שעות עד שתחשך) **בין לאחר זמנו** (משעבר הפסח) **עובר עליו בלאו** (ואם אכלו אינו ענוש כרת; ולקמן מפרש ללאו); **תוך זמנו** (במועד) **עובר עליו בלאו וזכרת - דברי רבי יהודה;**

(פסחים כח, ב)

רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום; תוך זמנו עובר עליו בכרת ובלאו,

ומשעה שאסור באכילה (היינו משש שעות ולמעלה, דאמרן 'לפני זמנו בלאו') - **אסור בהנאה'** (והא מילתא רבי יהודה קאמר לה, כדמפרש בגמרא:)

אתאן לתנא קמא;
 'רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל
 שבעה (דאפילו בתוך המועד קאמר דמותר בהנאה, וקא מתמה אהני דאסרי)!
 ומניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה? שנאמר
 (דברים יז, טז) לא תאכל עליו חמץ [שבועת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים
 למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך] (משעת שחיטה, דהיינו משש שעות ולמעלה, שחמה
 נוטה להעריב) - דברי רבי יהודה; אמר לו רבי שמעון: וכי אפשר
 לומר כן? והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות! אם
 כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו חמץ? - בשעה שישנו בקום אכול מצה
 ישנו ככל תאכל חמץ, ובשעה שאינו בקום אכול מצה - אינו ככל
 תאכל חמץ.

מאי טעמא דרבי יהודה?
 תלתא קראי כתיבי: (שמות יג, ג) [ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים
 מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ו] לא יאכל חמץ, ו - כל מחמץ לא תאכלו [בכל
 מושבתיכם תאכלו מצות] (שמות יב, כ), (דברים יז, טז) לא תאכל עליו חמץ [שבועת ימים תאכל עליו מצות
 לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך]: חד
 לפני זמנו וחד לאחר זמנו וחד לתוך זמנו!
 ורבי שמעון?

חד לתוך זמנו; כל מחמץ לא תאכלו [בכל מושבתיכם תאכלו מצות] (שמות יב, כ) - מבעי
 ליה לכדתניא [מכילתא דרשב"י, פ"ב פסוק טו]: ' (הכי גרסינן: חמץ); אין לי אלא
 שנתחמץ מאליו, מחמת דבר אחר מניין? תלמוד לומר כל מחמץ לא
 תאכלו'; לא יאכל חמץ מיבעי ליה לכדתניא: 'רבי יוסי הגלילי
 אומר: מניין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג (שלא נהג בו איסור חמץ) אלא
 יום אחד? - תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמך ליה (שמות יג, ט) היום אתם יצאתם
 [בחדש האביב] (לא יאכל חמץ - היום);

ורבי יהודה, מחמת דבר אחר מנא ליה?
 מדאפקיה רחמנא בלשון 'מחמץ';
 דרבי יוסי הגלילי [שפסח מצרים היה יום אחד בלבד] מנא ליה?
 אי בעית אימא מדסמך ליה היום, אי בעית אימא סמוכין לא דריש
 (רבי יהודה, אלא במשנה תורה לחד, והכי שמעינן ליה בפרק קמא דיבמות (דף טז, א) הלכך לית ליה דרבי יוסי
 הגלילי).

אמר מר 'ומניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא
 תעשה? שנאמר (דברים יז, טז) לא תאכל עליו חמץ [שבועת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו
 יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך] (משעת שחיטה, דהיינו משש
 שעות ולמעלה, שחמה נוטה להעריב) - דברי רבי יהודה; אמר לו רבי שמעון:
 וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל
 עליו מצות! - ורבי יהודה? שפיר קאמר ליה רבי שמעון!?
 ורבי יהודה אמר לך: ההוא - לקובעו חובה אפילו בזמן הזה הוא
 דאתא (האי שבועת ימים תאכל עליו מצות לאו לאקושי איסור חמץ למצות אכילת מצה אתא, אלא
 לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ: לקבוע אכילת מצה חובה לדורות: כל זמן שהוא מזהר על החמץ ואפילו
 בזמן שאין פסח: דלא תימא 'על מצות ומררים יאכלהו' כתיב: אי איכא פסח מייחייב באכילת מצה, ואי לא -
 לא'. [קשה: הרי אין הקש למחצה??])

ורבי שמעון, לקובעו חובה מנא ליה?
 נפקא ליה מב'ערב תאכלו [שמות יב, ח] בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום
 האחד ועשרים לחדש בערב] (בערב תאכלו מצת קרא יתירה הוא, דהא כתיב [במדבר ט, יא] [בחדש השני
 בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו] על מצות ומררים יאכלהו);
 ורבי יהודה?

מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה (שאף על פי שאינו עושה פסח - חייב באכילת
 מצה): סלקא דעתך אמינא 'הואיל ובפסח לא יאכל מצה ומרור נמי
 לא ניכול (לא נתחייב)' - קא משמע לן.
 ורבי שמעון, טמא ושהיה בדרך רחוקה לא איצטריך קרא, דלא גרע
 מערל (שמתו אחיו מחמת מילה) ובן נכר (מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ולא לכל
 התורה), דכתיב (שמות יב, מח) [וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה
 כאזרח הארץ] וכל ערל לא יאכל בו - בו הוא אינו אוכל, אבל אוכל הוא
 במצה ובמרור!
 ורבי יהודה?

כתיב בהאי (ערל ובן נכר) **וכתיב בהאי** (טמא ושהיה בדרך רחוקה דליכול מצות, ואף על גב דמצי יליף מיניה; הלכך איצטריך היקישא לקובעו חובה; ומקראי אחריני טובא, כגון **שבעת ימים מצות תאכלו** (שמות יב, טו; ויקרא כג, ו) וכגון **מצות יאכל את שבעת הימים** (ויקרא יג, ז) - לא נפקא ליה קביעות חובה, דהנהו לאו חובה נינהו, אלא 'מצות יאכל ולא חמץ', ואם רצה ליזון שלא מחמץ ושלא ממצה - הרשות בידו! ותדע: דהא בכולהו כתיב **את שבעת הימים** וחובת מצה אינו אלא לילה הראשון, כדילפינן בפרק בתרא, אבל מההוא קרא נפקא לן חובת לילה הראשון, מדכתיב להיקישא גבי פסח, וכדכתיב **תאכל עליו מצות** כי פסח: לילה הראשון, אף היקישא שלא בזמן פסח - ללילה ראשונה, ואהני היקישא לקובעו חובה בזמן הזה, ואהני עליו למימרא דקביעת חובה דהיקישא לאו לכל שבעה אלא ללילה הראשון!)

מני מתניתין? אי רבי יהודה - חמץ סתמא קאמר, אפילו דנכרי! ואי רבי שמעון -

(פסחים כט, א)

דישראל נמי מישרא קא שרי (בהנאה לאחר זמנו), ואי רבי יוסי הגלילי - אפילו תוך זמנו נמי מישרא קא שרי בהנאה? אמר רב אחא בר יעקב: לעולם רבי יהודה היא (דאף על גב דנפקא ליה מקרא דלאחר זמנו אסור קרא - בשאור דישראל קאמר, אבל דנכרי - שרי), ויליף שאור דאכילה (כלומר חמץ דגבי 'לא יאכל') משאור דראייה: מה שאור דראייה: שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, אף שאור דאכילה: שלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרים ושל גבוה; ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו באכילה נמי שרי (ומותר חמצו של נכרי אף באכילה ואפילו בפסח מן התורה), ואידי דתנא דישראל אסור בהנאה - תנא נמי דנכרי מותר בהנאה; ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא דאפילו בתוך זמנו מותר בהנאה, ואידי דתנא דישראל לאחר זמנו - תנא נמי דנכרי לאחר זמנו.

רבא אמר: לעולם רבי שמעון היא (דאמר מדאורייתא לא מיתסר חמץ אחר זמנו, הלכך דנכרי שרי), ורבי שמעון - קנסא קניס, הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא (ומיהו דישראל אסור מקנסא דקנסוהו רבנן משום דעבר בבל יראה). בשלמא לרבא (דאמר: טעמא דאסור בהנאה משום קנסא דעבר בבל יראה הוא), היינו דקתני (דתנא מתניתין) 'של ישראל אסור משום שנאמר (שמות יג, ז) [מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ] לא יראה לך [שאור בכל גבולך]', אלא לרב אחא בר יעקב, משום (שמות יג, ז) [ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחצק יד הוציא ה' אתכם מזה] לא יאכל חמץ מיבעי ליה?

מי סברת אסיפא קאי? - ארישא קאי, והכי קאמר: חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח - מותר בהנאה, משום שנאמר לא יראה לך: שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, ויליף שאור דאכילה משאור דראייה. ואזדו לטעמייהו (רבא ורב אחא בר יעקב), דאיתמר: האוכל שאור של נכרי שעבר עליו הפסח לדברי רבי יהודה, רבא אמר לוקה, ורב אחא בר יעקב אמר אינו לוקה: רבא אמר: לוקה - לא יליף רבי יהודה שאור דאכילה משאור דראייה;

והדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא, דתניא: 'האוכל חמץ של הקדש כמזעזע - מעל' (חייב קרבן מעילה, דקסבר חמץ דהקדש בפסח בר דמים הוא, ואפסדיה להקדש, כרבי שמעון, דאמר חמץ לאחר הפסח מותר; ואף על גב דקנסא קניס - הני מילי בחמצו של הדיוט, הואיל ועבר עליו בבל יראה, אבל האי - דבהתיירא שהייה גביה, דאמר מר (לעיל ה, ב) 'אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה' אחר הפסח הוה מזבין ליה גיזבר לישראל ואכלי ליה), 'ויש אומרים לא מעל' (כדמפרש: דהואיל ונתחייב כרת משום אכילה - פטור מן התשלומין, כרבי נחוניא, ובמקום שאין קרן - אין חומש ואין מעילה) . מאן 'יש אומרים'?

אמר רבי יוחנן: רבי נחוניא בן הקנה היא, דתניא: 'רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין: מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין - אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין' (המדליק גדיש ביוה"כ ומתחייב כרת - פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת בית דין, דפשיטא לן דפטור מלשלם, כדכתיב (שמות כא, כב) 'ולא יהיה אסון ענוש יענש' הא אם אסון יהיה - לא יענש; שאף יוה"כ שמיתתו ביד שמים - שנכרתים חייו ובניו - אסון הוא קרוי, שנאמר: (בראשית מד, כט) 'וקרהו אסון', הלכך פטור מלשלם; והכי פרשין לה ב'אלו נערוות'; יש טוענים

דקשיא לה: כי פטר רבי נחוניא - במזיד פטר, דבר כרת הוא, והכא בשוגג עסקינן מדקתני 'מעל', ושוגג לאו בר כרת הוא? וטעות הוא זה: דגבי חמץ - מזיד הוא, וגבי הקדש שוגג הוא: דלא ידע שהוה של הקדש) ' .
רב יוסף אמר: (אי הוה סבירא להנך תנאי כרבי שמעון, דאמר תוך זמנו אסור בהנאה דכולי עלמא מודו דפטור, הואיל והשתא מיהא לא חזי ולא ממונא הוא, ואף על גב דסופו גורם הוא לממון לאחר הפסח; אלא אליבא דרבי יוסי הגלילי פליגי, דאמר תוך זמנו נמי שרי בהנאה ו) **בפודין את הקדשים להאכילן לכלבים קמפלגי:** מאן דאמר מעל - **קסבר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים** (סבר דזאוי היה באותה שעה לפדות לאכילת כלבים ובר דמים הוא, ודרבי נחוניא לית ליה), ומאן דאמר לא מעל - **קסבר אין פודין** (הלכך לא חזי; ופלוגתא דתנאי היא בתמורה (לא,א) [דברים יב,טו: **וְכָל אֹת נֶפֶשׁ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר**]: **תִּזְבַּח וְלֹא גִיזָה בָשָׂר וְלֹא תִקֵּב וְאָכַלְתָּ וְלֹא לְכָלִּים** - מכאן שאין פודין; ואיכא דדריש **תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ**: אין לך בהן היתר אכילה אלא לאחר זביחה, למעוטי גיזה ותִקֵּב, אבל לא לכלבין לא דריש) .
רב אחא בר רבא תנא לה

(פסחים כט, ב)

להא שמעתא משמיה דרב יוסף בהא לישנא: דכולי עלמא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, והכא בהא קמפלגי (ואליבא דרבי שמעון הוא דפליגי, דשרי ליה לאחר פסח אף לאכילת ישראל): בדבר הגורם לממון כממון דמי: מאן דאמר מעל - **קסבר דבר הגורם לממון כממון דמי** (אף על גב דהשתא לא חזי, הואיל ולקמיה גורם לממון הוא - כממון דמי); ומאן דאמר לא מעל - **קסבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי**.
רב אחא בר יעקב אמר: דכולי עלמא דבר הגורם לממון כממון דמי, והכא בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון קמפלגי: מאן דאמר לא מעל - **כרבי יהודה** (דאמר אף לאחר הפסח אסור בהנאה, וכל שכן בפסח עצמו; הלכך לאו ממון איכא, דלישראל לא חזי, ולא גורם לממון איכא: שאם יפדה - לא יהנה ממנו, ולנכרי לא מזדבן: דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים), ומאן דאמר מעל - **כרבי שמעון** (דאמר ראויה הוא לאחר הפסח אף לישראל, והוה ליה גורם לממון) !
והא רב אחא בר יעקב הוא דאמר דרבי יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראייה (ושל הקדש אף בפסח מותר, והכא אמר 'לרבי יהודה לא מעל') ?
אלא הדר ביה רב אחא בר יעקב מההיא.

רב אשי אמר: דכולי עלמא אין פודין, ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי (כלומר: דכולי עלמא לנכרי לא מזבנינן ליה בפסח, ומשום דלאחר הפסח דחזי לישראל לא מחייבי ליה, דדבר הגורם לממון - לאו כממון דמי), והכא בפלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן קמפלגי: מאן דאמר מעל - **כרבי יוסי** (טעמא דמעילה - משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אף תוך זמנו מותר בהנאה, הלכך חזי למפרקיה ולהסיקו תחת תבשילו), ומאן דאמר לא מעל - **כרבנן** (דאמרי: חמץ בפסח אסור בהנאה; ואי משום דמצי לשהויי לאחר זמן - כרבי שמעון: השתא מיהא לאו ממון הוא) .

אמר רב: חמץ בזמנו - בין במינו בין שלא במינו - אסור; שלא בזמנו, במינו אסור שלא במינו מותר. (מפרש כוליה לקמיה):
במאי עסקינן? אילימא בנותן טעם, שלא בזמנו שלא במינו מותר (בתמיה) ? הא יהיב טעמא (ורב, מדקאמר שלא בזמנו במינו אסור - גלי דעתיה דכרבי יהודה סבירא ליה, דאמר: אף לאחר הפסח אסור) !? אלא במשהו: חמץ בזמנו, בין במינו בין שלא במינו - אסור (שלא במינו נמי בזמנו אסור, ואף על גב דאית ליה לרב בכל איסורין שלא במינו בנותן טעם - רב גזר בחמץ בזמנו, הואיל ובכרת הוא, שלא במינו אטו מינו; ואף על גב דבחלב ודס לא גזר שלא במינו אטו מינו, התם הוא: דבדילי מיניה, אבל חמץ לא בדילי מיניה הואיל ואוכלו כל ימות השנה) .

רב לטעמיה, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה, במינו - במשהו, שלא במינו - בנותן טעם; רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו, ושלא בזמנו במינו אסור, כרבי יהודה (דאמר לאחר הפסח דאורייתא, הלכך אף תערובת אסור), ושלא במינו מותר, דשלא בזמנו (דאינו בכרת) ושלא במינו אטו מינו כולי האי לא גזרינן (כי היכי דלא גזר בבשר בחלב ובשאר איסורין) ;

שמואל אמר (במשהו עסקינן): חמץ בזמנו במינו אסור, שלא במינו מותר; שלא בזמנו - בין במינו בין שלא במינו - מותר (כשאר איסורין, דלא גזר שמואל בחמץ שלא במינו אטו מינו) ;

'חמץ בזמנו במינו אסור' - שמואל לטעמיה, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה - במינו אסורין במשהו, שלא

במינו בנותן טעם, שלא במינו אטו מינו לא גזר, שלא בזמנו בין
במינו בין שלא במינו מותרין כרבי שמעון (דלאחר זמנו שרי, ואפילו בנותן טעם
נמי שרי); (ולקמן פריך: והא אסר ליה רבי שמעון משום קנסא?)

ורבי יוחנן אמר: חמץ בזמנו - בין במינו ובין שלא במינו -
אסור בנותן טעם; שלא בזמנו - בין במינו בין שלא במינו -
מותר.

'חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם' - רבי יוחנן
לטעמיה, דרבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו: כל איסורין
שבתורה - בין במינו בין שלא במינו - בנותן טעם; שלא בזמנו
בין במינו בין שלא במינו - מותרין, כרבי שמעון.

(פסחים ל, א)

אמר רבא: הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור
במשהו, כרב; שלא בזמנו - בין במינו בין שלא במינו - מותר
(אפילו בנותן טעם), כרבי שמעון. (שמע מינה דפסק רבא הלכתא דכל איסורין שבתורה במינו
במשהו, ולא שני לן בין חמץ לשאר איסורי, אלא בהא מילתא דגזר שלא במינו אטו מינו - שמעינן מינה חלב
שנפל לקדירה אוסר במשהו! וכן הלכה; והא דקיימא לן כל איסורין שבתורה בששים - בשלא במינו הוא.)
ומי אמר רבא הכי? והאמר רבא 'רבי שמעון קנסא קניס הואיל
ועבר עליו בכל יראה ובל ימצא?'

הני מילי בעיניה, אבל על ידי תערובת - לא (ואפילו שהייה בעיניה ועבר
עליה - לא קניס למיסר תערובת דיליה);

ואזדא רבא (דאמר הלכה כרבי שמעון) לטעמיה (דאמר נמי בעלמא: חמץ של נכרי שעבר עליו
הפסח - מותר אף באכילה, הואיל וליכא למיקנס ביה מידי; ואי רבי יהודה - חמץ סתמא קאמר, ואפילו
דנכרי), דאמר רבא: כי הוינן בי רב נחמן, כי הו נפקי שבעה
יומי דפסחא - אמר לן פוקו וזבינו חמירא דבני חילא (נכרים; אף על
פי שאופיהו יום זה שעבר, והוא פסח).

אמר רב: קדירות בפסח ישברו (רב לטעמיה דאמר חמץ אף לאחר זמנו אסור בהנאה, כרבי
יהודה, ואית ליה במשהו, וקסבר נותן טעם לפגם אסור);

ואמאי? לשהינהו אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינו (דהא מודי רב לעיל
דחמץ שלא בזמנו שלא במינו במשהו מותר והאי משהו חשיב להו)?
גזירה דילמא אתו למיעבד בהו במינו. (ולית הלכתא כוותיה מתרי טעמי: חדא -
דאוקי רבא הלכתא דתערובת לאחר זמנו מותר, כרבי שמעון, והאי פחות מתערובת הוא! ועוד: דקיימא לן נותן
טעם לפגם מותר, וזה - משעברו עליו ימי הפסח - הופג טעמו בדופני הכלי.)

ושמואל אמר: לא ישברו, אבל משהי להו לאחר זמנו ועביד בהו
בין במינו בין שלא במינו;
ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי (קדרות לאחר
הפסח): "אשו זביני אכנדיכי (אל תעלו דמיהן יותר משוויים), ואי לא -
דרשינא לכו כרבי שמעון (דמותרות הקדרות הישנות לאחר הפסח)!"
ולידרוש להו, דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה (כדאמרן לעיל)!?
אתריה דרב הוה.

ההוא תנורא דטחו ביה טיחיא (שומן נתנו בו בקרקעיתו ונותן טעם בלחם) - אסרה
רבא בר אהילאי למיכליה לריפתא אפילו במילחא (להכי נקט 'אפילו במילחא':
שאין דרך לאכול פת בלא מלח או ליפתן) לעולם (אפילו חזר והוסק), דילמא אתי
למיכליה בכותחא.

מיתיבי: 'אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת כולה
אסורה, מפני הרגל עבירה; כיוצא בו

(פסחים ל, ב)

'אין טשין' (לשון טח) את התנור באליה, ואם טש - כל הפת כולה
אסורה עד שיסיק את התנור' הא הוסק התנור מיהא שרי, תיובתא
דרבא בר אהילאי!
תיובתא.

\אמר ליה רבינא לרב אשי: וכי מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי
(ושמעין דהיסק מועיל לכלי חרס), אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו (יסיקם
ויתלבנו)?

אמר ליה: התם (רב מוקים ליה להווא דקתני 'עד שיוסק', דמשמע הא הוסק שרי - ב) תנור של מתכת, הכא - בקדירה של חרס (אבל של חרס התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דופיו לעולם);

ואיבעית אימא: הא והא בשל חרס: זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ; וכי תימא הכי נמי ליעבד ליה הסקה מבפנים? - חייס עליה משום דפקעה (ואי שרית ליה על ידי היסק פנים - מורה היתירא וסמך אהיסק בחוץ); הלכך האי בוכיא (כלי שהוא מרעפים, שקורין טייל"ש, ואופין ומטגנין בו ככר): הסיקן מבחוץ הוא ואסור, ואי מלייה גומרי - שפיר דמי.

אמר ליה רבינא לרב אשי: הני סכיני בפסחא היכי עבדינן להו? אמר ליה: לדידי חדתא קא עבדינן (לצורכי עושין סכינים חדשים). אמר ליה: תינח מר, דאפשר ליה (שהרי עשיר אתה); דלא אפשר ליה מאי? אמר ליה: אנא - 'כעין חדתא' קאמינא: קתייהו בטינא (להגן עליהם שלא ישרפם האור) ופרזלייהו בנוורא, והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין. והלכתא: אידי ואידי ברותחין (לא צריך לאותבינהו בנוורא, אלא פרזלייהו כי קתייהו נמי סגי להו בהגעלה ברותחין) ובכלי ראשון.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: עץ פרור (שמגיסין בו הקדרה) - מגעילו ברותחין ובכלי ראשון. קסבר כבולעו כך פולטו (כבולעו מתוך כלי ראשון - כך פולטו בכלי ראשון). בעו מיניה מאמימר: הני מאני דקוניא (פלומי"ר בלע"ז, ושל חרס הוא וטוח באבר) מהו לאישתמושי בהו בפסחא? ירוקא (עשוין מקרקע שחופרים ממנה צריף = אלו"ם בלע"ז, והוא עץ, ובולע לעולם) לא תיבעי לך, דודאי אסירי (הכי גרסין: 'דמצרפי ובלע"ז דמצרפי צריף); כי תיבעי לך אוכמי וחיורי - מאי? והיכא דאית בהו קרטופני (בקעים) - לא תיבעי לך, דודאי אסירי; כי תיבעי לך - דשיעי (שהן חלקים), מאי?

אמר ליה: חזינא להו דמידייתי (פולטין המשקין מדופן החיצון ובלע"ז טרשטדט"ש), אלמא (כיון דמידייתי) בלעי ואסירי (ודאי בלעי, והואיל ובלעי שוב אינן פולטין), והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם (שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך יִשְׁטֹף, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ, ומורק ושוטף; אבל בכלי חרס יִשְׁבֵּר [וקרא טו"ב: וְכָל חָרֶשׁ אֲשֶׁר יָגַע בּוֹ הִזָּב יִשְׁבֵּר וְכָל כְּלִי עֵץ יִשְׁטֹף בַּמַּיִם; במדבר לא, כג: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֶף בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם]).

ומאי שנא לענין יין נסך, דדריש מרימר: מאני דקוניא, בין אוכמא בין חיורי ובין ירוקי שרי? וכי תימא יין נסך דרבנן, חמץ דאורייתא - כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון? אמר ליה: זה (חמץ) תשמישו על ידי חמין (כל השנה) וזה (אבל יין נסך) תשמישו על ידי צונן (לא נשתמש בו אלא צונן).

אמר רבא בר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל: כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן - משתמש בהן מצה, חוץ מן בית שאור, הואיל שחימוצו קשה.

אמר רב אשי: ובית חרוסת (כלי שנותנין בו חומץ, וכל דבר שיש לו קיהוי, ורגילין ליתן בו קמח, ועשוי לטבל בו בשר כל ימות השנה, והקמח מתחמץ מחמת הקיהוי; ולשון 'חרוסת' = קיהוי; איגיר"ש בלע"ז) - כבית שאור (כלי שהאשה שורה ומנחת בו את השאור ונותנתו בעיסה ופעמים שהוא שווה שם בלילה) שחימוצו קשה דמי.

אמר רבא: הני אגני (עריבות מיי"ץ) דמחוזא, הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהו בהו חמירא - כבית שאור שחימוצו קשה דמי. פשיטא?

מהו דתימא 'כיון דרויחא שליט בהו אורא ולא בלעי' - קא משמע לן.

משנה:

נכרי שהלוה את ישראל (מעות) על חמצו (קודם הפסח) - אחר הפסח מותר בהנאה; (ולקמיה בגמרא מוקי לה כשהרהינו אצלו בביתו ושוהה אצל הנכרי כל ימות הפסח: דכיון דמטא זמניה ולא פרעיה ומחוסר גוביינא נמי לא הוה - שהרי אצלו נתון - איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהרהינו אצלו הוה ידידה);

וישראל שהלוח את נכרי על חמצו - אחר הפסח אסור בהנאה (נמי: כיון דהרינו אצלו ומטא זמניה ולא פרעיה - מההיא שעתא דאזפיה קם ליה ברשותיה) .

גמרא :

איתמר: בעל חוב (המלוה את חבירו ושיעבד לו נכסיו) שאם לא אפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסיי, והגיע זמן ולא פרע, אביי אמר: למפרע הוא גובה (גבייתו שגבה עכשיו - איגלאי מילתא דמשעה שהלווהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו) ,

ורבא אמר: (אינו בחזקתו, אלא) מכאן ולהבא הוא גובה; (ולקמיה מפרש למאי נפקא מינה);

כל היכא דאקדיש לוח (נכסיו בתוך הזמן) וזבין (או מוכרן לאחרים) לוח - כולי עלמא לא פליגי דאיתי מלוה וטריף (מן הלקוחות בחנם; אפילו לרבא, דאמר עד עכשיו היו ברשות לוח - מודה הוא דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדישו הקדש, שהרי ממושכנין הן למלוה, ואף על גב שהן שלו אינן ברשותו, ורחמנא אמר (ויקרא כז, יד) ואיש כי יקדש את ביתו קדש: מה ביתו ברשותו - אף כל ברשותו) ,

(פסחים לא, א)

ואיתי מלוה ופריק (מן ההקדש בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגובה חובו) , דתנן (בערכין בפרק 'שום היתומים' נפ"ו מ"ב): ' (הקדיש בתשעים מנה והיה חובו מאה מנה -) מוסיף (מלוה זה על הלוואתו) עוד דינר ופודה את הנכסים האלו (מיד הקדש בדינר זה, ונוטלן בחובו, ודינר דיהיב - מפרש טעמא התם שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון; ואף על גב דאמר רבא (כתובות נט, ב) 'הקדש חמץ ושיחורו מפקיעין מידי שיעבוד' - דוקא קדושת הגוף קאמר רבא, כגון קונמות או בהמה לקרבן או בגד שפירסו על המת, כי ההיא דיבמות (טו, ב) גבי איצטלא דמילתא דפירסוה יתמי אמיתנא דהוה משתעבד לכתובת האשה, דאמר רבא: קנייא מיתנא, אבל קדושת דמים לא אמרינן); כי פליגי דזבין מלוה וקדיש מלוה (בתוך הזמן את הקרקע המשועבד לו, ולא הקדיש את החוב אלא הקרקע, והשתא כשהגיע הזמן ולא פרעו זה והוא בא לגבותה מן הלוח - חוזר בו מן ההקדש) : אביי אמר: למפרע הוא גובה: כיון דמטא זמניה ולא פרעיה - איגלאי מילתא למפרע דמפיקרא ברשותיה הוה קאי, ושפיר אקדיש ושפיר זבין ;

ורבא אמר: מכאן ולהבא הוא גובה: כיון דאילו הוה ליה (ללוה ביום הזמן) זוזי הוה מסליק להו (למלוה מן הקרקע) בזוזי - אישתכח דהשתא קא קני (שלא היה הקרקע קנוי לו עדיין, אלא עכשיו, כשהוא גובה אותה בחובו היא נקנית לו) .

ומי אמר רבא הכי? והאמר רמי בר חמא :

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות (שמא יטלנה בעל חוב דראובן משמעון בשביל חוב ששיעבדה לו ראובן - שישלם לו ראובן זה מעותיו לשמעון, ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה) , וזקפן עליו במלוה (שלא היו מעות לשמעון שפסק על שדה זו, וכתב לראובן שטר עליהן ושיעבד נכסיו לו עליהן) , ומת ראובן (המוכר) , ואתא בעל חוב דראובן וטריף ליה משמעון (ובא בעל חובו וטורפה משמעון - ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן, ולא ליתומיו!) , ואתא שמעון ופייסיה (לבעל חוב דראובן) בזוזי (באותן מעות) - דינא הוא דאתו בני ראובן ואמרי ליה לשמעון (אף על גב דאבוהון קביל עליה אחריות מכירה זו - אפילו הכי יכולין בני ראובן לבא על שמעון ולומר) : "אנן , מטלטלי שבק אבון גבך (לא היית חייב עליו אלא מעות, ולא היה לך ליתנן לבעל חוב, ולא לעכבן בשביל אחריות מכירתך) , ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי (לא שיעבדו חכמים לבעל חוב, דקרקע של יתומים הוא, דאמרינן: בעל חוב גובה אותה בחובת אביהן משום דמחיים חל שיעבודא עליהן, אבל על מעות שלא היו בעין - לא חייל שיעבודו מחיים עליהן, וכשהן בעין - אין כאן לוח, ולבעלי המעות דהיינו יתומים - לא הלוח זה כלום) !" !

ואמר רבא: אי פיקח שמעון (יטעון ויאמר להם: "אין לי מעות לפרוע לכם, אלא קרקע יש לי") , מגבי להו ארעא (ונותנה להם בחובותם) והדר גבי לה מינייהו (וחוזר וגובה אותם מהם בשביל אחריות מכירה שקבל אביהן עליו, דהשתא כי אגבי להו הא ארעא - איגלאי מילתא דלאו מטלטלי הוא דשביק גביה אלא קרקע) , דאמר רב נחמן: 'יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם - בעל חוב (אחר של אביהן) חוזר וגובה אותה מהן' (אלמא אמרינן הנוטל קרקע בחובו - מאותה שעה שנתן לו המעות נקנית לו) ;

אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה (אמרינן איגלאי מילתא למפרע שהיתה קנויה לאביהן קרקע זה שגבו בחוב אביהן) , אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן (משום הכי בעל חוב אחר של אביהן חוזר וגובה אותה מהן) , דכמאן דגבו מחיים דאבוהון דמי ; אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה (כל הגובה קרקע בחובו אינה קנויה לו אלא מגבייה ואילך) - אמאי (בעל חוב אחר) חוזר וגובה אותה מהן? הא הוי

כמאן דזבין יתמי נכסי דמי (לא יהא דבר זה אלא כמי שקנו יתומים קרקע במעות שלהן), ואילו קני יתמי נכסי - מי קא משתעבדי לבעל חוב? שאני התם, דאמר להו: כי היכי דמשתעבדנא ליה לאבוכון - משתעבדנא נמי לבעל חוב דאבוכון מדרבי נתן, דתניא: 'דבי נתן אומר: מניין לנושה בחבירו מנה, וחבירו בחבירו - שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד לומר (במדבר ה, ז) [והתנדו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו] ונתן לאשר אשם לו' (לאשר הלוהו' לו לא נאמר, אלא לאשר אשם לו: לאשר הקרן שלו; בבבא קמא אמרינן 'אשם' זה קרן) ' (לעולם מכאן ולהבא הוא גובה, ומאי דאמר רב נחמן בעלמא 'בעל חוב חוזר וגובה אותה מהן' - משום דאמר להו בעל חוב ליתומים "מכח מי באתם וגביתם קרקע זו? מכח שיעבוד של אביכן, וכי היכי דמשתעבדא לאבוכון קרקע זו של לוח שולו מאביכם - משתעבדא נמי לדידי: שהייתי מלווה של אביכן, והמחויב לו כלום - משועבד לי מדרבי נתן - הלכך קדם שיעבודי עליה אפילו אצל לוח שהייתה ברשותו! ושמעון נמי אמר להו לבני ראובן "כי היכי דהוי נכסיי משועבדין לאביכם, בשביל חובו היו משועבדין גם לעצמי מכח אביכן, שהיה לוח אצלי מחמת אחריות המכירה מדרבי נתן: דמה לי אני מה לי אחר, הלכך אף על פי שלא היתה קנויה לאביכם מחיים - חל שיעבודי עליה אצל עצמי").

נתן: 'נכרי שהלוה את ישראל על חמצו - אחר הפסח מותר בהנאה' (קא סלקא דעתא השתא בשלא מסרו לו, אלא שיעבדו לו כשאר לוויים "שאם לא אתן לך עד יום פלוני בא לביתי וגבה מחמץ זה").
אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה - אמטו להכי מותר בהנאה, אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה - אמאי מותר בהנאה?: ברשותא דישראל הוה קאי?
הכא במאי עסקינן? - כשהרינו אצלו (בביתו של נכרי נתנו; קא סלקא דעתא השתא דטעמא משום דהוה ליה תורת משכון, ובעל חוב קונה משכון).
לימא כתנאי: 'ישראל שהלוה לנכרי על חמצו (קודם הפסח), לאחר הפסח - אינו עובר (אם נהנה ממנו); משום דבי מאיר אמרו: עובר! מאי לאו (בשלא הרהינו, ו) בהא קמיפלגי: דמר סבר למפרע הוא גובה, ומר (תנא קמא) סבר מכאן ולהבא הוא גובה?
ותסברא? אימא סיפא: 'אבל נכרי שהלוה לישראל על חמצו, לאחר הפסח דכרי הכל עובר' - (ואי טעמא משום להבא ולמפרע הוא) והא איפכא מיבעי ליה (הוה לן לאפוכי פלוגתייהו בהא ולא לאשווי דעתייהו): למאן דאמר התם (לעיל ברישא) 'אינו עובר' - הכא עובר, למאן דאמר התם 'עובר' (אלמא למפרע הוא גובה), הכא (הוה ליה למימר) אינו עובר (משום דבשעת הלואה קם ליה ברשות נכרי) !?

(פסחים לא, ב)
אלא הכא (רישא וסיפא) במאי עסקינן? - כגון שהרינו אצלו (אבל בלא הרהינו - דכולי עלמא מכאן ולהבא הוא גובה), וקמיפלגי בדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: 'מניין לבעל חוב שקונה משכון (כל ימי הלואה המשכון קנוי לו, ואם נאנס - חייב באונסין; שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין, אלא כולו ברשותיה ובשמירתו עומד)? שנאמר (דברים כד, יג) [השב תשיב לו את העבט פבא השמש ושכב בשלמתי וברכך] ולך תהיה צדקה [לפני ה' אלהיך] - אם אינו קונה משכון, צדקה מניין (ולך תהיה צדקה בהשבת העבט כתיב; אי אמרת קונה משכון - איכא צדקה בהא שכיבה ששכב בשמלתו שהשאל לו זה דבר הקנוי לו, ואם אינו קונה צדקה בהשכבה זו - מניין על שלו שכב)? - מכאן לבעל חוב שקונה משכון'
תנא קמא סבר: הני מילי ישראל מישראל - הוא דקרינא ביה ולך תהיה צדקה, אבל ישראל מנכרי לא קני (הלכך לא עבר עליה, דאמר מר (לעיל כט, א) אבל אתה רואה של אחרים'), ורבי מאיר סבר קל וחומר: ישראל מישראל קני, ישראל מנכרי לא כל שכן! 'אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח - דכרי הכל עובר': התם ודאי נכרי מישראל לא קני.

נתן: 'נכרי שהלוה ישראל על חמצו - אחר הפסח מותר בהנאה';
נהי נמי (ואותיבנא לדבא לעיל ושנינן) דהרינו אצלו, הא אמרת (השתא דברי הכל) נכרי מישראל לא קני?
לא קשיא: הא (מתניתין - כשהרינו אצלו), דאמר ליה " (אם לא אתן לך עד יום פלוני יהא שלך) מעכשיו" (הלכך נכרי שהלוה את ישראל - קם ליה חמץ ברשות נכרי, וישראל שהלוה את הנכרי - קם ליה ברשות ישראל), הא (ברייתא) דלא אמר ליה "מעכשיו" (אלא כשאר משכון נתנו לו, וקבע לו זמן שאם לא יפרע לו - יגבה חובו ממשכנו וישום אותו בדמים; הלכך: בנכרי שהלוה לישראל - דברי הכל אפילו לא פרע ליה אסור לישראל ליהנות ממנו, דכל ימות הפסח של ישראל היה, דמכאן ולהבא הוא גובה; ואי משום דהרינו - נכרי מישראל לא קני; וישראל שהלוה פליגי: מאן דאסר - סבר: כיון

שהרהינו בעל חוב - קונה משכון וליכא למימר הכא 'מכאן ולהבא גובה'; ומאן דשרי - קסבר: ישראל מנכרי ליכא צדקה, ולא קני משכון) .

ומנא תימרא דשני ליה בין היכא דאמר "מעכשיו" ובין היכא דלא אמר "מעכשיו" (אפילו כשהרהינו)? - דתניא: 'נכרי שהיה פת פורני' (פת גדולה האפויה בתנור גדול כעין תנורים שלנו שהתנורים שלהם היו קטנים ומיטלטלין ופיהם למעלה ומדביקין הפת בדפנות שאין אופין בה אלא פתים קטנים ואורחא דמילתא נקט דאידי דחשיבי שקיל ליה במשכון) **אצל ישראל - אינו עובר** (בפסח דקסבר ישראל מנכרי לא קני משכון), **ואם אמר לו "הגעתיך"** ("מעכשיו" קאמר: "אם לא אפרע לך עד יום פלוני") - **עובר** (ואף על פי שלא הגיע הזמן, שמא כשיגיע לא יפרע ונמצא עובר למפרע בבל יראה) 'מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אלא לאו שמע מינה שאני היכא דאמר ליה "מעכשיו" להיכא דלא אמר ליה "מעכשיו" (אי "הגעתיך" - לאו "מעכשיו" הוא, מאי קא מהני? בלאו "הגעתיך" נמי: כי מטא זמניה ולא פרע - שקיל ליה בחובו)? שמע מינה .

תנו רבנן: 'חנות של ישראל ומלאי (פת ויין הנמכר בתוכה) של ישראל, ופועלי נכרים נכנסין לשם, חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה (דלא תלינן ליה בפועליו, אלא מן של מלאי היה, ושל ישראל הוא) - ואין צריך לומר באכילה; חנות של נכרי ומלאי של נכרי ופועלי ישראל נכנסין ויוצאין לשם, חמץ שנמצא שם אחר הפסח - מותר באכילה ואין צריך לומר בהנאה' .

משנה :

חמץ שנפלה עליו מפולת - הרי הוא כמבוער; רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו .

גמרא :

אמר רב חסדא: וצריך שיבטל בלבו (שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו) .

תנא: 'כמה חפישת הכלב? - שלשה טפחים' . אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: הא דאמר שמואל 'כספים (של פיקדון) - אין להם שמירה אלא בקרקע (ואם לא נתנן בקרקע ואבדו - פשיעה היא אצלו, וחייב, דשומר חנם חייב בפשיעה)' , מי בעינן שלשה טפחים או לא? אמר ליה: הכא, משום ריחא (שהכלב מריחו ומחטטו ומוציאו) - בעינן שלשה טפחים, התם - משום איכסויי מעינא הוא, ולא בעי שלשה . וכמה? אמר רפרם בר פפא: מסיכרא (מקום) טפח .

משנה :

האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג (ששגג בתרומה, ואפילו היזיד בחמץ) - משלם קרן וחומש (ואף על גב דלא הוה שויה מידי: דחמץ בפסח אסור בהנאה! מיהו שוגג דתרומה, דכתיב ביה 'וחמישתו יוסף עליו ונתן לכהן את הקודש': **דבר הראוי להיות קודש**² שאינו יכול לשלם לו המעות אלא הפירות, והתשלומין נעשין תרומה, כדלקמן: לאו לפי דמים משלם אלא לפי מדה משלם, הלכך לאו בתר דמים אזלינן); במזיד (שהזיד בתרומה, אפילו שגג בחמץ) - פטור מתשלומין ומדמי עצים (אם תרומה טמאה היא - אין משלם לו דמי עצים שהיתה ראויה להיסק תחת תבשילו, משום דתרומה מזיד אין בה חומש ואין תשלומיה לכפרה, ואין נעשין תרומה; דגבי חומש - בשגגה כתיב, אבל מזיד אינו אלא כשאר גזלן בעלמא ומשלם מעות ולפי דמים ולא לפי המדה, וחמץ בפסח לאו בר דמים: דאסור בהנאה, ואף להיסק לא הוי חזי ליה, ולאוי מדי אפסדיה) .

גמרא :

¹ ברש"י כנראה צירוף של שני פסוקים:

ויקרא ה,טז: ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו יוסף עליו ונתן **אתו לפהו** ויקרא כב,יד: ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויוסף חמישתו עליו **ונתן לפהו את הקדש**

² לשון רש"י - כלשון ספרא אמור פרשתה ו פרק ו הלכה ה .

תנן התם [תרומות פ"ו מ"א]: 'האוכל תרומה בשוגג - משלם קרן וחומש, אחד האוכל ואחד השותה

(פסחים לב, א)

ואחד הסך (דאמרין בפרק בתרא דיומא (ע"ב), סיכה כשתיה, ושתיה בכלל אכילה; והכא כתיב ויקרא כ"ד) **כי יאכל קדש בשגגה** דאילו גזלה והשליכה לנהר אפילו בשוגג - דלא ידע שהיא תרומה - אינו משלם חומש אלא קרן, כשאר מזיק חולין דעלמא, דאמר מר (לקמן עמוד ב) **כי יאכל** - פרט למזיק; **אחד תרומה טמאה ואחד תרומה טהורה** - **משלם חומש וחומשא דחומשא** (שהתשלומין נעשין תרומה, ואם חזר ואכל בשוגג אותו חומש ראשון - חוזר ומשלם חומשו עליו)'; **איבעיא להו**: (כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות, כדכתיב ויקרא כ"ד) **ונתן לפהו את הקדש**, כשהוא משלם, לפי מדה משלם או לפי דמים משלם? (בגזלן דחולין שוגג או מזיד, וכן גזלן דתרומת מזיד - לא איבעיא לן: כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו, דאמר ישיב³ ללבוש אפילו שוה כסף, ואפילו סובין - ודאי לפי דמים משלם, אבל בתרומה שוגג איבעיא לן, הואיל והקפידה התורה לשלם פירות): **כל היכא דמעיקרא** (כשאכלה) **שויה** (הויה שויה הן גריוא) **ארבעה זוזי ולבסוף** (והשתא כשמשלם) **שויה זוזא** (ותו לא) - **לא תיבעי לך**, דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים (נהי נמי דאיכפר ליה אכילת תרומה בתשלומי מדה, מיהו ממונא דכהן הוא), **דלא גרע מגזלן** (ולא גרע משאר ממונא דחולין שהדיינין גובין ממנו כשעת גזילה), **דתנן** [בבא קמא פ"ט מ"א]: **'כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה'** (כדכתיב ויקרא ה"ב) **אשר גזל** - כמו שגזל; **כי תיבעי לך דמעיקרא שויה זוזא ולבסוף שויה ארבעה** - מאי?: **לפי מדה משלם**, דאמר ליה **'גריוא אכל - גריוא משלם'** (ואף על גב דשויה השתא טפי)? או **דילמא לפי דמים משלם**: **בזוזא אכל בזוזא משלם** (דאף על גב דהקפידה התורה לשלם פירות - לא הקפידה אלא לפי הדמים, כשאר תשלומין, ומה שישלם - ישלם בפירות)? **אמר רב יוסף**: **תא שמע** [ספרא אמור פרשתא ו פקדו ה"ו]: **'אכל גרוגרות** (תאנים יבשים דתרומה שוגג) **ושילם לו תמרים** (חשובין מתאנים ודמיהן מרובים) - **תבא עליו ברכה**'; **אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם**, **אמטו להכי תבא עליו ברכה**: דאכיל גריוא דגרוגרות דשויה זוזא וקא יהיב גריוא דתמרים דשויה ארבעה; **אלא אי אמרת לפי דמים משלם**, **אמאי תבא עליו ברכה?** **בזוזא אכל בזוזא קא משלם!** **אמר אביי**: **לעולם לפי דמים משלם**, **ואמאי תבא עליו ברכה?** - **דאכל מידי דלא קפיץ עליה זביניה וקא משלם מידי דקפיץ עליה זביניה** (לוקחים).

תנן: **'האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג - משלם קרן וחומש'**; **אי אמרת בשלמא לפי מדה משלם**, **שפיר**; **אלא אי אמרת לפי דמים משלם**, **חמץ בפסח בר דמים הוא?** **אין! הא מני?** - **רבי יוסי הגלילי היא**, דאמר **חמץ בפסח מותר בהנאה**.

אי הכי אימא סיפא: **'במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים'**; **אי רבי יוסי הגלילי**, **אמאי פטור מן התשלומין ומדמי עצים?** (אי אמרת בשלמא רבנן, וטעמא דרישא משום דלפי מדה משלם, סיפא דאינו אלא כשאר גזלן דמשלם מעות ולפי דמים - פטור מן התשלומין, דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא; אלא אי אמרת רבי יוסי הגלילי ובר דמים הוא - אמאי פטור?)

סבר לה כרבי נחוניא בן הקנה, דתניא **'דבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין וכו'** (כרבי נחוניא בן הקנה דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין, ויליף טעמא מאסון אסון*), והוא הדין למתחייב מיתת שמים כגון אוכל תרומה מזיד; וסיפא דמתניתין בהזיד בתרומה ולא בחמץ, ופטור משום מיתה).

* שמות פרק כא, פסוק כב: **וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וינצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים**: פסוק כג: **ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש**: (ובדין הוא דלישמעינן במזיד דתרומה דעלמא - דלאו חמץ בפסח - דפטור מתשלומין משום מיתה, ומשום רישא נקט מילתא בחמץ בפסח: דאשמועינן דהיכא דשגג בשתייהם - חייב: דחמץ בר דמים הוא; ושוגג דרישא - דשגג בשתייה: דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה - מאי חומש איכא? ואי שגג בתרומה והזיד בחמץ - אמאי משלם? הא איחייב ליה כרת? וסיפא אשמועינן דהזיד בתרומה - אפילו שגג בחמץ - פטור: דמיתה בידי שמים כי כרת: דאי הזיד בחמץ, והא דפטור ליה - משום כרת הוא דפטור ליה, לשמענין כולה מתניתין בחמץ חולין של חבירו, וניתני שוגג חייב ומזיד פטור - משום כרת!)

³ שמות כא, לד: **בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו**; אך פסוק זה אינו מדבר בגזלן, אלא במזיק! ובגזלן כתוב והשיב: ויקרא פרק כג: **והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אותו או את האבדה אשר מצא** אלא שלשון רש"י הוא לשון הגמרא בבבא קמא ז, א

כתנאי (לפי מדה או לפי דמים) : [דומה לתוספתא פסחים פ"א ה"י [ליברמן]] 'האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מן התשלומין ומדמי עצים (בין שוגג בין מזיד) - דברי רבי עקיבא; רבי יוחנן בן נורי מחייב. אמר לו רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי: וכי מה הנאה יש לו (לכהן) בה (ומה הפסידו זה? הרי אסור בהנאה)?!

אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא: ומה הנאה יש לאוכל תרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שמשלם (ומה הנאה יש לו לכהן בתרומה טמאה שאסורה באכילה לכהן, ואי אכלה זר שוגג משלם קרן וחומש - דליכא למאן דפליג אסתמא דתנן לעיל אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה', וטעמא משום דלפי מדה משלם, ואף על גב דלאו בר דמים הוא)? אמר לו: לא! אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה שאף על פי שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר הסקה (דכתיב (במדבר יח, ח) [ויזכר ה' אל אהרן] ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי [לכל קדש] בגי' וישאל לך נתתים למשחה ולבגיד לחק עולם] - שתי תרומות במשמע: אחת טהורה ואחת טמאה, וכתיב לך תהיה [או ל' צ"ל לך נתתים] - להסקה), תאמר בזה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה? הא למה זה דומה? - לתרומת תותים וענבים שנטמאה שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה (תרומת תותים וענבים - משקה הן, ואינן ראויין להסקה, ולזלף נמי לא, כדאמרינן בפרק קמא (כב) משום תקלה; ובההוא נמי סבירא ליה דזר האוכלה פטור מלשלם, ורבי יוחנן בן נורי מחייב, דקסבר: לפי מדה משלם); כמה דברים אמורים (דמשכחת תרומת חמץ בפסח)? - במפריש תרומה והחמיצה (והוא הדין להפרישה חמץ קודם הפסח), אבל מפריש תרומת חמץ (בפסח, כגון חטים שהחמיצו) - דברי הכל (אפילו לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ בפסח בהנאה וחזיא ליה להסקה) אינה קדושה'. (ולקמן מפרש טעמא בשילהי שמעתיך.)

תניא אידך: 'ויקרא כב, יד] וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשׁוּגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ - דבר הראוי להיות קדש ('את הקדש' משמע את הקדש שאכל; אלמא ראוי להיות קדש היה שכשישלם דוגמתו - יהא שם 'קדש' חל עליו), פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח (שכשמשלם דוגמתו אין שם 'קדש' חל עליו) שפטור מן התשלומים ומדמי עצים - דברי רבי אליעזר בן יעקב, ורבי אלעזר חסמא מחייב; אמר לו רבי אליעזר בן יעקב לרבי אלעזר חסמא: וכי מה הנאה יש לו בה (וכי מה הנאה יש לו לכהן בה ומה הפסידו? נהי נמי דלית לך הא דרשה, מיהו מה ישלם, הואיל ואין לו דמים)?

אמר לו רבי אלעזר חסמא לרבי אליעזר בן יעקב: וכי מה הנאה יש לו לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה שמשלם? אמר לו: לא! אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה, שאף על פי שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר הסקה, תאמר בזו שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה? אמר לו: אף בזו יש לו בה היתר הסקה: שאם רצה הכהן - מדיצה לפני כלבו או מסיקה תחת תבשילו!'

(פסחים לב, ב)

אמר אביי: רבי אליעזר בן יעקב, ורבי עקיבא, ורבי יוחנן בן נורי - כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה, ובהא פליגי (אף על גב דאיחייב בתשלומין - סבירא להו דאין לו דמים, ובהא פליגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי): דרבי עקיבא סבר לפי דמים משלם, ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם.

פשיטא!?

מהו דתימא 'רבי יוחנן בן נורי נמי כרבי עקיבא סבירא ליה, דאמר לפי דמים משלם, והתם היינו טעמא: דקא מחייב משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי, דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה' - קא משמע לן.

ואימא הכי נמי?

אם כן (דסבירא ליה מותר) - נהדר ליה רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא (אף לזה יש לו היתר הסקה), כי היכי דמהדר ליה רבי אלעזר חסמא לרבי אליעזר בן יעקב.

תנו רבנן: 'האוכל כזית תרומה (בשאר ימות השנה קאי) משלם קרן וחומש; אבא שאול אומר: עד שיהא בו שוה פרוטה.' מאי טעמא דתנא קמא?

אמר קרא (ויקרא כב, יד) **וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה** [וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ], ואכילה בכזית; ואבא שאול מאי טעמא? אמר קרא וְנָתַן [לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ], ואין נתינה פחות משה פרוטה. ואידך נמי, הא כתיב יֹאכַל? ההוא - פרט למזיק (תרומה של כהן אפילו בשוגג) הוא דאתא (שאינו משלם חומש, אלא קרן כשאר מזיק חולין); ותנא קמא, הכתיב וְנָתַן? ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש (וכוליה קרא משום סיפא אצטריך).

תנו רבנן: 'האוכל תרומה פחות מכזית - משלם את הקרן ואינו משלם את החומש'; היכי דמי? אי דלית ביה שוה פרוטה - קרן נמי לא לישלם! ואי דאית בה שוה פרוטה (וליא כזית, כגון שנת בצורת) - חומש נמי לישלם! לעולם דאית בה שוה פרוטה, ואפילו הכי: כיון דלית ביה כזית (דאכילה כתיבא בה) - משלם את הקרן ואינו משלם את החומש.

אמרו רבנן קמיה דרב פפא (דקדקו מלבן, ואמרו לפניו): הא (מתניתין דקפדא אכזית) - דלא כאבא שאול, דאי כאבא שאול, האמר 'כיון שיש בה שוה פרוטה אף על גב דלית ביה כזית' (דהא שמעינן ליה דקפיד אפרוטה ולא אכזית)! אמר להו רב פפא: אפילו תימא אבא שאול, אבא שאול תרתי בעי (שיהא בו כזית, דהא אכילה כתיבא ביה, ושיהא בדמיו פרוטה, דהא כתיב וְנָתַן). ומי בעי אבא שאול תרתי? והא תנן:

'אבא שאול אומר: את שיש בו שוה פרוטה - חייב בתשלומין' (אתרומת שוגג קאי, וקרן וחומש קאמר); את שאין בו שוה פרוטה - אינו חייב בתשלומין;

אמרו לו: לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד (בנהנה מהקדש גבוה, דהתם לא כתיב אכילה), אבל לתרומה (אפילו יש בו שוה פרוטה) - אינו חייב (חומש) עד שיהא בו כזית' (מכלל לאבא שאול, אף על גב דליכא כזית); ואם איתא (דתרתי בעי, וביש בו כזית קאי אבא שאול, וקאמר דאף על גב דאית ביה כזית בעינן פרוטה - הכי הוה ליה למימר): 'כיון שיש בו כזית (חייב) מיבעי ליה! תיובתא.

ואף רב פפא הדר ביה,

דתניא: ' (במעילה דהקדש כתיב (ויקרא ה, טו)) [נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעֵל] וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה [מִקְדָּשִׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאַשָּׁם] - פרט למזיד.

והלא דין הוא (דמזיד פטור מקרבן, ולמה לי קרא): ומה שאר מצות שחייב בהן כרת (כגון חלב ודם) פוטר בהן את המזיד (מקרבן, דגבי חטאת - שגגה כתיב (ויקרא ד, ב)), מעילה שאין בה כרת - אינו דין שפטר את המזיד?

לא! אמר בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה (בידי שמים, אבל מעילה חייב על זדונה מיתה, כדלקמן, ודילמא מיתה חמירא מכרת), תאמר במעילה שחייב בה מיתה? תלמוד לומר: בְּשִׁגְגָה - פרט למזיד,

ואמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת (ממיתה, דקתני מַעֲלָה שְׁלֹא חַיִּיב בַּהּ כֶּרֶת אֲלֵא מִיתָה כו' [בגירסתנו: 'מעילה שאין בה כרת'] אלמא כרת חמירא) ולבסוף אלימא ליה מיתה (דקתני תַּאֲמַר בְּמַעֲלָה [שחייב בה מיתה])! ואמר ליה (רבי חייא): (לעולם כרת אלימא ליה, והך סיפא דמתניתא) הכי קאמר: לא! אמר בשאר מצות שכן לא חייב בהן (אפילו) מיתה בפחות מכזית, תאמר במעילה שחייב בה (מיתה) מיתה בפחות מכזית? (בכולהו גרסינן ואמר ליה ומתקיף ליה רב פפא כו' עד הדר ביה) ואמר ליה: תנוח דעתך שהנחת את דעתך! ואמר ליה: מאי ניחותא (איכא)! דרבה ורב ששת שדו ביה נרגא (בהאי תירוץ דתריצית ומקשו הכי: היכי אמרינן דתנא אפחות מכזית מחייב מיתה?) : מאן שמעת ליה דאמר

(פסחים לג, א)

הזיד במעילה (בהנאת קדש ששגגתה מעילה) במיתה - רבי היא (ועל כרחק מתרומה גמר לה, כדמפרשין, וכיון דמתרומה גמר - לא משכח בה מיתה אלא בכזית, כתרומה, דתרומה גבי מיתה כתיב בה אכילה, דמיתה דתרומה נפקא לן מדסמין וכל זר לא יאכל קדש [ויקרא כב, יג] גבי [ויקרא כב, ט] ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו ב'אלו הן הנשרפין בסנהדרין (פג, ב), דתניא [תוספתא זבחים פ"ב ה"ז] [צוקרמנדל]: 'הזיד

במעילה: רבי אומר במיתה (כדמפרש [רבי אבהו להלן]: גמר חטא חטא: הנאת קדש מאכילת תרומה: כתיב הכא [ויקרא ה, טו]) [נפש כי תמעל מעל] וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה, וכתיב בתרומה וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ [כי יחללהו] [ויקרא כב, ט], וחכמים אומרים באזהרה (רבנן נמי אית להו גזירה שוה דרבי, דהא עיקר מילתא דמעילה בהא גזירה שוה גמרי בפרק חמישי דמעילה (יח, ב) בבביתא גבי פגם ונהנה, ובדבר שפגם נהנה, ובתלוש מן הקרקע, ובשליח שעשה שליחותו - כל הני מתרומה גמרי בה, ואזהרה נמי מתרומה גמרי: מה אכילת תרומה הזהיר, דכתיב [ויקרא כב, י] [וכל זר] לא יאכל קדש - אף הנאת הקדש דמעילה הזהיר, ומיהו מיתה לא גמרינן מינה, כדמפרשין רבנן טעמייהו בסנהדרין: דמיעט רחמנא בתרומה ומתו בו [כי יחללהו] [ויקרא כב, ט] והאי בו - מיעוטא: בו ולא במעילה, וכן עיקר) ; מאי טעמא דרבי ?

אמר רבי אבהו: גמר חטא חטא מתרומה [בתרומה נאמר [ויקרא כב, ט] ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו אני ה' מקדשם, ובמעילה נאמר [ויקרא ה, טו] נפש כי תמעל מעל וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה מְקַדְּשִׁי ה' וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְפֶּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאַשָׁם] : מה תרומה במיתה אף מעילה במיתה, ומינה (היינו [שדו ביה נרגא], כלומר: וכיון דמיתה מהכא נפקא לן - על כרחיך הכי תילף 'ומינה) - מה תרומה (מיתה הכתובה בה אכילה כתובה, דהוא) בכזית, אף מעילה בכזית (אין מיתה עד דאיכא כזיתו וליכא למימר דתנא הכי: 'תאמר במעילה שחייב בה מיתה בפחות מכזית) !

ומתקיף לה רב פפא (להני דשדו ביה נרגא) : ממאי דרבי (בתרומה) כרבנן (דפליגי אדאבא שאול) סבירא ליה (דבעו כזית בתרומה) ? דילמא כאבא שאול סבירא ליה, דאמר: יש בה שוה פרוטה אף על גב דלית בה כזית (ושפיר מצי למילף מינה מיתה במעילה דהיא בשוה פרוטה מתרומה - אפילו לפחות מכזית) ! ?

והא רב פפא הוא דאמר דאבא שאול תרתי בעי ! אלא שמע מינה הדר ביה !

מר בריה דרבנא אמר : (הא מתניתא דלעיל - בשיבושא איתני בבי מדרשא ו) הכי קאמר (סיפא) : 'לא ! אם אמרת בשאר מצות שלא עשה בהן שאין מתכוין כמתכוין (שכן לא חייב בהן קרבן בשוגג שאין מתכוין לאותה מלאכה, כשוגג שמתכוין לאותה מלאכה) : שאם נתכוין לחתוך את התלוש (שהוא מתכוין לדבר המותר) וחתך את המחובר שפטור (שאפילו בשבת פטור, דמלאכת מחשבת בעינן: שיתכוין לחתיכת מחובר, ומיהו שגג בשבת: שאינו יודע שהוא שבת, או אינו יודע שהמלאכה זו אסורה) , תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה - שמעל (כגון: היו כאן גיזי חולין וגיזי עולה, ונתכוין ליטול של חולין והלכה ידו על של עולה, ומכיר הוא מי עולה ומי חולין אלא שנסתכל במקום אחר - דהיינו שאין מתכוין למעשה זה, וחייב מעילה: ד-וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה כל דהו כתיב [ויקרא ה, טו], ולא כתב בה מיעוטא כדכתיב בשבת: מלאכת מחשבת, וכתיב בשאר מצות [ויקרא ד, כג] [או הודע אֱלֹהֵי חֲטָאתוֹ] אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ - פרט למתעסק, והיינו 'מתעסק': שמתעסק בדבר אחר ובא זה לידו) !

רב נחמן בר יצחק אמר : (הא - לא הוה ליה למיתני, דהא בשאר מצות נמי אם היה מתעסק בחתיכה ואפילו בשל היתר ועלתה בידו חתיכת איסור, ואף על גב דאין מתכוין לזו - מלאכת מחשבת היא, וחייב, אלא) הכי קאמר: לא ! אם אמרת בשאר מצות שכן לא מתחייב בהן : שאין מתעסק (בדבר היתר ושגג באיסור כיוצא בו) כמתעסק (בדבר היתר ועלה בידו איסור) : שאם נתכוין להגביה את התלוש (דהיינו אין מתעסק בחתיכה [בפעולת החיתוך] לגמרי, ואפילו בשל היתר) וחתך את המחובר - שפטור (ולא עשאו כמתעסק לחתוך תלוש וחתך מחובר) , תאמר במעילה שאם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ (ולא היה מתעסק בשום סיכה ואפילו בשל היתר) וסך ידו בשמן של קודש - שמעל !

אמר מר: 'כמה דברים אמורים ? - כמפריש תרומה והחמיצה, אבל הפריש חמץ תרומה, דברי הכל אינה קדושה (ואפילו למאן דשרי הנאת חמץ בפסח) - מנא הני מילי ?
אמר רב נחמן בר יצחק: אמר קרא: (דברים יח, ד) [ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך] תתן לו - ולא לאורו (אפילו היא ראויה להסיק, הואיל ואינה ראויה לאכילה) .

מתיב רב הונא בריה דרב יהושע: 'אין תורמין מן הטמאה לטהורה (לכתחלה, שמפטיד את הכהן), ואם תלם בשוגג (שלא ידע שטבל זה טמא) - תרומתו תרומה', ואמאי ? לימא 'לו - ולא לאורו' ?

לא קשיא: התם היתה לו שעת הכושר (שנראית כבר לתרומה קודם שנטמא), הכא (והא דלעיל -) (בחמץ ש) לא היתה לו שעת הכושר (לתרום ממנו); ודלא היתה לו שעת הכושר היכי דמי? כגון דאחמיץ במחובר (דקודם שחל הפסח היה מחובר והחמיץ במחובר, וכל זמן חיבורו לא היה ראוי לחול שם תרומה עליו, דראשית דגנך כתיב: משנדגן, ודיגון לשון אסיפה והעמדת כרי הוא) אבל אחמיץ בתלוש הכי נמי דקדשה. אמר ליה: אין: בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא [עד דברת די ינדעון חייא די שלט עליא עלאה במלכות אנשא אנשא ולמן די יצבא יתננה ושפל אנשים יקים עליה עלה] (מקרא הוא בדניאל (דניאל ד, יד)), וכן מורין (מורין הוראה) בבי מדרשא כוותי (כמותי; עירין = מלאכים, כלומר: תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת אמרי בבית המדרש כמותי, דהא דקתני לעיל אינה קדושה - בשהחמיץ במחובר קאמר). כי אתא רב הונא בריה דרב יהושע -

(פסחים לג, ב)

אמר (אפילו בשהחמיץ בתלוש נמי קאמר דאינה קדושה): אמר קרא: (דברים יח, יד) [ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו] ראשית - ששיריה ניכרין לישראל, יצתה זו שאין שיריה ניכרין (ראשית משמע שתהא היא ראשית, ואלו שיריים ניכרים שתהא היא מתירתן לישראל, ואי במפריש תרומת חמץ - מה היתר יש בשיריה שתהא ראשית עושה שיריים? כי הו מעיקרא טבל הו שרי בהנאה ואסורין באכילה, השתא נמי שרו בהנאה ואסורין באכילה משום חמץ, ולענין מאי הו שיריים?).

ייתב רב אחא בר רב עויא קמיה דרב חסדא, ויתב ואמר משמיה דרבי יוחנן: ענבים שננטמאו - דורכן פחות פחות מכביצה (פחות מכביצה אוכל טמא אין מטמא אחרים) ויין כשר לנסכין (דאינו מטמא); אלמא קסבר משקין מיפקד פקיד (מופקדיו הן בתוך הזג, ואינן חיבור לו, אלא כמי שנותנין בכלי, וכשננטמא הזג - לא נטמא משקה בכלל זג טומאת אוכלין, דלא אוכל דכוותיה חשיבי בהדייהו, וטומאת משקין נמי לא נטמאו ואף על פי שמשקה מקבל טומאה בכל שהוא, דלא היה שם משקה עליו מעולם, ואין צירוף חבירו עמו: דהא זג זה לא נגע במשקין שבחבירו); לאימת קא מיטמאי (משקין)? לכי סחיט להו (והנחשטין נוגעין לכל הזגים יחד); לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה (דאין בזגין כביצה ליתן טומאה, דהא פחות מכביצה דרך)!

אי הכי - כביצה נמי (דהא כי נפיק משקין מינייהו חסר ליה שיעוריה: אוכל ומשקה מקבל טומאה בכל שהו, אבל אין מטמא אחרים אלא אוכל כביצה ומשקה ברביעית, והכי תניא בתורת כהנים [נפרא שמיני פרשתא ז ראש פרק ט]: [ויקרא יא, לד]: מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא]; מכל האכל מלמד שנטמא בכל שהוא; יכול יטמא לאחרים בכל שהוא? תלמוד לומר: אשר יאכל: אוכל הנאכל בבת אחת, והיינו כביצה, כדאמרין בפרק 'יום הכפורים' (יומא פ"א, א); אין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת; ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה), דהתנן (טהרות פ"ג מ"ג):

'טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורין' (וכדמטיק מילתא במסכת טהרות: ובלבד שלא יגע במשקה, וכגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאין מטמאין: שאין כאן מטמא משקה אלא הזגין שנגע בהן הטמא קודם לכן בידים, שהוא לא מהר אלא משיצא משקה, וכשהמשקין נוגעין בזגין - כבר חסר שיעור כביצה, ויותר מכביצה כל דהו קתני התם בהדיא 'טמא': שכיון שיצא טפה ראשונה - נטמאת הטפה בכביצה, שעדיין היה באוכל כביצה; אף על גב דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו - משלים הוא את שיעורו, דכוותה תנן התם טובא; ובמנחות (נדב, ב) נמי מייתי לה בגמרא: [טהרות פ"ג מ"ד] 'כביצה אוכלין שהניחו בחמה ונתמעטו - טהורין וכן כזית חלב [בגירסתנו: כזית מן המת וכזית מן הנבלה...] ופיגול ונותר: חזר והניחו בגשמים ותפחו - טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב [עד כאן] - ואף על גב דגשמים הנבלעין בתוכו - לאו 'חלב' נינהו: דאי סחיט להו ושתי מינייהו כזית - פטור, אפילו הכי כל כמה דבגוה נינהו משלמי לשיעוריה; וטמא מת דוקא נקט: שאינו מטמא בהיסט, והוא הדין לטמא שרץ וכל טומאת מגע, ורישא דכולהו נקט; אבל זב - שנטמא בהיסט - שסחט אפילו גרגיר יחידי - תנן התם דמטמא אפילו בפשוטי כלי עץ: דכיון דיצאת טפה ראשונה ונטבל העץ והגביהו - נטמא משקין שעל העץ במשא, דמשקה מקבל טומאה בכל שהוא, וכשחזר ונתנו לתוכו - נתערב טמא בטהור, והכל טמא)!

התם דאי עבד (שסחט), הכא לכתחלה (בבא לימלך מה יעשה), (נימא ליה "דרך פחות מכביצה אבל כביצה לא") גזירה דילמא אתי למיעבד יותר מכביצה (כל שהוא, וכשיצאה טפה ראשונה - עדיין יש באוכל כביצה, ונטמאת הטפה, וחוזרת ומתערבת במשקין).

אמר ליה רב חסדא: מאן ציית לך ולרבי יוחנן רבך? וכי טומאה שבהן (שקיבלו תחלה עם האוכל כשנטמאו הענבים) להיכן הלכה? אלמא קא סבר משקין מיבלע בליעי (באוכל הן בלועין מכל דפנותיו, וחיבור הן 17), וכיון דאיטמו ליה אוכלא - איטמו ליה משקין (ונטמאו עמו).

אמר ליה: ואת לא תיסברא דמשקין מיפקד פקיד? והתנן 'טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורין' אי אמרת בשלמא מיפקד פקיד, משום הכי טהורין; אלא אי אמרת מיבלע בליעי - אמאי טהורין (הרי נטמאו הענבים במגע טמא מת, ואף על פי שלא נגע במשקה - נטמא)?

אמר ליה: הכא במאי עסקינן? - בענבים שלא הוכשרו: לאימת מתכשרי? - לכי סחיט להו; כי סחיט להו בציר להו שיעורא (וכשנוגע באוכל הנגוב ודוחהו אל תחת המדוך - אין בהן שיעור כדי לקבל טומאה, והוא זהיר מליגע במשקה, כדקתני בהדיא זבלבד שלא יגע במקום המשקה!) דאי לא תימא הכי (דמשקין בליעי ואיטמאו אלא מיפקד פקדי, ואין מטמאין בנגיעת טומאה באוכל) - הא דתניא (לעיל): 'הא למה זה דומה? - לתרומת תותין וענבים שנטמאה' (דמשמע שנטמאו תותים וענבים קודם דריכה) שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה' (וקתני 'אין לו בה היתר אכילה') - הא היתר אכילה נמי אית ביה: דאי בעי - דריך להו פחות פחות מכביצה!

תוספות פסחים לג, ב ד"ה לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה - מכאן מקשה ר"ת לפ"ה, דפירש דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה, דהא מכי נפיק מינה פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל הנשאר, דמשקין מיבלע בליעי וה"ר יוסף תירץ דאע"פ שאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה - אין מקבל הכשר בפחות מכביצה; ואומר ר"י דהיינו טעמא: דמן מקל האכל אֶשְׁרֵי אֶכְלָה [אֶשְׁרֵי יָבֹוא עָלָיו מִים יִטְמָא] [ויקרא יא, לד] נפקא ליה לטמא אחרים בכביצה: אוכל הנאכל בבית אחת, ועלה קאי אֶשְׁרֵי יָבֹוא עָלָיו מִים, אלמא לא מקבל הכשר בפחות מכביצה;

גליון הש"ס: עיין תוספות מסכת כריתות דף יג עמוד א ד"ה כיון דינק לה מחלב איטמי ליה מחלב כו' - הא איתכשרת בטיפה מלוכלכת על פי הדד: שאותה טיפה אין סופה שיניקנה התינוק, והוא משקה; ואם תאמר והא אמר פרק 'כל שעה' (פסחים לג, ב) מכי סחט לה בצר שיעוריה, ופירש הר"י לענין הכשר דפחות מכשיעור לא מקבל הכשר והכא בפה התינוק אין חלב כביצה? ויש לומר דמדרבנן לא בעי כביצה והתם היינו דאורייתא. ועוד מקשה ר"ת דאמרין בפרק 'אלו עוברין' (לקמן מד.) 'השום והשמן של תרומה ומקפה של חולין נוגע טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו', וכתב בכל הספרים 'והיונן בה מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה' - אלמא לא מקבל טומאה בכל שהוא? ורש"י מוחק שם מן הספרים ומפרש בדוחק!

ועוד ה"ר אליהו מביא ראיה מת"כ [ספרא שמיני פרשתא ז הלכה יג] דדרשין גבי כלי חרס דכתיב [ויקרא יא, לג] [וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר יִבְתּוֹכוּ יִטְמָא] וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ - אוֹתוֹ אֵתוֹ שׁוֹבֵר לִשְׁהֲרוֹתוֹ, וְאֵי אֵתוֹ שׁוֹבֵר אוֹכְלִין לִשְׁהֲרוֹתוֹ, ואי מקבלין טומאה בכל שהוא - פשיטא דלא מהני להו שבירה! וההיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא - אסמכתא היא, ומילי טובא מפיק מקרא בת"כ, וליתנהו אלא אסמכתא

ורש"י בעצמו חזר בו בפרק 'אותו ואת בנו' (חולין פב, א) בשמעתא דפרה מטמא טומאת אוכלים, דהקשה: למה לה קבלת טומאה? היא גופה מטמא אדם ובגדים! ותיירץ רש"י: דכי האי גוונא מפרש בכריתות בפרק 'דם שחיטה' (כא, א) כגון שחיפה בפחות מכביצה בצק: אי משוית ליה אוכל - מצטרף ליה בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין, ואי לא אוכל הוא - לא מקבל האי בצק טומאה, דלית בה שיעור, וכי נגעו ביה אוכלין אחרני - טהורין הן, שאין נוגעין בנבילה אלא בבצק - לשון רש"י [וע"ע תוס' שבת צא, א ד"ה אי לענין ותו' זבחים לא, א ד"ה אמר].

אמר רבא: גזירה דילמא אתי בהו לידי תקלה (כשהוא דורכן שמא יאכל מהן).
אמר ליה אביי: ומי חיישינן לתקלה? והא תניא 'מדליקין כפת ובשמן של תרומה שנטמאת' (והא ודאי בחד שעתא לא מדליק שמן כולה, אלא לזמן מרובה, ולא חיישינן דילמא אכיל מיניה) !

אמר ליה: פת זריק ליה בין העצים, שמן של תרומה רמי ליה בכלי מאוס.

גופא: 'מדליקין כפת ובשמן של תרומה שנטמאת'; אביי אמר משמיה דחזקיה, ורבא אמר דבי רבי יצחק בר מרתא אמר רב הונא: לא שנו אלא פת (דכי זרק ליה ממאיסא ותו לא אתי למיכליה), אבל חיטי - לא, שמא יבא בהן לידי תקלה (חיטי, אי נמי זריק להו - לא ממאיסי); ורבי יוחנן אמר: אפילו חיטי; ואמאי ניחוש? - דילמא אתי בהן לידי תקלה? כדאמר רב אשי:

(פסחים לד, א)

בשליקתא ומאיסתא - הכי נמי בשליקתא ומאיסתא (לאחר שנטמאו שולקן ואחר כך זורקן לבין העצים והן נמאסות; ורב הונא חייש דלמא אכיל לה מקמי דלישלקינהו או בשעה ששולקן).
והיכא איתמר דרב אשי?

אהא: דאמר רבי אבין בר רב אחא אמר רבי יצחק: אבא שאול - גבל של בית רבי היה, והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה טמאה (שהיו לוקחין אותם מכהנים בזול) ללוש בהן עיסה בטהרה; אמאי ניחוש? - דילמא אתי בהו לידי תקלה? אמר רב אשי: בשליקתא ומאיסתא (כלומר: אף על פי שרבי אוכל חולין בטהרה היה - לא חייש דילמא נגעו הני חטים טמאים בעיסה: דבטלו להו מתורת אוכל ולא מטמאו).

תוספות ד"ה מחמין לו חמין בחיטין של תרומה - אור"ת דלכהנים של בית רבי היו עושין, דלישראל לא שריא אלא הנאה שאינה של כילוי, כמו עירוב: דמערבין לישראל בתרומה, אבל הנאה של כילוי,

כגון להאכיל לבהמתו או להדליק - אסור לישראל, כדאמרין בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (טו,א): כהן ששכר פרה מישראל - לא יאכילה כרשיני תרומה! ובמסכת תרומות (פי"א משנה י') נמי אמרינן מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה שנשמא ברשות כהן: פירוש אם יש שם כהן, דנר לאחד נר למאה

ור"י אומר טעמא: משום דדרשינן **משמרת תרומתי** (במדבר יח,ח): מה תרומה טהורה וכו', ומה טהורה דוקא לכהן - אף טמאה דוקא לכהן, ובטמאה ליכא אלא הדלקה.

אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין תנו (מסכת) תרומות בי רבה; פגע בהו רבא בר מתנה, אמר להו: מאי אמריתו בתרומות דבי מר (מאי אמריתו חידוש וטעמא בתרומות שאתם שונים בבית אדם גדול כרבה) ?

אמרו ליה: ומאי קשיא לך?

אמר להו: תנו [תרומות פ"ט מ"ז]: 'שתילי תרומות' (כגון שתילי כרוב וכרשין)

שנטמאו ושתלן - טהורים מלטמא (אחרים, שחיבורן לקרקע בטלן מתורת אוכל)

ואסורין מלאכול (וקא סלקא דעתא משום טומאה ולכהנים); **וכי מאחר דטהורין מלטמא אמאי אסורין מלאכול?**

אמרו ליה: הכי אמר רבה: מאי 'אסורין' ? - אסורין לזרים (דלא

אמרין פקע שם תרומה מינייהו).

ומאי קא משמע לן? גידולי תרומה תרומה (אפילו בדבר שזרעו כלה כגון חטיין או

צלעות שומין)? תנינא! [במשנה קודמת למשנה בענין שתילי תרומות: תרומות פ"ט מ"ד]:

'גידולי תרומה תרומה'!! וכי תימא גידולי גידולין - ומאי קא משמע לן? בדבר שאין זרעו כלה (כי תימא האי 'אסורין מלאכול' - בדבר שאין זרעו כלה קאמר, כגון בצלים דקים שקורין ציבו"ש, וכששותלים אחת אחת לבדה הן נוספות ומתחברות ששה וארבעה יחד, והיינו 'גידולי גידולין': אותן הנוספות עליהן שלא היו תרומה מעולם, וגידולין עצמן - כגון שתילי כרוב שהולכים ומרחיבין העלין הראשונים, ובדים החדשים העולין בקלח הו' 'גידולי גידולים') ? הא נמי

תנינא [במשנה הקודמת למשנה בענין שתילי תרומות: תרומות פ"ט מ"ו]: 'הטבל' (אף על פי

שנתמרח בכרי והוקבע למעשר וחל עליו שם טבל, ונך"ע ולא הפריש מעשרותיו תחלה, וצמח ונגמר וקצרו)

- גידוליו מותרין (מותר לאכילת עראי עד שימרח בכרי; ואף על גב דגידולי תרומה תרומה - מדרבנן הוא, ולחומרא: שלא להפסיד את הכהנים, אבל גידולי טבל - חולין הן, והרי הן כשקוצרין כשאר

תבואה, ואוכל מהן עראי עד שימרחם) בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו

כלה אפילו גידולי גידולין אסורין באכילה' ?

אי שתיקו.

אמרו ליה: מידי שמיע לך בהא?

אמר להו: הכי אמר רב ששת: מאי 'אסורין' ? - אסורין לכהנים

[לפני שננטמאו היו אסורים לישראל, ומשנטמאו - נוסף איסור לכהנים, ואלה

נשארין באיסורם אפילו אחרי ששתלים], הואיל ואיפסילו להו בהיסח הדעת (כשנטמאו מתחלה - הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן, ונפסלין בהיסח הדעת, דכתיב גבי תרומה (במדבר יח,ח)

[ואני הנה נתתי לך] את משמרת תרומתי - עביד לה שימור ולא תסיח דעתך).

הניחא למאן דאמר 'היסח הדעת - פסול הגוף הוי' (מעלה היא בקדשים שנפסלין בכך, ושם פסול הוא לעצמו), 'שפיר' (משום הכי אסורין: שאין שתילתן מועלת להן להסיר שם פסול מעליהן); אלא למאן דאמר 'היסח הדעת - פסול טומאה הוי' (כל מה שקדשים נפסלין בהיסח הדעת אינו אלא משום חשש טומאה: שמא על ידי שהסיח דעתו משמירתן נגעה בהן טומאה ואינו יודע) 'מאי איכא למימר' (הני אמאי מופסלי? משום חשש טומאה? הא אפילו

טומאה ודאית שבהן טיהרתם שתילתן), דאמר: היסח הדעת, רבי יוחנן אמר

פסול טומאה הוי, ורבי שמעון בן לקיש אמר פסול הגוף הוי:

רבי יוחנן אמר פסול טומאה הוי: שאם יבא אליהו ויטהרנה (ויאמר שלא נגעה בו טומאה כל ימי היסח) - שומעין לו; רבי שמעון בן לקיש אומר:

פסול הגוף הוי: שאם יבא אליהו ויטהרנה (ואפילו יבוא אליהו ויאמר שלא

נטמאו כל אותן הימים שהסיח דעתו מהן) - אין שומעין לו.

איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש [תוספתא זבחים פ"ז ה"ו]: 'רבי

ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן כרוקא אומר: לול קטן היה (כמין גומא חלולה עשויה בבנין הרצפה) כין כבש למזבח (כלומר: בקרן זווית סמוך לכבש וסמוך למזבח,

במקום שהם מתחברים), כמערכו של כבש (אצל שפת מערבית של כבש), ששם היו

זורקין פסולי חטאת העוף (לפי שהיא נעשית בקרן מערבית דרומית למטה, וכשאינרע פסול בה שאינו פסול הגוף ממש ואין יכול לשורפה מיד משום ביון קדשים - נותנין אותה שם) ותעובר

צורתן (היינו פסול לינה; עיבור צורת מראית בשר בלינת לילה אחד הוא, וכיון שלנה בלילה - הרי היא נותר, וטעון שריפה - ונשרף), ויוצאין לבית השריפה' (ועל כרחך - מדבעינן העברת צורה

- לאו כשפיגל בה או נטמאת או יצתה או מלקה שלא כמצותה קמיירי, דהא פסול מעליא הוא, ולמה לן לאהדורי אפסול לינה! ואין לנו דניבעי לינה אי לאו פסול היסח הדעת); אי אמרת בשלמא פסול

טומאה הוי (פסול חשש טומאה הוא, איכא למימר דהאי פסול בהיסח הדעת קאמר, וכיון דלא חזינן ליה דאיטמי אלא חששא בעלמא הוא) משום הכי בעי עיבור צורה (דלא מצינן למשרפה

להדיא) שמא יבא אליהו (אחרי כן) ויטהרנה (ויאמר "טהורה היתה" ונמצאת ששרפנו קדשים טהורין); אלא אי אמרת פסול הגוף (אלא אם שם פסול הוא לעצמו - אפילו לא נטמא) למה לי עיבור צורה? והתניא [תוספתא פסחים פ"ו ה"ו [ליברמן]]: 'זה הכלל':

(פסחים לד, ב)

כל שפסולו בגופו (פסול ודאי ובבשר עצמו) - ישרף מיד; בדם (כגון נשפך הדם) ובבעלים (כגון נטמאו בעלים והפסח קיים ואין כאן מי שיאכלנו) - תעובר צורתו (ודם - אף על פי שפסול גמור הוא - אפילו הכי הואיל ואינו כבשר עצמו בעי עיבור צורה) ויוצאין לבית השריפה!

אמר ליה: האי תנא - תנא דבי רבה בר אבוחה הוא, דאמר: אפילו פיגול (שפסול הגוף הוא) טעון עיבור צורה. (עיקר מילתא לא ידענא היכא, וטעמא דמילתיה ב'כיצד צולין'). (והכא לא מצי לשנויי כדמשני לקמיה: מאי פסולי חטאת העוף? שנפסלו בטבול יום, דהיינו טומאה, וצורה למה לי?)

איתיביה: 'נטמא או שנפסל הבשר, או שיצא חוץ לקלעים: רבי אליעזר אומר יזרוק' (את הדם; רבי אליעזר לטעמיה, דאמר ב'כיצד צולין': דם - אף על פי שאין בשר), רבי יהושע אומר לא יזרוק (רבי יהושע לטעמיה, דאמר: אם אין בשר אין דם) ויצא חוץ לקלעים בבשר קדשי הקדשים קאמר, שמחיצה שלהן - חומת עזרה, כדכתיב בכולהו בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֵאָכְלוּהָ [ויקרא וטז], ואם יצאת - נפסלת, כדילפינן ב'כיצד צולין', מֵאֵל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה [ויקרא יחח]; ומודה רבי יהושע שאם זרק - הורצה: מאי 'נפסל', לאו בהיסח הדעת (בתמיה: דכיון דתנא 'נטמא ויצא' - מאי פסול איכא תו? אי נפסל בעבודת דם - כגון במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו - לא קרי 'נפסל בשר', שהרי אף הדם נפסל, ובהא לא נימא רבי אליעזר 'יזרוק'? אי אמרת בשלמא פסולי טומאה הוי (פסול חֲטָאָה טומאה הוא) - היינו דמשכחת לה דמרצי ציץ (משום הכי מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה: דאפילו נטמא ודאי, ואף על גב דטומאה פסול הגוף הוי - מרצה ציץ, ולכתחלה לא יזרוק: דקא סבר ריצוי ציץ בדיעבד הוא; ויוצא - אף על גב דלא מהני ליה ציץ - הורצה בדיעבד: דאף על גב דרבי יהושע בעי תרתי: דם ובשר - מיהו הואיל והבשר בעין, ופסול יוצא - 'פסול מחמת דבר אחר' הוא, חשבינן ליה פסול חסרון מחיצות [בפרק קמא דמנחות בסופו], איכא למימר בדיעבד הורצה), אלא אי אמרת (היסח הדעת) פסול הגוף הוי (וציץ נמי לא מרצי עליה) - אמאי הורצה? (ולא גרסינן 'פסול הגוף מי קא מרצי ציץ' דהא פסול יוצא נמי לא מרצי ציץ, כדאמרין בפרק קמא [ב, טז], דא אינו נושא אלא עון טומאה'). מאי 'נפסל' - נפסל בטבול יום (וטעמא משום ציץ). אי הכי - היינו 'טמא'? תרי גווני 'טמא'.

כי סליק רבין, אמרה לשמעתי (הא דרב ששת לעיל דאסורין מלאכול - משום היסח הדעת הוא) קמיה דרבי ירמיה, ואמר: בבלאי טפשאי! משום דיתבי בארעא דחשוכא (בבל עמוקה) אמריתון שמעתתא דמחשכו (כשאין יודעין טעמו של דבר - בודין מלבם טעם שאינו)! לא שמייע לכו הא דרבי שמעון בן לקיש משמיה דרבי אושעיא: 'מי החג שנטמא, השיקן ואחר כך הקדישן' (שעדיין לא קרא עליהו שם, או לא קידשו בכלי שרת) - טהורין (מי החג, כגון של ניסוך המים דשבת שבתוך החג היו ממלאין אותן מערב שבת, וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות מן השילוח בשבת, וטורח הוא למלאות מבור הגדול בגלגל, והלך והשיקם באמת המים שבעזרה, ומים סלקא להו השקה, דזו היא זריעתן: משעברו עליהן מי המקוה ונעשה חיבור ובטלו); הקדישן ואחר כך השיקן - טמאים; מכרי זריעה נינהו; מה לי השיקן ואחר כך הקדישן, מה לי הקדישן ואחר כך השיקן? אלמא אין זריעה להקדש (לטהרו בכך: דמעלה עשו בקדשים)! - הכא נמי אין זריעה לתרומה (דמעלה עשו; ומכאן יכולין ללמוד טעמה של משנה דאסורין מלאכול משום מעלה: דאף על גב דמהניא זריעה לחולין - עבוד רבנן מעלה דלא תהני לתרומה להעלות לה טהרה גמורה להיתר אכילה, ומיהו מלטמא - טָהַר, דלהא לא עבוד מעלה). יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא (דרבי אושעיא); אמר ליה אביי: הקדישן בכלי (שרת) קאמר (דכיון דקדושין הן קדושת הגוף - עבדינהו להו רבנן מעלה), אבל בפה (אבל משום קדושת פה: דמלאן בכלי חול לשם חג) לא עבוד רבנן מעלה (ומהניא להו השקה)? או דילמא בפה נמי עבוד רבנן מעלה? אמר ליה: זו לא שמעתי (במעלה זו דזריעה לא שמעתי אם בפה אם בכלי), כיוצא בה שמעתי (אבל במעלה אחרת שמעתי דאף בקדושת פה עבדו רבנן, ואיכא למילף מינה דהוא הדין לכל מעלות שבקדוש): דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: 'ענבים שנטמאו: דרכן ואחר כך הקדישן - טהורים (לנסכים); ורבי יוחנן לטעמיה, דאמר לעיל: משקין מיפקד פקידי ולא קבילי טומאה עם האוכל; ולקמיה מפרש היכי דריך להו); הקדישן ואחר כך דרכן - טמאין (דעבוד רבנן מעלה בקדשים דמיטמא משקה עם האוכל, ולא אמרינן בהו משקין מיפקד פקידי) (קא סלקא דעתא הקדיש יינו לנסכים); והא ענבים דקדושת פה נינהו ואפילו הכי עבוד רבנן מעלה (והא ענבים קדושת פה הן: דאי נמי נתנן לכלי - אין כלי מקדשן: דאין כלי שרת מקדשין אלא דבר הראוי לו, כדילפינן בשחיטת קדשים גבי מזבח, שנאמר [שמות כט, לז])

כל הנגע במזבח יקדש - שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר 'עולה', וכלי שרת דומיא דמזבח נפקא לן התם! [וממשיך אביי: על דברי רבי יוחנן] אמר רב יוסף: ענבים קאמרת? הכא - בענבים של תרומה עסקינן (והאי הקדישן - קדושת תרומה קאמר: דבתרומה לא שייכא קדושת כלי, לא ביין ולא בענבים), דקדושת פה דידהו כקדושת כלי דמיא, אבל הני (מי החג) דבעי כלי - בפה לא עבוד רבנן מעלה.

(לעיל קמהדר: אמרת) 'דלכן' (ואחר כך הקדישן - טהורות) - ואפילו טובא (בבת אחת, בתמיה) ? ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן: ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה (דאי יותר - הא איטמו משקין בכביצה מיציאת טיפה ראשונה טומאת האוכל, שהרי יש בה כשיעור) ?

איבעית אימא: הכא נמי פחות פחות מכביצה; ואי בעית אימא: התם (דבעינן פחות מכביצה) דנגעו להו (ענבים) בראשון (כגון טמא שרץ או טמא נבילה וכל שכן טמא מת), דהו להו אינהו שני (דכיון דהו ענבים שני - טמאו את המשקין בכביצה משיצאת טיפה ראשונה, ואף על פי שהן חולין: דכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחלה) ! ('ושני עושה שלישי בתרומה' לא גרסינן, דהא בחולין עסקינן; דאי בתרומה - הא אמרן דעבוד מעלה: שמתמאה משקה עם האוכל!), הכא דנגעו (ענבים) בשני, דהו להו שלישי (ענבים שנעשו על טהרת תרומה משכחת בהו שלישי, הלכך דרכן ואחר כך הקדישן = שקרא להן שם תרומה - טהורין, ואפילו דרך הרבה יחד: שהאוכל שלישי לא עשה למשקה כלום; ומתחלה לא נטמאו עם האוכל: דקודם קריאת שם לא עבוד מעלה; הקדישן לתרומה ואחר כך דרכן - טמאין: דמקריאת שם חלה המעלה עליהן, ונעשה המשקין כאוכל, הכל אחד).

אמר רבא: אף אנן נמי תנינא (דעבוד רבנן מעלה בקדשים ואפילו בקדושת פה) : (במדבר יט, יד) [ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת] ונתן עליו מים חיים אל כלי - שתהא חיות ככלי (באותו כלי עצמו שהוא מקדש בו מי חטאת באפרן צריך למלאותו מן המעין, ולא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה); (וכתב) ונתן (דמשמע תלושין) - אלמא תלושין נינהו (דמותו למלאותו בכלי אחר ויערם לתוך זה) ? והא מחוברין נינהו!

(פסחים לה, א) אלא מעלה (מעלה בעלמא הוא, מדרבנן, שתהא חיותן בכלי, ואסמכוה רבנן אקרא) - הכי נמי מעלה (בעלמא הוא: דאין זריעה לתרומה, ואסורין מלאכול). אמר רב שימי בר אשי: אף אנן נמי תנינא (דעבוד רבנן מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא): 'טבל ועלה - אוכל במעשר; העריב שמשו - אוכל בתרומה' - א'ין, בקדשים לא (אם טומאה דבת כפרה היא, כגון זב וחבה ויולדת); אמאי? טהור הוא?! אלא מעלה - הכי נמי מעלה. אמר רב אשי: אף אנן נמי תנינא: (ויקרא יט, יט) [והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישראל] והבשר [כל טהור יאכל בשר] - (וי' יתירה) לרבות את העצים ולבונה (של קודש לטומאה, וקאי אדלעיל: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל... והבשר); עצים ולבונה בני איטמוי נינהו (בתמיה: הא לאו אוכל נינהו) ? אלא מעלה! הכא נמי מעלה.

משנה: אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח (משום חובת מצה בלילה ראשונה, שהוא מחוייב לאכול מצה, כדכתיב (שמות יב, יח) בערב תאכלו מצת): בחטים, בשעורים, בכוסמין, ובשיפון (שיגל"א), ובשיבולת שועל (אביינ"א; שיבולת שלה עשוי כזב שועל);

ויוצאין בדמאי (תבואה הנלקחת מעם הארץ, והיא נקראת 'דמאי': ספק עישרה ספק לא עישרה, וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק; ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה - יצא), ובמעשר ראשון (של לוויים) שנטלה תרומתו (תרומת מעשר לכהן, ומכאן ואילך המעשר מותר לזרים), ובמעשר שני והקדש שנפדו,

והכהנים בחלה ובתרומה; (אבל ישראל בתרומה - לא, כדיליף לקמן: לא תאכל עליו חמץ שבטע' מים תאכל עליו מצות (דברים יט, ג): מי שאינו מזהר על חימוצו אלא משום חמץ - אתה יוצא בו ידי חובת מצה, יצא זה שאסור מחמת איסור אחר);

אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני (חוק לירושלים) והקדש שלא נפדו.

חלות התודה ורקיני נזיר - עשאן לעצמו (לחם תודה ונזיר) אין יוצא בהן (ואפילו לא שחט הזבח עליהן ולא קרא שם עליהן, אלא שעשאן לדעת כן; וטעמא מפרש בגמרא); עשאן למכור בשוק (לצורכי לחמי תודה ונזירות) - יוצאין בהן (אם לא מכר להן; וטעמא מפרש בגמרא).

גמרא :

תנא : 'כוסמין - מין חיטין' (לענין תרומה: דאין תורמין ממין על שאינו מינו, ותורמין חיטין על כוסמין); שיכולת שועל ושיפון - מין שעורין'; כוסמין = גולבא (איספילטא בלע"ז); שיפון = דישראל (שיגל"א); שיכולת שועל = שבילי תעלא (אביינ"א; 'תעלא' תרגום של 'שועל'); הני - אין, אורז ודוחן - לא; מנהני מילי? אמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: אמר קרא: '(דברים טז, טז) לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות' [לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך] - דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה (משום מצה אם עשאן מצה), יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון (אורז ודוחן אין עושין חמץ, ואם מחמיצין אותן - מסריחין). מתניתין דלא כרבי יוחנן בן נורי, דאמר: אורז - מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, דתניא: 'רבי יוחנן בן נורי אוסר באורז ודוחן' (לאכול הימנו תבשיל בפסח*), מפני שקרוב להחמיץ'; (*יש מפרשים למנחות, משום דכל המנחות באות מצה, ושיבוש הוא: דאין מנחה באה אלא חטים, דכתיב (שמות כט, ב) סלת חטים תעשה אתם - חוץ ממנחת העומר שאינה באה אלא שעורין, וכן מנחת סוטה, ופשיטא דדוחן לא; ומאן פליג עליה דרבי יוחנן בהא? ומי מתיר?) איבעיא להו: 'שקרוב להחמיץ' = דקדים ומחמיץ (אלמא בא לידי חימוץ, ולדידיה יוצאין בו משום מצה)? או דילמא קרוב להחמיץ הוי, חמץ גמור לא הוי (ונפקא מינה דאין ענוש כרת, ואם אכלו בשוגג אין מביא קרבן)? תא שמע, דתניא: 'אמר רבי יוחנן בן נורי: אורז - מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח; וכן היה רבי יוחנן בן נורי אומר: קרמית (מפרש לקמיה) חייבת בחלה (דמין דגן הוי, ואף על גב דחלת לחם כתיב בה*) וגמר לחם לחם עני' (דברים טז, טז) במנחות בפרק 'רבי ישמעאל' (עב) - אורז נמי לחם הוא)';

* [האם כוונת רש"י לבמדבר טו, פסוקים יט-כ: וְהָיָה בְּאֹכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְּרוּמָה לָהּ' (פסוק כ) ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה? או לויקרא ז, יג: על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמים? - פסוק זה עוסק בלחמי תודה! אבל במנחות עב, כתוב: אמר ריש לקיש: אתיא לחם לחם ממצה, כתיב הכא: וְהָיָה בְּאֹכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ, וכתיב התם: לָחֶם עֲנִי. והתם גופה מנלן? אמר ריש לקיש, וכן תנא דבי ר' ישמעאל, וכן תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב, אמר קרא: (דברים טז, טז) לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות לחם עני: דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון. ולפי זה אין הלימוד מ'חלת לחם'; ואולי לרש"י היתה גירסא אחרת.]

מאי 'קרמית'?

אמר אביי: שיצניתא.

מאי 'שיצניתא'?

אמר רב פפא: שיצניתא (קצח שקורין נייל"א בלע"ז, עגול הוא, כעין דוחן, ושחור; לישנא אחרינא שמעתי: אשדניל"א, ונמצאת בשיפון) דמשתכחא ביני כלניתא (מק בלע"ז [פרג]).

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש (דלא נתן בה מים) - אין חייבין על חימוצה כרת (דמי פירות אין מחמיצין, כדלקמן).

יתיב רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע קמיה דרב אידי בר אבין ויתיב רב אידי בר אבין וקא מנמנס; אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: מאי טעמא דריש לקיש? אמר ליה: דאמר קרא (דברים טז, טז) לא תאכל עליו חמץ [שבועת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך] - דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו במצה חייבין על חימוצו כרת, והא - הואיל ואין אדם יוצא בה ידי חובתו - דהויא ליה מצה עשירה (ורחמנא אמר (דברים טז, טז) לָחֶם עֲנִי) - אין חייבין על חימוצה כרת.

איתיביה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: 'המחהו וגמעו' (אשום לחם דמין דגן קאי; המחה = דישטנפרי"ר בלע"ז: שהמחהו במים), אם חמץ הוא - ענוש כרת (ואשמעינן דגמיעה כאכילה לחיבו), ואם מצה הוא - אין אדם יוצא ידי

חובתו בפסח (דלאו דרך אכילה קאכיל ליה) ' והא הכא דאין אדם יוצא ידי חובתו במצה וחיובין על חימוצו כרת! ?
איתער בהו רב אידי בר אבין אמר להו: דרדקי! היינו טעמא דריש לקיש: משום דהוה להו מי פירות,

(פסחים לה, ב)
ומי פירות אין מחמיצין .

יוצא בדמאי :
דמאי? הא לא חזי ליה (ואמרינן לקמן: מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה, יצא מי שיש לו איסור אחר; אי נמי הויה לה מצוה הבאה בעבירה) ! ?
כיון דאי בעי מפקר לנכסיה הוי עני ואוכל דמאי, השתא נמי חזי ליה (דחומרא דרבנן בעלמא הוא: דרוב עמי הארץ מעשרין הן), דתנן [דמאי פ"ג מ"א] :
'מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי' (אכסניא = חיילות מלכי ישראל המוטלין על בני העיירות לזון להגין עליהם מאויביהן, וישראלים הן, והרי הן כעניים הואיל ואינן במקומן), ואמר רב הונא: תנא: 'בית שמאי אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי, ובית הלל אומרים מאכילין' .
תוספות ד"ה יוצאין בדמאי - מסופק ר"י אי בעי למימר יוצא דוקא דיעבד, כדאמרינן 'הואיל ומפקיר לנכסיה וחזי ליה' - מכל מקום עדיין לא מפקיר להו? אי נמי יוצאים אף לכתחלה הואיל ושרי לעניים, ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות.

מעשר ראשון שנטלה תרומתו :
פשיטא: דכיון שנטלה תרומתו חולין הוי! ?
לא, צריכא שהקדימו בשיבליים (את המעשר הקדים לתרומה גדולה קודם מירוח: דמן התורה תרומה קודמת למעשר, דראשית קריה רחמנא [דברים יח, ד]: ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו], ומן הנותר הוא נותן מעשר ראשון ללוי, ועכשיו הערים הלוי וקידמו כדי שלא יחסרנו הכהן אחד מחמשים) ונטלה הימנו תרומת מעשר (כדינו), ולא נטלה הימנו תרומה גדולה (ואשמעינן מתניתין דמותר), וכדרכי אבהו, דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש: מעשר ראשון שהקדימו בשיבליים - פטור מתרומה גדולה, שנאמר (במדבר יח, כו) [ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם] והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר: מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר.
אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה אפילו הקדימו בכרי נמי ליפטר?

אמר ליה: עליך אמר קרא (בלויים כתיב) : (במדבר יח, כט) **מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' [מכל חלב ואת מקדשו ממנו]** (את כל תרומת ה' - אפילו תרומה גדולה) !
ומה ראית (דאוקמת קרא דחיובא כשהקדימו בכרי, וקרא דפטורת כשהקדימו בשיבלין) ?
האי (דנתמרח בכרי) אידגן (וכיון דנקרא דגן - נעשה טבל לתרומה, כדכתיב [דברים יח, ט] ראשית דגנך), והאי לא אידגן (וכי שקליה לוי עדיין לא הוה טבול לתרומה) .

מעשר שני והקדש שנפדו :
פשיטא! ?

הכא במאי עסקינן? - שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, וקא משמע לן דאין חומש מעכב.

והכהנים בחלה ובתרומה :
פשיטא!

מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן - קא משמע לן: מצות מצות - ריבה.

אבל לא בטבל :
פשיטא!

לא, צריכא בטבל טבול מדרבנן (ואפילו הכי מצוה הבאה בעבירה היא חשיב לה, ולא דמי לדמאי, וכדאמרן: דהתם אשכחן ביה היתירא לכתחילה, הלכך הכא בדיעבד נפיק) : שזרעו בעצין שאינו נקוב.

ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו :
(קא סלקא דעתא בתרומת מעשר קאמר, וקא פריך) **פשיטא!**

לא, צריכא שהקדימו בכרי (והאי תרומתו דקתני - תרומה גדולה, דהוי חזי לאפרושי מינה מעיקרא קאמר); מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי (לעיל בשמעתין) - קא משמע לן כדשני ליה.

ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו: פשיטא!?

לעולם דנפדו, ומאי 'לא נפדו'? - שלא נפדו כהלכתן: מעשר שני שפדאו על גב אסימון (מעה בלא צורה פלאט"ה בלע"ז), דרחמנא אמר (דברים י"ז, כה) [ונתתה בכסף] וצרת הכסף [בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו] - דבר שיש לו צורה, והקדש שחיללו על גבי קרקע, דרחמנא אמר (במקדש שדה כתיב (ויקרא כ"ט)) ~~בתן הכסף~~ [ואם גאל וגאל את השדה המקדיש אתו] ונסף חמשיית כסף ערךך עליו וקם לו. תוספות ד"ה שחילל על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף - תימא: אי כסף משמע ליה דווקא - נימעות שוה כסף, ואי יליף מ'שיב' נכסף ישיב לבעליו שמות כא, ג' [דשוה כסף ככסף - אפילו קרקע נמי!]

ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל [מהפסוק ויקרא כ"ט, ו] ואם המקדיש וגאל את ביתו ונסף חמשיית כסף ערךך עליו והיה לו: ונסף חמשיית - כלל כסף - פרט והיה לו - חזר וכולל: מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות; וכן מוכח בפרק י"ש בכור' (בכורות פ"ח מ"ח, נא, א) דתנן: אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ומפרש התם בגמרא: ולא הקדשות בכל אלו, ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל; וכן נמי יש לפרש הקדשות; ומיהו תימא: מאי מיבעי ליה בפרק 'הזהב' (ב"מ דף נד.) 'חומש מהו שיתחלל על גבי קרקע' והא עיקר המיעוט בחומש כתיב: ונסף חמשיית כסף ערךך (ויקרא כ"ט, פסוק טו או יט)

תנו רבנן: 'יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן'? כל טבל נמי הא לא נתקן (קושיא היא)? אלא בטבל שלא נתקן כל צורכו:

שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר, [מעשר] ראשון ולא מעשר שני, ואפילו מעשר עני מניין (שאין בו שום קדושה, דאילו מעשר ראשון אית ביה תרומת מעשר שהיא קדושה, ומעשר שני כולו קדוש)? - תלמוד לומר (דברים י"ט, א) לא תאכל עליו חמץ [שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני פי בחפזו] וצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: מי שאיסורו משום כל תאכל עליו חמץ (אתה יוצא בו ידי מצה בפסח אם עשאו מצה), יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ אלא משום כל תאכל טבל. ואיסורא דחמץ להיכן אזלא? אמר רב ששת: הא מני? - רבי שמעון היא, דאמר אין איסור חל על איסור, דתניא: 'רבי שמעון אומר:

(פסחים לו, א)

האוכל (שווג) נבלה ביום הכפורים - פטור (מחטאת: דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה, ואם בו ביום נתנבלה - אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי). רבינא אמר: אפילו תימא רבנן: מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום כל תאכל טבל. מידי 'בלבד' כתיב? (קא משמע דכל מי שאיסור חמץ נוהג בו - אתה יוצא בו משום מצה!)? אלא מחוררתא כדרב ששת.

תנו רבנן: 'יכול יוצא אדם ידי חובתו במעשר שני בירושלים? תלמוד לומר: (דברים י"ט, א) [לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני פי בחפזו] וצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך לחם עני: מה שנאכל באנינות (שמותר לאוכלו כשהוא אונן - דרוש ביה 'לחם אוני', ומעשר שני אינו נאכל באנינות, דכתיב (דברים כ"ד, ד) לא אכלתי באני ממנו), יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה - דברי רבי יוסי הגלילי; רבי עקיבא אומר: מצות מצות - ריבה; אם כן מה תלמוד לומר לחם עני? - פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש. מאי טעמא דרבי עקיבא? מי כתיב 'לחם עוני' (בוי"ו דתשמע מיניה אוני)? 'עני' כתיב! ורבי יוסי הגלילי? מי קרינן 'עני'? עוני קרינן! ורבי עקיבא?

האי דקרינן ביה עוני - כדשמואל, דאמר שמואל: 'לָחֶם עֲנִי' = לחם שעונין עליו דברים הרבה (שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה).

וסבר רבי עקיבא עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא? והתניא: 'אין לשיין עיסה' (של מצות) בפסח ביין ושמן ודבש (מפני שקרובה וממחרת להחמץ, ואין אדם יכול לשומרה), ואם לש (לפיכך), רבן גמליאל אומר: תשרף מיד (ובמועד קאמר, ולא ביום טוב: דהבערה שלא לצורך היא; ולר' יוחנן) דאמר לעיל מי פירות אין מחמיצין - לא קשיא הך, דאיהו - אין חייבין על חימוצו כרת קאמר, ולא הוי חמץ גמור, אלא 'חמץ נוקשה' הוי, כלומר: רע; ואותו חימוץ הן ממחרין להחמץ, ואי אפשר לשומרו), וחכמים אומרים: יאכל (דקסברי אפשר לשומרה; והכא לא גרסינן 'מיד', דמשנאפה לא תחמץ), ואמר רבי עקיבא: שפתי היתה (שביתתי היתה רגל פסח אחד) אצל רבי אליעזר ורבי יהושע, ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש, ולא אמרו לי דבר! ואף על פי שאין לשיין - מקטפין בו (טחין פניה לאחר עריכתה); אתאן לתנא קמא!

וחכמים אומרים: את שלשין בו מקטפין בו, ואת שאין לשיין בו אין מקטפין בו, ושויין שאין לשיין את העיסה בפושרין'.

לא קשיא: הא ביום טוב ראשון (לילה הראשון שהמצה חובה - כענין לָחֶם עֲנִי) הא ביום טוב שני, כדאמר להו רבי יהושע לבניה: יומא קמא לא תלושו לי בחלבא, מכאן ואילך לוושו לי בחלבא. והתניא: 'אין לשיין את העיסה בתלך' (כל ימות השנה, שלא יאכל בשר עמה), ואם לש - כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה? אלא הכי קאמר: יומא קמא לא תלושו לי בדובשא, מכאן ואילך לוושו לי בדובשא; ואיבעית אימא: לעולם בחלבא, כדאמר רבינא: כעין תורא שרי (מעט, כעין של שור - מותר ללוש בחלב, דאכיל ליה מיד בבית אחת, ולא משהי ליה דלינשי [שישכח] שנילוש בחלב) - הכא נמי כעין תורא.

ושויין שאין לשיין את העיסה בפושרין: מאי שנא ממנחות דתנן (בהו דבאות מצות מנחות פ"ה מ"א), ואפילו הכי 'כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמצו' [מנחות פ"ה מ"ב]? אם אמרו בזריזין (הכי גרסינן: כהנים זריזין הם) יאמרו בשאין זריזין? אי הכי - מילת נמי לתית (לתיתה = לשורן במים מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסן כדי שתהא סולתן נקיה), אלמה אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל: חייטין של מנחות אין לותתין אותה? לישא (כגון מנחת מחבת ומרחשת ומנחת מאפה תנור שאופין אותה תחילה עשר חלות ואחר כך פותתין אותן עד שמחזירן לסלתן כדכתיב (ויקרא ב,ו) פְּתוֹת אֶתָּה פְּתִים ואחר כך נותן שמן ובוללה ויוצק וקומץ וכשאפאה תחילה נילושה בפושרין) - בזריזין איתא, לתיתה ליתא בזריזין (כשמביאה הזר כבר היא סולת).

ולישא מי איתא בזריזין? והכתיב (ויקרא ב,א) וַיִּנְפֹשׂ כִּי תִקְרֵיב קֶרֶבֶן מִנְחָה לַה' סֶלֶת יְהִיָּה קֶרֶבֶנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וַיִּנְתֵּן עָלֶיהָ לְבָנָה [פסוק ב] וַהֲבִיֵּאתָ אֶל בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וַיִּקְמֹץ מִשֶּׁם מִלֹּא קִמְצוּ מִסֵּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל לְבִנְתָּהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזֶקְרָתָהּ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר רִיחַ נִיחֹחַ לַה' * מקמיצה ואילך מצות כהונה; לימד על יציקה ובלילה שכשירה בכל אדם (והני - במנחת מאפה תנור לאחר לישא ואפייה ופתיתה נינהו)?

* בגמרות כתוב: וגו' והביאה אל הכהן, והפסוק הוא (ויקרא ה,יב) וַהֲבִיֵּאתָ אֶל הַכֹּהֵן וַיִּקְמֹץ מִמֶּנָּה מִלֹּא קִמְצוּ אֶת אֲזֶקְרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי ה' חֲטָאת הוּא לִישָׁה, נהי דבזריזין ליתא - במקום זריזין איתא (בעזרה, שהמחבת והמרחשת כלי שרת הן, וכן תנור של מקדש; וכיון דבעזרה איתא - חזו לה כהנים ומלמדין אותו להיזהר בה), דאמר מר: בלילה כשירה בזר, חוץ לחומת עזרה פסולה, לאפוקי לתיתה דאינה בזריזין ולא במקום זריזין. ומאי שנא (שאר מנחות דקאמר שמואל אין לותתין אותם) ממנחת העומר, דתניא: 'מנחת העומר - לותתין אותה וצוברין אותה' (שיזובו מימיה)? ציבור שאני (מנחת העומר - קרבן ציבור היא, וכל עסקין שלה נעשין על פי בית דין קצירתה, והיבהוב שלה, ולתיתה - הכל בבית דין ובזריזין הוא; ואיכא דאמרי: צבור שאני: דהואיל וצוברין אותה - מימיה זבין ואין מחמיצין; ולא מילתא היא: חדא דבתוספתא קתני לה, ולא קתני 'וצוברין' אלא 'ובורדין'; ועוד: אי איכא תקנתא בצבור חייטים של מנחות, נמי לילתתניהו וניצברניהו!).

תנו רבנן [דומה למכילתא דרשב"י שמות פ"ב פסוק כ]: 'יכול יוצא אדם ידי חובתו בככורים' (כגון כהן שהביאו לו חייטין בכורים בירושלים) תלמוד לומר: (שמות יב,כ) [כל

מחמץ לא תאכלו] **בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת**: מִצָּה הַנֹּאכֶלֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, יֵצְאוּ בְכוֹרִים שְׂאִין נֹאכְלִין בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אֲלֵא כִירוּשָׁלַיִם (שנאמר [דברים יב, יז] לא תוכל לאכל בשעריך [מעשר דגןךָ ותירשך ויצהרך ובכלת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתך] ותרומת ידך, ואמר מר (מכות יז, א): ותרומת ידך - אלו בכורים), **דְּבָרִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי**; **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר**: מִצָּה וּמְדוּרָה (הקישן הכתוב: [במדבר טז, א] על מצות ומרים): **מָה מְדוּרָה שְׂאִינוּ בְכוֹרִים** (דתנן [בכורים פ"א מ"ג] אין מביאין בכורים אלא משבעת מינין, דכתיב [דברים כו, ב] וְלִקַּחְתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֵא מֵאֲרֶזֶךְ - מִשֶּׁבַח אֲרֶזֶךְ [במנחות בפרק 'כל קרבנות' (טז, א) ולקמן ב'מקום שנהגו' (נג, א)]) - **אֵף מִצָּה שְׂאִינָה בְכוֹרִים**. **אִי מָה מְדוּרָה שְׂאִין כְּמִינוֹ בְכוֹרִים אֵף מִצָּה שְׂאִין כְּמִינָה בְכוֹרִים**,

(פסחים לו, ב)

אוֹצִיא חִיטִּין וּשְׁעוּרִין שִׁישׁ כְּמִינוֹ בִּיכּוּרִים? תִּלְמוּד לומר: מִצֹּת מִצֹּת - רִיבָה.

אִי מִצֹּת מִצֹּת רִיבָה, אִפִּילוּ בִּיכּוּרִים נִמִּי?

תוספות מסכת פסחים דף לו עמוד ב
אִי מִצֹּת מִצֹּת רִיבָה אִפִּילוּ בִּיכּוּרִים נִמִּי - תִּימָה לר"י דנימא אהני ריבוי לרבות יש במינו ביכורים ואהני מיעוט למעט ביכורים!
ויש לומר דסברא הוא: אִי מְרַבֵּינָן הָא מְרַבֵּינָן נִמִּי הָא.

הִדֵּר בִּיה רַבִּי עֲקִיבָא (מהך הקישא דמצה ומדור, ויליף ביכורים מכלל מושבתיכם), **דְּתַנִּיא**: **'יָכוֹל יֵצֵא אָדָם יְדֵי חוּבְתוֹ בְּכִיכּוּרִים? - תִּלְמוּד לומר**: (שמות יב, ב) **[כָּל מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ] בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת**: מִצָּה הַנֹּאכֶלֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, יֵצְאוּ בִּיכּוּרִים שְׂאִינָן נֹאכְלִין בְּכָל מוֹשְׁבוֹת אֲלֵא כִירוּשָׁלַיִם;

יָכוֹל שְׂאִינִי מוֹצִיא אֵף מְעַשֵּׂר שְׁנִי (בירושלים, הואיל ואינו נאכל בכל מושבות? מעתה = משהביאו לירושלים - שוב אינו יכול לחלל לאכול בחוק, כדאמרין במסכת מכות (כ, א) 'מחיצה לקלוט מדרבנן', דמשקלטהו מחיצות שוב אינו נפדה) **? תִּלְמוּד לומר: מִצֹּת מִצֹּת רִיבָה**;

וְמָה רֵאִיתָ לְרִבּוֹת מְעַשֵּׂר שְׁנִי וְלִהְיוֹצִיא בִּיכּוּרִים?

מִרְבָּה אֲנִי מְעַשֵּׂר שְׁנִי שִׁישׁ לוֹ הִיתָר בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, כְּדֹרְבִי <אַל־עֶזֶר> [אַל־עֶזֶר] (דאם נטמא - פודין אותו ואוכלין אותו בכל מקום, הלכך כי לא ניטמא נמי, ולא נפדה - נפיק ביה), **וְמוֹצִיא אֲנִי בִּיכּוּרִים שְׂאִין לֵהֵן הִיתָר בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, דָּאֵמַר רַבִּי <אַל־עֶזֶר> [אַל־עֶזֶר]: מִנִּין לְמַעַשֵּׂר שְׁנִי שְׁנִטְמָא שְׁפוּדִין אוֹתוֹ אִפִּילוּ כִירוּשָׁלַיִם? - תִּלְמוּד לומר**: (דברים יז, כד) **[וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הָדָר] כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ [כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַךְ ה' אֱלֹהֶיךָ] וְאֵין 'שֵׂאת' אֲלֵא אֲכִילָה** ([ולכן פירוש

הפסוק הוא] כשלא תוכל לאוכלו כגון זה שניטמא - ונתת בכסף), **שְׁנֵאֵמַר** (בראשית מג, לד) **וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו [אֲלֵהֶם וַתִּרְבַּ מִּשְׁאֵת בְּנִימָן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ]**; **מֵאֵן שְׁמַעַת לִיה דָּאֵמַר כְּמַעַשֵּׂר שְׁנִי נִפִּיק בִּיה רַבִּי עֲקִיבָא** (לעיל בבביתא קמייתא), **וְקַמְמַעִיט לֵהוּ לְבִיכּוּרִים מ'בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם'** (ולא מהקיש מצה ומדור)? **שְׁמַע מִינָה הִדֵּר בִּיה**.

וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי (למה ליה למילף ביכורים מכלל מושבתיכם?) - **תִּפּוֹק לִיה** (מהיכא דנפקא ליה מעשר שני): **מִלְּחָם עֲנִי**: מִי שְׁנֹאכֵל בְּאוֹנִי, יֵצֵא זֶה שְׂאִין נֹאכֵל אֲלֵא בְּשִׁמְחָה; (בשלמא רבי עקיבא לא פירש 'אוני') **סָבַר לִיה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**, **דְּתַנִּיא**: **'בִּיכּוּרִים אֲסוּרִין לְאוֹנוֹן, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר'**.

מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּינָן?

דְּכָתִיב [דברים יב, יז] **לֹא תוּכַל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ [מְעַשֵּׂר דְּגָנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹלֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְר וְנִדְבַתְּךָ וְתִרְוּמַת יָדְךָ]**, **וְאָמַר מֶר** (במסכת מכות יז, א): **תִּרְוּמַת יָדְךָ - אֲלוּ בִיכּוּרִים** (דכתיב בהו יד: **וְלִקַּחְתָּ הַלֶּחֶן הַטָּנֶא מִיָּדְךָ** [דברים כו, טז]): **דְּאִיתְקַשׁ בִּיכּוּרִים לְמַעַשֵּׂר**: מָה מְעַשֵּׂר אֲסוּר לְאוֹנוֹן - אֵף בִּיכּוּרִים אֲסוּר לְאוֹנוֹן!
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן?

תְּרוּמָה קְרִינָהוּ רַחֲמָנָא [וְתִרְוּמַת יָדְךָ], **כְּתִירוּמָה**: מָה תְּרוּמָה מוֹתֵרֶת לְאוֹנוֹן (ביבמות, ב'הערל' נפקא לן מוכל זר יתירתא [ויקרא כב, פסוק י: **וְכָל זָר לֹא יֹאכֵל קֹדֶשׁ** ופסוק יג **וְכָל זָר לֹא יֹאכֵל בּוֹ**] זרות אמרתי לך, ולא אנינות) - **אֵף בִּיכּוּרִים מוֹתֵרֶת לְאוֹנוֹן**.

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, נִהִי דְּהִיקִישׁ לִית לִיה, שְׁמַחָה מִיָּהָא מִיכְתָּב כְּתִיבָא **בְּהוּ**, **דְּכָתִיב** [דברים כו, יא] **וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב [אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֲתָה וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ]**!

הָהוּא - לְזִמְן שְׁמַחָה הוּא דָּאֵתָא (בזמן קצירה ולקיסה שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח הצריכו הכתוב קרייה דאָרְמִי אָבְדַּ אָבִי [דברים כו, ה]), **דְּתַנֵּן** [בכורים פ"א מ"ו]: **'מַעַצְלָת** (דתנן

במנחות (פ"א מ"ג, דף סח, ב) **אין מביאין ביכורים קודם לעצרת**: ששתי הלחם של עצרת מתירין הבאת ביכורים, ד'ביכורים' איקרו, דכתיב (במדבר כח, כו) **וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו'** **ועד החג** (שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה, ושם במעשיו) - **מביא וקורא**; **מהחג ועד חנוכה** - **מביא ואינו קורא** (מהחג ועד חנוכה אינו זמן שמחה, ואינו קורא; ומחנוכה ואילך אינו זמן הבאה, דתניא בספרי [דברים פסוק רצז]: [דברים כו, ב] **ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך**: כל זמן שמצויין על פני ארצך: שלא כלו לחיה מן השדה).

תנו רבנן [ספרי דברים פסוק קל]: **לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך לחם עוני** - **פרט לחלוט** (אישקלדי"ר [סופגניה] וחשיבות הוא) **ולאשישה** (גלוסקה גדולה); **יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא כפת הדראה** (שניטל כל הדרה דהיינו פת קיבר) [עיי' עבודה זרה פ"ב מ"ג חסר הדרייני] **תלמוד לומר: מצות מצות - ריבה, ואפילו כמצות של שלמה** (שהיה מעונג, כלומר: סלת נקיה); **אם כן מה תלמוד לומר: לחם עני? - פרט לחלוט ולאשישה**.
ומאי משמע דהאי אשישה לישנא דחשיבותא?
דכתיב (שמואל ב' ויט) **ויחלק לכל העם לכל המון ישראל למאיש ועד אשה לאיש חלת לחם אחת ואשפר אחד ואשישה אחת** [וילך כל העם איש לביתו], ואמר רב חנן בר אבא: **אשפר אחד - מששה בפר; אשישה אחת - מששה באיפה**; ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: **אשישה = גרבא דחמרא** (איפה של יין), **דכתיב** (הושע ג, א) **ויאמר ה' אלי עוד לך אהב אשה אהבת רע ומנאפת כאהבת ה' את בני ישראל והם פנים אל אלהים אחרים ואהבי אשישי ענבים**.

תנו רבנן: 'אין אופין פת עבה כפסח - דברי בית שמאי;

(פסחים לו, א)
ובית הלל מתירין.
וכמה **פת עבה**?

אמר רב הונא: **טפה** (ואפי' הכי שדו בית הלל, אבל טפי מטפח לא), **שכן מצינו בלחם הפנים - טפה** (שהוא אסור לבא חמץ, כדאמרינן במנחות (פ"ה מ"ב, דף נח, א) **כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ** [ויקרא ב, יא] לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיצו, ואפילו הכי עובי דפנותיו טפח, דהיינו לחם שהיו לו פנים ואין פנים פחותין מטפח).
מתקיף לה רב יוסף: אם אמרו (והתירו עובי טפח) **בזריזין** (כהנים שבקאיין בשימורו שלא יחמיץ), **יאמרו** (יתירו לכל אדם) **בשאינן זריזין? אם אמרו כפת עמילה** (שאינה ממחרת להחמיץ שעמילתה מעכבתה; 'עמילה' = בריד"א [נילוש היטב], כדתנן (מנחות פ"ו מ"ה, דף עו, א) **כל המנחות טעונין שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה**), **יאמרו כפת שאינו עמילה? אם אמרו בעצים יבשין** (שהיו מביאים אותן מימות החמה, כדאמרינן בתענית (לא, א) מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה), **יאמרו בעצים לחים? אם אמרו בתנור חם** (בכל יום תמיד היו מסיקין תנור של מקדש לאפיית מנחות ולחמי תודה, ושל מתכת היה, כדאמר בזבחים בפרק 'דס חטאת' (צה, ב)), **יאמרו בתנור צונן? אם אמרו בתנור של מתכת, יאמרו בתנור של חרס?**

אמר רבי ירמיה בר אבא: **שאלית את רבי ביחוד, ומנו? - רב; איכא דאמרי: רב ירמיה בר אבא אמר רב: שאלית את רבי ביחוד, ומנו? - רבינו הקדוש**: ('ביחוד' = בינו לבינו רביה דרבי ירמיה - רב; רביה דרב - רבינו הקדוש; לישנא אחרינא 'ביחוד' = בברור, כמו 'וידעו ביחוד ששם ארון נגד' (יומא נד, א))
מאי 'פת עבה'?

פת מרובה (הרבה חרין ביחד, ולא משום חימוץ נקט לה, ובחרין דקים קאמר, ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא). [## האות ע במלה 'עבה' נהגית בערבית בצליל דומה לאות ר גרונית, ולכן 'עבה' מתחלף עם 'רבה'].

ואמאי קרו ליה 'פת עבה'?
משום דנפישא בלישה (כשלשין אותה - עבה היא העיסה כשהיא כולה ביחד);
ואי בעית אימא: באתריה דהאי תנא, לפת מרובה - 'פת עבה' קרו ליה; מאי טעמא? אי משום דקא טרח טירחא דלא צריך - מאי איריא בפסח? אפילו ביום טוב נמי!
אין הכי נמי, והאי תנא - ביום טוב של פסח קאי.

תניא נמי הכי: 'בית שמאי אומרים: אין אופין פת עבה ביום טוב, ובית הלל מתירין' (דלאו משום חמץ נקט, אלא משום טירחא, דהא הכא לא תנא פסח).

תנו רבנן: 'יוצאין כפת נקיה ובהדואה ובסריקין המצויירין' (מצות המצויירות) **כפסח**, אף על פי שאמרו אין עושין סריקין המצויירין **כפסח** (ואף על פי שאמרו לכתחלה אסור - דיעבד שפיר דמי) '.

אמר רב יהודה: 'דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים: מפני מה אמרו אין עושין סריקין המצויירין **כפסח**?

אמרו לו: מפני שהאשה שוהה עליה (לציירן ואין נותנין מהר לתנור) ומחמצתה. אמר להם: אפשר יעשנה (הצורה) בדפוס ויקבענה (בסריק) כיון (כלומר: מהר, בדחיפה אחת)!

אמרו לו: יאמרו "כל הסריקין אסורין, וסריקי בייתוס מותרין?" (שהרי רוב נחתומין אין להם אותו דפוס).

אמר רבי אלעזר בר צדוק: פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל, והביאו לפניו סריקין המצויירין **כפסח**; אמרתי: אבא! לא כך אמרו חכמים 'אין עושין סריקין המצויירין **כפסח**?

אמר לי: בני! לא של כל אדם אמרו (לאסור, דבעל הבית העושה אותן לעצמו - אינו חושש לייפותן כל כך, ואינו שוהה עליהן) אלא של נחתומין אמרו (העושין למכור ומקפידין על נויין ושוהין על ציורן) '.

איכא דאמרי הכי קאמר ליה: לא של נחתומין אמרו (לאסור שרגילין ובקיאין בדבר ויש להן דפוסין), אלא של כל אדם.

אמר רבי יוסי: עושין סריקין (מצויירין) כמין דקיקין (ובלבד שיהו דקין וקלושין דאין ממהרין להחמין) ואין עושין סריקין כמין גלוסקאות. (אבל לא מציידין את העבים כגלוסקאות, דמתוך עוביין - מחמיצין בשהייה מועטת) .

תנו רבנן: 'הסופגנין' (עשויין כספוג) והדובשנין (מטוגנין בדבש)

ואיסקריטין (עשויין כצפיחית (שמות טז, לא) דמתרגמינן 'איסקריטון': שלשין עיסתן רכה מאד)

וחלת המסרת (תרגום של מחבת) (וכולן מין לחם, ופטורין מן החלה, דכתיב (במדבר טו, יט) [וְהָיָה]

בְּאֵלֶיכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ [תְּרִימוֹתָם לֶחֶם] והני לאו 'לחם' ניהו; ולקמיה מפרש טעמא) והמדומע

(חולין שנפלה תרומה לתוכן - פטור, דתְּרִימוֹתָם כתיב, ולא שכבר היה תרומה) פטורים מן החלה '.

מאי 'חלת המסרת'?

אמר רבי יהושע בן לוי: זה חלוט של בעלי בתים (אינו נעשה כתקון לחם) .

אמר ריש לקיש (ריש לקיש - אכולהו קאי, ולא לאפלוגי אדורי יהושע בן לוי אתא): הללו -

מעשה אילפס הן (לפיכך לאו 'לחם' הוא, דקא סבר אין לחם אלא האפוי בתנור, כדכתיב לְחֶמֶס

בְּתַנּוּר אָחָד (ויקרא כו, כו)) ;

ורבי יוחנן אמר: מעשה אילפס חייבין, והללו (להכי פטורין: לפי)

שעשאן בחמה (ולא באור) .

מיתיבי: 'הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין: עשאן באילפס -

חייבין; בחמה - פטורין' - תיובתיה דרבי שמעון בן לקיש!?

אמר עולא: אמר לך רבי שמעון בן לקיש: הכא במאי עסקינן? -

שהרתיח ולבסוף הדביק (שהרתיח האילפס ואחר כך הדביק בה הלחם, דהוה ליה כעין מעשה

תנור, הלכך חייבין), אבל הדביק ולבסוף הרתיח מאי? - הכי נמי

דפטורין .

אדתני סיפא: 'עשאן בחמה פטורין' - ליפלוג וליתני בדידה:

'במה דברים אמורים? - כגון שהרתיח ולבסוף הדביק, אבל הדביק

ולבסוף הרתיח פטורין'!?

חסורי מחסרא והכי קתני: 'במה דברים אמורים? - שהרתיח ולבסוף

הדביק, אבל הדביק ולבסוף הרתיח - נעשה כמי שעשאן בחמה

ופטורין '.

תא שמע: 'יוצאין במצה הינא' (הינא אינה אפויה כל צורכה לשון אל תאכלו מִמֶּנּוּ נָא

(שמות יב, ט)) ובמצה העשויה באילפס (ואף על גב ד'לחם' בעינן, כדכתיב לָחֶם עִנִּי (דברים

טז, ג)) '!

הכא נמי שהרתיח ולבסוף הדביק.

מאי 'מצה הינא' (כלומר: כמה תאפה ויהא יוצא בה)?

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שפורסה (שמשברה, לשון 'פרוסה') ואין

חוטין נמשכין הימנה.

אמר רבא: וכן לחמי תודה (אם שחט הזבח עליהן, מאחר שנאפת כענין הזה - קידש הלחם,

והתודה כשירה: דהואיל וקרמו פניה, דתנן במנחות כי האי גוונא בְּעִינָן) .

פשיטא: הכא [בלחמי תודה] לחם כתיב והכא לחם [עוני] כתיב!
מהו דתימא הואיל וכתיב (ויקרא יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ

(פסחים לו, ב)

אֶחָד מִכָּל קָרְבָן [תְּרוּמָה לַה' לִפְנֵי הַזֶּרֶק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי] (ארבעת מינין היו בה, של עשר עשר חלות, ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והשאר לבעלים): (וכתיב) 'אֶחָד' - שלא יטול פְּרוֹס (שלא יתן לו פְּרוֹסָה) ' [מנחות פ"ז מ"ב], והכא כמאן דפריסא דמיא - קא משמע לן.

מיתבי:

[נחלה פ"א מ"ו] 'המעיסה: בית שמאי פוטרין (מן החלה) ובית הלל מחייבין; החליטה: בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין; איזהו 'המעיסה' ואיזהו 'החליטה'?
המעיסה = קמח שעל גבי מוגלשין (רותחין); החליטה = מוגלשין שעל גבי קמח;
רבי ישמעאל כרבי יוסי אומר משום אביו: זה וזה לפטור; ואמרי לה: 'זה וזה לחיוב';
וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה, עשאן באילפס - פטור, בתנור - חייב.

ותנא קמא, מאי שנא המעיסה ומאי שנא חליטה?
(ברישא מהדר גמרא לפירושא דברייתא דלא תהוי משבשתא, והדר מסיים מילתיה ומותיב תיובתא [להלן] מינה לרבי יוחנן);

אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רב יהודה, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: כמחלוקת בזה כך מחלוקת בזה (כלומר: המחייב בזה מחייב בזה, והפוסט בזה פוסט בזה).

ותברא (ורישא דמפין פלוגתייהו - לאו חדא תנא אמרינהו, וקשיין אהדי): מי ששנה זו לא שנה זו! (האי תנא אית ליה דמחומרי בית שמאי ומקולי בית הלל היא, ותנא חליטה והוא הדין למעיסה, והאי [התנא השני] אית ליה דמקולי בית שמאי וחומרי בית הלל היא, ותנא דמעיסה - והוא הדין לחליטה).

קתני מיהת 'וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה שעשאן באילפס פטור בתנור חייב' תיובתא דרבי יוחנן!

אמר לך רבי יוחנן: תנאי היא, דתניא: 'יכול יהא מעיסה וחלוטה חייבין בחלה? תלמוד לומר: (במדבר טו) וְהָיָה בְּאֻכְלֵכֶם מֵלֶחֶם [הַאֶרֶץ תְּרִימוּ תְּרוּמָהּ לַה']; רבי יהודה אומר: אין לחם אלא האפוי בתנור.'

רבי יהודה היינו תנא קמא! אלא - לאו מעשה אילפס איכא בינייהו: תנא קמא סבר מעשה אילפס חייבין (והכי קאמר: יכול תהא המעיסה והחליטה חייבין בחלה? תלמוד לומר: לחם, והני לאו לחם נינהו: דקודם לישתן מבושלין ברותחין הן, אבל מעשה אילפס שלא נאפו אלא על האור - קרובין הן למעשה תנור, ו'לחם' נינהו, וחייב, ואפילו הדביק ולבסוף הרתיח), ורבי יהודה סבר מעשה אילפס פטורין (ואמר ליה רבי יהודה: מעשה אילפס נמי פטורין, דאין לחם אלא האפוי בתנור)?

לא! דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין, והכא - כגון שחזר ואפא בתנור קא מיפלגי (למעשה אילפס), דתנא קמא סבר: כיון שחזר ואפא בתנור - 'לחם' קרינן ביה (והכי קאמר תנא קמא: תלמוד לומר: לחם - והני לאו לחם נינהו: דמבושלים במים הן, והוא הדין למעשה אילפס נמי שהדביק ולבסוף הרתיח - נמי לאו 'לחם' נינהו, אבל חזר ואפא בתנור - 'לחם' קרינא ביה), ורבי יהודה סבר: אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא, וכיון דמעיקרא לאו בתנור אפייה - לאו לחם הוא.

אמר רבא: מאי טעמא דרבי יהודה? - דכתיב (ויקרא כו, כו) [בְּשֶׁבֶרִי לָכֶם מִטָּה לֶחֶם] וְאִפּוּ עֶשֶׂר נְשִׁים לְחֶמֶךְ בְּתַנּוּר אֶחָד [וְהָשִׁיבוּ לְחֶמֶכְךָ בְּמִשְׁקֶל וְאִכְלָתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ]: לחם האפוי בתנור אחד קרוי לחם, ושאיין אפוי בתנור אחד אין קרוי לחם. (ורבי יהודה סבר: אפוי בתנור אחד בְּעִינָן, ולא בשני תנורים, כגון אילפס ותנור.)

יתיב רבה ורב יוסף אחוריה דרבי זירא, ויתיב רבי זירא קמיה דעולא; אמר ליה רבה לרבי זירא: בעי מיניה מעולא: הדביק (הלחם באילפס) מבפנים, והרתיח מבחוץ (שנתנה על האור כמו שאנו עושים) - מהו (מי הוי לחם)?

אמר ליה: מאי אימא ליה?: דאי אמינא ליה - אמר לי הי ניהו מעשה אילפס (אלו הן מעשה אילפס שנחלקו בו חכמים: רבי יוחנן וריש לקיש)!

אמר ליה רב יוסף לרבי זירא: בעו מיניה מעולא: הדביק מבפנים ואבוקה כנגדו (מלמעלה, וחוס האש לוחט באילפס וממהר אפייטו) מהו (מי הוי כעין תנור או לא)?

אמר ליה: מאי אימא ליה?: דאי אמינא ליה - אמר לי: רוב עניים עושין (כל מעשה אילפס) כן (שאין להם עצים, ובכך הוא ממהר לאפות)!

אמר רב אסי: עיסה של מעשר שני, לדברי רבי מאיר - פטורה מן החלה (דאמר בפרק שני דקדושין (נדב), מעשר ממון גבוה הוא, פטורה מן החלה, כדמפרש ד'ערת' כתיב [במדבר טו, כא], ולא של גבוה); לדברי חכמים חייבת בחלה;

(פסחים לח, א)

מצות של מעשר שני לדברי רבי מאיר - אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח (ואפילו לא דריש 'עוני' לשון אנינות, בעינן מצה שלו ולא של גבוה; ולקמן פריך: מי כתיב 'מצתכם')? לדברי חכמים יוצא בה ידי חובתו בפסח; אתרוג של מעשר שני לדברי רבי מאיר - אין יוצא בו ידי חובתו ביום טוב; לדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב.

מתקיף לה רב פפא: בשלמא עיסה, דכתיב [במדבר טו, כא] [מראשית] 'ערת' [תתנו לה' תרומה לדתכם] - משלכם; אתרוג נמי, דכתיב [ויקרא כג, מ] ולקחתם לכם [ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים] 'לכם' - משלכם יהא, אלא מצה - מי כתיב 'מצתכם'?

אמר רבא - ואיתימא רב יימר בר שלמיא: אתיא לחם לחם: כתיב הכא [דברים טז, ג] [לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות] לחם עני [כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך], וכתיב התם [במדבר טו, יט] והיה באכלכם מלחם הארץ [תרימו תרומה לה']; מה להלן משלכם - אף כאן משלכם. לימא מסייע ליה: 'עיסה של מעשר שני' - פטורה מן החלה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: חייבת;

'לימא מסייע' היינו הך!?

הכי קאמר (לימא מסייעא הא לכל מילתיה דרב אסי): לימא מדפליגי בעיסה - בהנך נמי פליגי (דמדבהא פליגי - באתרוג נמי פליגי).

או דילמא שאני התם, דכתיב עריסותיכם עריסותיכם תרי זימני [במדבר טו, כ]: ראשית 'ערת' חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה פסוק כא: מראשית 'ערת' תתנו לה' תרומה לדתכם (אבל התם לכם למעוטי שאול וגזול, אבל אתרוג של מעשר שני - האי דאיתיהיב ליה לאכילה נפיק ביה, ואפילו לרבי מאיר).

בעי רבי שמעון בן לקיש: מהו שיצא אדם ידי חובתו בחלה של מעשר שני בירושלים?

אליבא דרבי יוסי הגלילי (דאמר לעיל 'יצא זה שאינו נאכל באנינות') לא תיבעי לך: השתא בחולין (לאחר שנטלה חלתו) לא נפיק (בחולין דידיה), בחלתו מיבעיא?

כי תיבעי לך אליבא דרבי עקיבא (דלא דריש 'אוני', ומיהו היתר במושבות בעי, כדמעט לעיל בכורים מהאי טעמא, ומעשר שני ריבה משום דאית ביה היתר מושבות אפילו לאחר שנכנס לירושלים, אם נטמא, כרבי אלעזר): בחולין הוא דנפיק: דאי מיטמו יש להן היתר במושבות, אבל חלה - דאי מטמא לית לה היתר במושבות ולשריפה אזלא (דתרומה טמאה אסורה באכילה, ובעודה טהורה אין לה היתר במושבות משום דמעשר שני הוא, ובתר דקלטוה מחיצות לית ליה פדייה) - לא נפיק? או דילמא אמרינן 'הואיל ואילו לא קרא עליה שם' [חלה] ואיטמי, אית לה היתר במושבות (אם נטמא) ונפיק בה, השתא נמי נפיק (השתא נמי לא פקע תורת מצה מינה משום קריאת שם חלה, דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה, כדתנן מתניתין 'זכחתי' בחלה', אלא הא לחודה: משום דאסורה ליה במושבות, ואמרינן 'הואיל', ונפיק)?

איכא דאמרי: הא ודאי לא תיבעי לך דודאי אמרינן 'הואיל', כי תיבעי לך חלה הלקוח בכסף מעשר שני (בירושלים, כדכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאנה נפשך [בבקר ובצאן ובין ובשכר ובכל אשר תשאך נפשך ...] [דברים יד, כו]);

ואליבא דרבנן (דפליגי עליה דרבי יהודה, ואמרי: לקוח בכסף מעשר שנטמא - יפדה, דאלימא למיתפס פדיונו [המשנה מצוטטת להלן בפסקה הבאה]) לא תיבעי לך: כיון דאמרי

יפדה - היינו מעשר (דאף על גב דהך חלה לית לה היתר במושבות: דכל זמן שלא נטמא אין לה פדייה בירושלים, ומשנטמא שוב אין לה היתר אכילה, דהא חלה היא - אפילו הכי אמרינן 'הואיל ואילו לא קרא עליה שם הוה לה היתר במושבות על ידי טומאה' - דנפיק בה אף בירושלים, השתא נמי נפיק, כדאמרן במעשר גופיה);

כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר יקבר (כל לקוח בכסף מעשר שני שנשטמא - משום דקלישא קדושתיה ולא אלים למיתפס פדיוניה, ואי נמי לא קרא עליה שם חלה - לא הוה ליה היתר במושבות), דתנן [מעשר שני פ"ג מ"י]: 'הלכות בכסף מעשר שני שנשטמא - יפדה; וכי יהודה אומר: יקבר'; מי אמרינן 'הואיל ואי לא לקוח הוי והואיל ולא קרא עליה שם ואיטמי יש לו היתר במושבות ונפיק ביה, השתא נמי נפיק ביה (כלומר: הואיל ומעשר שני גופיה דאתי האזי מחמתיה, וקיל האי מיניה - נפקינן במצה ידיה, דאית ליה היתר במושבות על ידי טומאה, והא דלית ליה היתר להאי - לאו חומרא הוא לגביה אלא קולא הוא: משום דלא אלים למיתפס פדיונו - הלכך לא חמיר כדמעיקרא, ואי משום דחלה הוא ובלאו לקוח נמי לית ליה היתר - הכא נמי נימא 'הואיל' אחרינא: הואיל ואילו לא קרא עליה שם ולא לקוח הוא) ? או דילמא חד 'הואיל' אמרינן, תרי 'הואיל' לא אמרינן (חד 'הואיל' אמרינן - כגון חלת מעשר גופיה דלא נפקי בה אלא על ידי 'הואיל' ואי לא קרא עליה שם, אי נמי חולין של לקוח לא נפקי בה אלא על ידי 'הואיל' ואי לאו לקוח הוא - התם אמרינן 'הואיל', ושרי; אבל חלת לקוח - דבעי תרי 'הואיל' - לא אמרינן) ? (ואי תימא בחלת מעשר גופיה נמי תרי 'הואיל' איכא: הואיל ואי לא קרא עליה שם, והואיל ואי מיטמא פריק לה ואית ליה היתר במושבות - הכא לא קרינא 'הואיל' דבר שיש בידו לעשות: לגרום לה טומאה מיד ופריק.)

אמר רבא: מסתברא שם מעשר חד הוא (וכי היכי דנפיק במעשר [שני] גופיה - נפיק בחלתו, הואיל ושם חלה לא נפיק בעלמא מכלל מצה, ונפיק נמי בחלת הלכות - דהא מכח מעשר באה, ולא מחמירין ליה מיניה).

חלת תודה ורקיקי נזיר [עשאו לעצמו אין יוצא בהן; עשאו למכור בשוק יוצאין בהן]:
מנא הני מילי?
אמר רבה: דאמר קרא:

(פסחים לח, ב)

(שמות יב, יז) ושמרתם את המצות [כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לזכרתכם חקת עולם] - (גירסת רש"י: עבד לה שמירה לשם מצה: כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ - התכוון לשם מצה של מצוה) מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח (דלאו לשם מצה של מצות פסח עבד לה, אלא לשם מצה של זבח).

רב יוסף אמר: אמר קרא (שמות יב, טו) שבעת ימים מצות תאכלו [אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי] - מצה הנאכלת לשבעת ימים, יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת ימים אלא ליום ולילה (דלאחר יום ולילה הוא נותר, כדכתיב (ויקרא יט, טו) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו ואכל [לא יניח ממנו עד בקר] והיכא דלא נשחט עליהן הזבח - אף על גב דעכשיו יש לה היתר לשבעה, מיהו כי עבדה - לאו לשם מצה הראויה למצוה איתכוון, דכי עבדה - אדעתא לאיפסולי ביום ובלילה עבדה, ואית ליה לרב יוסף הא דרשה דבעינן שימור לשם מצוה, ואההוא קרא סמך, ובהא פליג: דאי נמי איכוין לה נמי לשימור מצת מצוה למיפק בה משום תודה ומשום מצה - לא נפיק, דבעינן שימור לשום מצה כל שבעה).

תניא כוותיה דרבה וותניא כוותיה דרב יוסף:
תניא כוותיה דרבה: 'יכול יצא ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר? - תלמוד לומר ושמרתם את המצות (שמות יב, יז): מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח.'
תניא כוותיה דרב יוסף: 'יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר? - תלמוד לומר 'שבעת ימים מצות תאכלו' (שמות יב, טו): מצה הנאכלת לשבעה, יצתה זו שאינה נאכלת לשבעה אלא ליום ולילה.'
ותיפוק ליה מלחם עני: מי שנאכל באנינות, יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה (ולמה לי קרא אחרינא? דכל קדשים אסורין לאונן; ביבמות (עג, ב) אתיא לן בקל וחומר: מה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באני [דברים כו, יד], בשר קודש חמור לא כל שכן) ? סבר לה כרבי עקיבא, דאמר (לעיל (ד, לו)) במצה של מעשר שני נפיק, ואף על גב דאסור לאונן) 'עני' כתיב (דלא דריש 'עוני' לשון 'אוני' אלא עני, כמסורת) ותיפוק ליה (כיון דדריש 'עני') דהוה ליה מצה עשירה (הא לאו מצה ענייה היא, דהא נילווה בשמן) ?

אמר שמואל בר רב יצחק: רביעית היא, ומתחלקת היא לכמה חלות (רביעית היא חצי לוג שמן מביא לתורה וחוצהו: חציו לעשר חלות ועשר רקיקין, וחציו לרבוכה [במסכת מנחות פוקר 'שתי מדות' (פס, א)] ובניירות לא היתה רבוכה אלא חלות ורקיקין, ולא היה מביא אלא רביעית, כדאמרינן נמי התם: הלכך רביעית שמן לעשרים חלות גדולות שנעשות משבע עשרונות פחות שליש עשרון - שזה הוא שיעורן כדאמרינן התם ב'התודה' [נע, א] - אין כאן עושר).

ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות (אלא בירושלים: דמחיצת קדשים קלים לפנים מן החומה, כדכתיב (דברים יב, ז) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו' [דברים יב, ז]: [לא תוכל לאכל בשעריך

מַעֲשֵׂר דִּגְגָן וְתִירֹשֶׁת וְיִצְהָרֶה וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶה וְכָל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְר [וְנִדְבְּתֶיךָ וְתִרְוַמַת יָדֶךָ], וְאִם יֵצְאוּ - נִפְסְלִין דְּכֹתִיב (שמות כב, ל) וּבִשְׂרָב בְּשָׂדֶה טָרְפָה [לֹא תֹאכְלוּ ...]: כִּיֹּן שִׁינֵּא בִּשְׂרָב חוּץ לְמַחֲצִיתוֹ - נֹאסֵר ? אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ: זֹאת אוֹמֶרֶת חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר נֹאכְלִין בְּנוֹב וּגְבֻעוֹן (מִדְּלָא נִפְקָא לִיה מִבְּלָל מוֹשְׁבֵי תִיכָם (שמות יב, כ) - קִסְבֵּר חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר נֹאכְלוֹת בְּנוֹב וּגְבֻעוֹן). (וְדִלָּא כְּרִיב שִׁמְעוֹן, דֹּאמֵר בְּפֶרֶק קִמָּא דְּמִגִּילָה (ט, ב) דִּלָּא קֶרֶב בְּנוֹב וּגְבֻעוֹן - דִּהִינּוּ בְּמָה גְדוּלָּה - אֲלֵא פִסְחִים וְחוֹבוֹת הַקְּבוּעִים לֵהֵן זִמָּן, אֲבָל חוֹבוֹת שֶׁאֵין לֵהֵן זִמָּן קְבוּעִים - לֹא, וְדִלָּא כִּמָּאֵן דֹּאמֵר בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דּוֹבְחִים (ק"א, א) כֹּאֵן וְכֹאֵן: בְּמָה גְדוּלָּה דְּנוֹב וּגְבֻעוֹן, וּבְמָה קִטְנָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה בְּרֹאשׁ גִּגוּ - לֹא קֶרֶב לִיחִיד אֲלֵא עוֹלָה וְשִׁלְמִים, וְעַל אוֹתָן שֶׁקֶרְבּוֹ בְּנוֹב וּגְבֻעוֹן הוּצָרָךְ לִהְיֵא רֵאִיָּה מוֹשְׁמֶרְתָם אֶת הַמִּצְוֹת (שמות יב, יז) וּמִמִּצְוֹת תֹּאכְלוּ (שמות יב, ט) דִּלָּא נִפְקִי מִבְּלָל מוֹשְׁבֵי תִיכָם (שמות יב, כ), דֹּאִית לֵהוּ הִיתֵר בְּכָל מוֹשְׁבוֹת: שֶׁהִיוּ יִכּוּלִין לִהְיוֹלִיכֵן בְּכָל מָקוֹם שִׁירִצּוֹ בְּתוֹךְ זִמָּן אֲכִילָתָן, דִּתְנֵן בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דְּזוֹבְחִים (ק"ב, ב; דוּמָה לְתוֹסֶפֶת זְבָחִים פ"ג ה"ה [צוּקְרִמְנִדָּל]): 'בֹּאוּ לִנְוֹב וּגְבֻעוֹן - הוֹתֵרוּ הַבְּמוֹת; קִדְשֵׁי נֹאכְלִין לְפָנִים מִן הַקְּלֵיִם, קִדְשֵׁי קֵלִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי כָּל עֵרֵי יִשְׂרָאֵל'; עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ בְּמוֹת מוֹתֵרוֹת וְעוֹבְדָה בְּבִכּוּרוֹת; מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן - עֲבֹדָה בְּכֹהֲנִים, וְנֹאסֵרוֹ הַבְּמוֹת; עֲבָרוּ אֶת הִירְדֵן וְהוֹקְבֵעוּ בְּגִלְגַּל, שֶׁבַע שְׂכִיבָשׁוֹ וְשֶׁבַע שְׁחִילָקוֹ הָיוּ הַבְּמוֹת מוֹתֵרוֹת; בָּאוּ לְשִׁילָה לְאַחֵר שְׁחִילָקוֹ וְהוֹקְבֵע מִשְׁכָּן שֵׁם - נֹאסֵרוֹ הַבְּמוֹת; וְכֹלְהוּ מִפְּרֶשׁ מִקְרָאֵי בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דְּזוֹבְחִים; חֲרֵבָה שִׁילָה בִּימֵי עֲלֵי כְּשִׁנְשֶׁבָה הָאֲרוֹן בְּאַרְץ פְּלִשְׁתִּים, בָּאוּ לֵהֵן לִנְוֹב וְלֹא הָיָה שֵׁם מִשְׁכָּן אֲלֵא בֵּית שֶׁל אֲבָנִים הָיָה, וְהוֹקְבֵע שֵׁם מִזְבֵּחַ הַנַּחֲשֶׁת, אֲבָל אֲרוֹן לֹא הָיָה שֵׁם, שֶׁכְּשֶׁהוֹחֲזִירוּהוּ פְּלִשְׁתִּים - עֲמַד בְּקִרִית יַעֲרִים עֲשִׂירִים שָׁנָה עַד שֶׁמָּלַךְ דָּוִד וְהִבִּיאוֹ לְצִיּוֹן, וּבְצִיּוֹן עֲמַד עַד שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּדֹכְתִיב (ש"א כ"א, ה) וַיָּבֵאוּ הַלֵּהָנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' גו', וּמִזְבֵּחַ הַנַּחֲשֶׁת הָיָה בְּנוֹב כֹּל יְמֵי שְׁאוּל וְשִׁמְשׁוֹאֵל, כְּדֹכְתִיב (ש"א כ"א, ה) וַיֹּאמֶר אֵין לָהֶם חֵל אֶל תַּחַת יָדֵי כִי אִם לָהֶם קִדְשׁ [וְגו'] [פסוק ז] הַמוֹסְרִים מִלְּפָנֵי ה'; חֲרֵבָה נוֹב עַל דָּבָר זֶה שֶׁהֲרָגֵם שְׁאוּל מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם לְדוֹד וּבָאוּ לָהֶם לְגְבֻעוֹן, וְנִיתָן שֵׁם מִזְבֵּחַ הַנַּחֲשֶׁת עַד שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה הַבֵּית, כְּדֹכְתִיב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (א כ"א).

תִּנִּיא [תוֹסֶפֶת חֲלָה פ"א ה"ו, בְּשִׁנּוּיִים חֲשׁוּבִים]: 'אִמֵּר רַבִּי אֵילְעָאִי: שְׁאַלְתִּי אֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: מָהוּ שִׁינֵּא אָדָם בְּחֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר? אִמֵּר לִי: לֹא שִׁמְעָתִי. בֹּאֲתִי וְשְׁאַלְתִּי לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִמֵּר לִי: הֲרִי אִמְרוּ חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר שֶׁשֶּׁשֶּׁאֵן לְעֶצְמוֹ אֵין אָדָם יוֹצֵא בֵּהֵן, לְמַכּוֹר בְּשׁוֹק יוֹצֵא בֵּהֵן; כְּשִׁבְאֲתִי וְהִרְצִיתִי דְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, אִמֵּר לִי: בְּרִית (שְׁבוּעָה)! הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֹּאמְרוּ לוֹ לְמִשְׁה בְּסִינַי.' אֵיכָא דֹּאמְרִי: בְּרִית הֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁנֹּאמְרוּ לוֹ לְמִשְׁה בְּסִינַי? וְלֹא טַעְמָא בְּעִיא (וְאֵיכָא דֹּאמְרִי בְּתַמִּיָּה אִמֵּר לִיה: וְכִי הֵן הַדְּבָרִים כִּי דִלָּא בְּעִי טַעְמָא כְּהִלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינַי)? טַעְמָא מָאִי? (גְּמָרָא בְּעִי לֵה: וְטַעְמָא מָאִי שֶׁשֶּׁשֶּׁאֵן לְמַכּוֹר בְּשׁוֹק לְצוּרֵי תּוֹדָה יוֹצֵא בֵּהֵן אִם לֹא מַכּוֹר? הֲרִי לֹא נִשְׁתַּמְרָה לְשֵׁם מִצָּה אֲלֵא לְשֵׁם זְבָח!?) אִמֵּר רַבֵּה: כָּל לְשׁוֹק - אֵימְלוּכִי מִימְלַךְ, אִמֵּר: אֵי מִזְדַּבֵּן מִזְדַּבֵּן אֵי לֹא מִזְדַּבֵּן - אֵיפּוֹק בֵּהוּ אֲנֵא (יְדִי חוֹבֶת מִצָּה).

(פִּסְחִים לט, א) מִשְׁנָה: וְאֵלוּ יִרְקוֹת שְׁאָדָם יוֹצֵא בֵּהֵן יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּפִסְחָה: בְּחִזְרוֹת בְּתַמְכָּא וּבְחִרְחִינָא וּבְעוֹלָשִׁין וּבְמִרְוֹר (כּוֹלְהוּ מִפְּרֶשׁ בְּגִמְרָא); יוֹצֵאִין בֵּהֵן בֵּין לַחִין בֵּין יִבְשִׁין, אֲבָל לֹא כְּבוֹשִׁין (בְּחוּמָן) וְלֹא שְׁלוּקִין (מְבוֹשְׁלִין הִרְבֵּה מֵאֵד עַד שְׁנִימוּחִין) וְלֹא מְבוֹשְׁלִין (כְּדָרֶךְ בִּישׁוּל); וּמִצְטִרְפִּין לְכִזִּית (אִם אֵין לוֹ מֵאֵחָד מֵהֵן כִּזִּית אֲבָל יֵשׁ לוֹ מִזֶּה חֲצִי זֵית וּמִזֶּה חֲצִי זֵית - מִצְטִרְפִּין זֶה עִם זֶה כְּדִי לְצֹאֵת יְדֵי חוֹבָתוֹ); וְיוֹצֵאִין בְּקִלְחָה שְׁלֵהֵן; וּבְדַמָּאִי, וּבְמַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ (אֲבָל בְּטַבֵּל - לֹא, וְאִף עַל גִּבְּ דְּמַעֲשֵׂר יִרְקָה דְּרַבֵּן - הוּיָא לֵה מִצְוָה הַבֵּאָה בְּעִבְרָה, דּוּמִיא דְּעִצִּין שֶׁאֵינוֹ נְקוֹב דֹּאמְרוֹן בְּפִרְקִין).

גִּמְרָא: חִזְרוֹת = חֶסֶא (לִיטוּגָא); עוֹלָשִׁין = הִינְדְּבִי (עֵשֶׁב שְׁקוּרִין קִרְשִׁפְל"א); תַּמְכָּא - אִמֵּר רַבֵּה בְּרַךְ חֲנָה: תַּמְכָּתָא שְׁמָה (מְדוּבִי"א [מְדוּבִי"ו]); חִרְחִינָא - אִמֵּר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵקִישׁ: אֲצוּתָא דְּדִיקְלָא (סִיב הַגְדֵּל וְנִכְרֵךְ סִיבֵּי לְדַקֵּל שְׁקוּרִין ווִידִיל"א [קְנוֹקְנוֹת]), וּבְמִרְוֹר - מְרִירָתָא (אִמְרִפּוּי"ל וְהִיא פּוּרְפֶּךְ [מִיָּן עֵשֶׁב]).

תני בר קפרא: 'אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו כפסח: בעולשין, ובתמכא, בחרחלין (לא איתפרש שמו), בחרחבינין, ובחזרין (חזרת).

רב יהודה אומר: אף עולשי שדה, ועולשי גינה, וחזרת; 'עולשי גינה וחזרת' ? הא תנא לה רישא ?? הכי קאמר: אף עולשי שדה (אף על גב דיש להן שם לווי - הרי הן) כעולשי גינה וחזרת;

רבי מאיר אומר: אף עסוס וטורא ומר ירואר (מיני ירקות); אמר ליה רבי יוסי: עסוס וטורא אחד הוא, ו'מר' זה הוא ירואר !

תני דבי שמואל: 'אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו כפסח: בחזרת, בעולשין, ובתמכא, ובחרחלין, ובחרגינין, ובהרדופנין (יש מפרשין אלושנ"א); רבי יהודה אומר: אף חזרת יולין, וחזרת גליין (שם לווי הוא) כיוצא בהן;

רבי אילעא אומר משום רבי אליעזר: אף ערקבלים (מפרש בסוף פרק שני דעירובין: אצוותא חרדייתא הוא: סיב גדול ועב, ומין לעצמו הוא), וחזרתי על כל תלמידיו (של רבי אליעזר) ובקשתי לי חבר (לסייעני ששמע דבר זה מפיו) ולא מצאתי, וכשבאתי לפני רבי אליעזר בן יעקב - הודה לדברי; רבי יהודה אומר: כל שיש לו שרף (כשסוחטין אותו במקום חיתוכו - יוצא ממנו שרף לבן כחלב, וקורין לייטורין);

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: כל שפניו מכסיפין (אינו ירק מאד ככרתי אלא פלדש); אחרים אומרים: כל ירק מר (תרווייהו אית ליה: יש לו שרף ופניו מכסיפין (והן הן סימני מרור).

אמר רבי יוחנן: מדברי כולן (כל המפרשין שמות הירקות כגון מתניתין ותנא דבר קפרא ורבי יהודה ורבי מאיר ותנא דבי שמואל) נלמד: ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין (שהמרור יש לו שרף ופניו מכסיפין: שבכל הירקות הללו רואין אנו בהן הסימנים האלו). אמר רב הונא: הלכה כאחרים.

רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמרינתא (פופרץ [מין עשב]); אמר ליה: מאי דעתך, דמרירין טפין ? והא (אנן רישא דכולהו) 'חזרת' תנן, ותנא דבי שמואל (נמי): 'חזרת' (תנא ברישא, אלמא: היא קדמי לכולהו), ואמר רבי אושעיא: 'מצוה בחזרת' (כדמפרש טעמא כדבא ורבי יונתן), ואמר רבא: מאי 'חזרת' ? - חסא; מאי 'חסא' (מאי טעמא קרינן ליה 'חסא') ? דחס רחמנא עילוין (משום דזכר הוא דחס רחמנא עלן אלמא להכי קיימא), ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: למה נמשלו מצריים כמרור (דכתיב (שמות איד) וַיִּמְרְאוּ אֶת תַּיִתָּהּ) ? לומר לך: מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה - אף מצריים תחילתן רכה (בתחילה נשתעבדו להן על ידי שכר שהיו שוכרין אותן) וסופן קשה (מרור סופו קשה: הקלח שלו מתקשה כעץ) ! אמר ליה: הדרי בי (לא אוסיף עוד).

אמר ליה רב רחומי לאביי: ממאי דהאי מרור - מין ירק הוא ? אימא מרירתא דכופיא (מרה של דג ששמו כן) ? דומיא דמצה (שהרי הוקשו): מה מצה גידולי קרקע - אף מרור גידולי קרקע. ואימא הירדוף (עץ שהמתיק בו משה את מי מרה, ואמרינן (בסוטה) (מכילתא פרשת בשלח) נס בתוך נס: שהוא היה מר, והוא הירדוף), דומיא דמצה: מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ? ואימא הרזיפו (מין זרע, וסם המות לבהמה הוא) ? דומיא דמצה: מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר (הרזיפו אינו ניקח בכסף מעשר, דאינו פרי מאכל, ואנן - אוכלא בעינן, דומיא דיין ושכר ובקר וצאן כדכתיב (דברים יד, כו) וַיִּתְּנָהּ הַכֹּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נֶפֶשְׁךָ [בבקר ובצאן ובזין ובשכר ובכל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלךָ נֶפֶשְׁךָ] [...).

אמר ליה רבה בר רב חנין לאביי: אימא מרור - חד (חד מינא הוא מהנך ירקות [שיוצאים בו ידי חובה], ולא כל הני, אלא מר שבכולן) ! 'מרורים' כתיב [במדבר ט"א: על מצות ומרורים לאכלהו] ! ואימא 'מרורים' - תרי ?

דומיא דמצה: מה מצה מינין הרבה - אף מרור מינין הרבה.

אמר רבה בר רב הונא אמר רב: 'ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח - כולן נזרעין בערוגה אחת' - למימרא דלית בהו משום כלאים!
מתיב רבא: 'חזרת וחזרת גלין, עולשין ועולשי שדה, כרישין (כרת: כרישין של גינה) וכרישי שדה (שלווי"ש), כוסבר וכוסבר שדה, חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והמוצה (מין דלעת הוא, ובמסכת נדרים (נא,א) מפרש: קרא קרקחאי) - אינם כלאים זה בזה (אף על גב שיש שם לווי לאחד - אינו כלאים בחבירו)'; חזרת וחזרת גלין - אין (וכן עולשין בעולשי השדה), חזרת ועולשין - לא! וכי תימא 'כולהו בהדדי קתני להו' (דבכל הני קאמר דאינו כלאים זה בזה: חזרת עולשין וכרישין), והא אמר רב 'זוגות זוגות קתני' (חזרת וחזרת גלין, או עולשין ועולשי שדה, וכן כולן שנינו דאין כלאים זה בזה, אבל חזרת בעולשין לא) '?! מאי 'נזרעין' (כולן נזרעין בערוגה אחת) 'דאמר רב (לעיל) ? - נזרעין כהלכתן' (קא אמר כדי שלא יינקו זה מזה, כגון חמשה זרעונין בערוגה של ששה על ששה טפחים, כדתנן במסכת שבת (ד,ט)).
'כהלכתן' ? תנינא [כלאים פ"ג מ"א]:

(פסחים לט, ב)
'ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים - זורעין בתוכה חמשה זרעונין: ארבע על ארבע רוחות הערוגה, ואחת באמצע' !?
מהו דתימא 'הני מילי בזרעין, אבל בירקות - לא' (דירקות ינקי טפי) - קא משמע לן.
למימרא דירקות אלימא (לינק טפי) מזרעים (דאיצטריך ליה למימר דאף ירקות נזרעין חמשה מינין בערוגה של ששה) ? והתנן [כלאים פ"ג מ"ב]: 'כל מיני זרעים אין זורעין בערוגה אחת' (אפילו בשיעור הזה, משום דינקי טפי); 'כל מיני ירקות זורעין בערוגה אחת' (והא דתנן 'זורעין בתוכה חמשה זרעונין' - בירקות קאמר, דנזרעים כהלכתן) !
מהו דתימא הני מרור - מין זרעים נינהו (ולא יזרעו בערוגה אחת) ? - קא משמע לן (רב דמין ירקות נינהו ונזרעים).
זרעים סלקא דעתך (היכי תיסק אדעתין זרעים נינהו?) ? והא תנן 'ירקות' ותני בר קפרא 'ירקות' ותני דבי שמואל 'ירקות' (והא כוליה תנאי - 'ירקות' קרי להו) ? חזרת איצטריכא ליה (לאשמועינן דנזרעת כשאר ירקות בערוגה עם ארבעה זרעונין): סלקא דעתא אמינא הואיל וסופה להקשות (קלח שלה נעשה עב) ניתיב לה רווחא טפי, לאו אמר רבי יוסי ברבי חנינא: 'קלח של כרוב שהוקשה - מרחיבין לו' (מקום עד) בית רובע (שלא יזרעו אצלו מין אחר) ' (בית רובע = מקום זרעת רובע הקב; חצר המשכן היה שיעור לבית סאתים, וכל בית כור ובית סאה ובית רובע שבגמרא - לפי אותו חשבון) אלמא כיון דסופו להקשות יהבינן ליה רווחא טפי, הכי נמי ניתיב לה רווחא טפי ? - קא משמע לן.

יוצאין בהן בין לחין בין יבשין [אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין]:
אמר רב חסדא: לא שנו (דיבש יש לו טעם מרור) אלא בקלח (דמתוך שהוא עב - אינו מתייבש שיפסיד טעמו), אבל בעלין, לחין - אין, יבשין - לא (עלין יבשין הרי הן כעפר בעלמא).
והא מדקתני סיפא 'יוצאין בקלח שלהן' - מכלל דרישא עלין (קא פטיק ותנא בהו צ"ל לחים בין יבשים) ?
פרושי קא מפרש: כי קתני 'בין לחין בין יבשין' - אקלח.
מיתיבי: 'יוצאין בהן ובקלח שלהן בין לחין בין יבשין' - דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: לחין יוצאין בהן, יבשין אין יוצאין בהן; ושזין שיוצאין בהן כמושין (פלצדא"ו), אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין; כללו של דבר: כל שיש בו טעם מרור - יוצאין בו, וכל שאין בו טעם מרור - אין יוצאין בו' (קתני מיהא בדברי מאיר 'יוצאין בהן ובקלחין שלהן בין לחין בין יבשין' ומתניתין נמי, מדמכשר ביבשים - רבי מאיר היא, ושמע מינה בעלין נמי אכשר) !?
תרגומא (להא דקתני בדברי מאיר 'יבשין') אקלח.

תנו רבנן: 'אין יוצאין בהן כמושין; משום רבי אליעזר כרבי צדוק אמרו: יוצאין בהן כמושין.'
בעי רמי בר חמא: מהו שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים?

אליבא דרבי עקיבא לא תיבעי לך: השתא במצה (דמעשר דידה) דאורייתא (ואיכא למיפסלה משום דאין לה היתר במושבנות קאמר רבי עקיבא ד) נפיק (הואיל ואי מטמא - פריק לה, ואית לה היתר), במרור דרבנן מיבעיא (דמעשר ירק מדרבנן הוא, ומדאורייתא אית לה היתר במושבנות)? כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי הגלילי - מאי? במצה דאורייתא הוא דלא נפיק, אבל מרור דרבנן נפיק? או דילמא כל דתקינן רבנן כעין דאורייתא תקון (ואין לו היתר במושבנות, ומרור איתקש למצה: מה מצה בעינן נאכלת בכל מושבות - אף מרור נמי בעינן יש לו היתר! לישנא אחרינא: מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור מדרבנן נפרק בתרא קט"ו א), וזה שמעתי; וקשיא לי: בזמן הזה מי מסקי מעשר שני לירושלים? ואי למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא - בהדיא איבעי ליה לפרושי בזמן הזה)?
אמר רבא: מסתברא מצה ומרור (הוקשו יחד [במדבר ט"א]: על מצות וקריים לאכלהו), וכי היכי דמצה יש עליה שם מעשר שני ולא נפיק ביה [אליבא דרבי יוסי הגלילי] - אף מרור נמי שיש עליה שם מעשר שני לא נפיק ביה.

משנה:
אין שורין את המורסן לתרנגולים, אבל חולטין (ברותחין: שאין מניחין אותו להחמין);
האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ (לשוף בה בשרה מפני שמחמין בשרייתו), אבל שפה היא בבשרה (מורסן) יבש (ואף על פי שמים טופחין על בשרה);
לא ילעוס (לא יכוס) אדם חיטין ויניח על מכתו מפני שהן מחמיצות.

גמרא:
תנו רבנן: 'אלו דברים שאין באין לידי חימוץ: האפוי (לחם, משנאפה, כל מה ששוריהו במים אינו מחמין), והמבושל, וחלוט שחלטו ברותחין.'
מבושל אדמבשל ליה מחמץ (בעוד שהמים פושרים קודם שירתיחו הוא מחמין)? (ובדשדי ליה לתוך רותחין ליכא לאוקומה: דהא בהדיא תני לה 'חלוט שחלטו ברותחין')
אמר רב פפא: האפוי שבישלו קאמר (כלומר: אפוי, אפילו הוא מבשלו לאחר אפייה - אינו מחמין).

תניא: 'רבי יוסי כרבי יהודה אומר: קמח שנפל לתוכו דלף (מן הגג) אפילו כל היום כולו - אינו בא לידי חימוץ (שטירוד הדלף הנופל תמיד אינו מניחו להחמין).'

אמר רב פפא: והוא דעביד טיף להדי טיף (שנופלין טיפה אחר טיפה סמוך ותכף ואין שהות ביניהם).
אמרי דבי רבי שילא: ותיקא (מאכל קמח) שרי.

והתניא 'ותיקא אסור'?
לא קשיא: הא דעבדיה במישחא ומילחא (מישחא ומילחא בקימחא שרי, דמי פירות אין מחמיצין), הא דעבדיה במיא ומילחא.
אמר מר זוטרא: לא לימחי איניש קדרא (שמעבין תבשיל הקדירה על ידי שממחין קמח לתוכו, ואפילו) בקמחא דאבישנא (שנתייבשה וניקלית בתנור: כשהיא לחה עושין אותה קלי בתנור, והרי היא כאפויה - אפילו הכי לא ליעביד), דילמא לא כשיל שפיר (לא נעשית קלי כל צורכה בתנור ומחמצת בתבשיל), ואתי לידי חימוץ (וכשהוא טורפה בקערה - היא מחמצת; שאין דרך נתינתה לתוך תבשיל רותח).

אמר רב יוסף: לא ליחלוט איניש (ברותחין)

(פסחים מ, א)
תרי חיטי (גרעיני חיטין, אלא חדא חדא חיטתא) בהדי הדדי, דילמא אזלא חדא ויתבה בציריא דחברתה (בסדק של חברתה; 'ציריא' = סדק, כמו 'טיילא חריפא דמצרי זיקי' דמסכת עבודה זרה ז' א.) ולא סליק להו דיקולא דמיא (רתיחת המים) מארבע רוחתא, ואתי לידי חימוץ.
ואמר אביי: לא ליחרוך איניש תרי שבולי בהדי הדדי דילמא נפקי מיא מהאי ובלע אידך ואתי לידי חימוץ.

אמר ליה רבא: אי הכי, אפילו חדא (שבולתא) נמי (לא ליחרוך), די למא נפיק מהאי רישא (מחיטי דברישא חדא) ובלע (חטיס ד) אידך רישא! ?
אלא אמר רבא: מי פירות ניהו, ומי פירות אינן מחמיצין.
והדר ביה אביי מההיא: דכל אגב מדלייהו לא מחמצי (כל דרך נפילתם לא מחמצי), דאמר אביי: האי חצבא (כד) דאבישנא (שמייבשין בתוכו קליות בתנור) – סחיפא (אם פיו כפוי למטה שיהו המים הנפלטין מן הקלי על ידי חום האור זבין ויוצאין לחוץ) שרי, זקיפא (שיהא זוקף כדרכו) אסור (שהמים נפלטין וחוזרין ונבלעין; ומדאמר אביי סחיפא שרי משום דדייבי אבראי [זבים החוצה] – שמע מינה הדר ביה ממאי דאמר לעיל 'לא ליחרוך איניש תרתי שיבלי' דהני נמי דייבי מיא ושרקי ונפלי, ולא מיבלעי באידך).
רבא אמר: אפילו זקיפא נמי שרי: מי פירות ניהו, ומי פירות אינן מחמיצין.

תנו רבנן: 'אין לותתין שעורין בפסח, ואם לתת: נתבקעו (מחמת הניפוח שמחמת המים) – אסורות (דודאי ממחרת להחמיק), לא נתבקעו – מותרות; דבי יוסי אומר: (אם רואה שנופחות) שורן בחומץ, וחומץ צומתן (אשטריינ"ב בלע"ז, ואינו מניחן להחמיק).'
אמר שמואל: אין הלכה כרבי יוסי.
אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: לא נתבקעו ממש, אלא כל שאילו מניחן על פי חבית והן נתבקעות מאיליהן (שאינן יכולות לעמוד מפני ריח היין); ושמואל אמר: נתבקעו ממש.
עבד שמואל עובדא בדורא דבי בר חשו (בכפר של אותו האיש): נתבקעו ממש (כלומר: דאין אסורות אלא נתבקעו ממש, ואותן לא מבוקעות ממש היו והתירן).

אמר רבה: בעל נפש (חטיד) לא ילתות.
מאי איריא בעל נפש? אפילו כולי עלמא נמי, דהא תניא: 'אין לותתין שעורין בפסח' ?
הכי קאמר: בעל נפש – אפילו חיטין, דשרירי (שהן קשין משעורין ואין ממחרין להחמיק), (בעל נפש) לא ילתות. (אבל דלאו בעל נפש – לא מחמיר על נפשיה כולי האי).
אמר ליה רב נחמן: מאן דציית ליה לאבא (רבה הכי קרי ליה, לשון רבנות) אכיל נהמא דעיפושא (כלומר: לא תהא סולתן נקיה) דהא בי רב הונא לתתי (כולה רב נחמן אמר לה), ובי רבא בר אבין לתתי!

ורבא אמר: (לכולי עלמא) אסור ללתות. **1**
אלא הא דתניא: 'אין לותתין שעורין בפסח', שעורין הוא דלא, הא חיטי שרי!! ?
לא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא חיטין: כיון דאית ביה ציריא – עיילי בהו מיא, אבל שערי – דשיעי (שחלקין הן) – אימא שפיר דמי, קא משמע לן.
הדר אמר רבא: מותר ללתות **2**, דתניא 'יוצאין כפת נקיה והדראה (קובר)', ואי אפשר נקיה בלא לתייתה!
איתיביה רב פפא לרבא: 'הקמחין והסלתות של נכרים: של כפריים טהורים' (לפי שאין מקפידין על סולתן לעשותן נקיה כל כך, ולא לתתי לחיטי דידהו, ונמצא שלא הוכשורו) ושל כרכין טמאין'; דכפריים מאי טעמא? לאו משום דלא לתתי, וקא קרי ליה 'סולת' (אלמא אפשר לנקיה בלא לתייתה)?
תרגומא אקמחא.

בתר דנפיק (רבא מבי מדרשא) – אמר (רב פפא, נצטער בעצמו): מאי טעמא לא אימא ליה (מדוע לא נזכרתי להשיב לו) מהא דאמר רבי זירא אמר רב ירמיה אמר שמואל: 'חיטין של מנחות – אין לותתין אותם', וקא קרי להו סולת!
הדר אמר רבא: מצוה ללתות **3**, שנאמר (שמות י"ז) ושמרתם את המצות [כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדלתיתכם חקת עולם]; אי לא דבעי לתייתה – שימור למאי (ואי לא לתייתה דעכשיו בעי שימור שלא יחמיצו שימור למה לי)? אי שימור דלישה – שימור דלישה לאו 'שימור' הוא (אי לא עבד ליה שימור מקמי הכי), דאמר רב הונא: 'בצקות של נכרים' (שמכיר בהן שלא החמיצו: שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו – דהוא הוי סימן סידוק וסימן שימור, כדלקמן) אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה (דבהא לא נפיק ידי חובת מצה, משום דלא הוי לה שימור לשם מצה – ואף על פי שאנו רואין שאין כאן חימוץ, ומיהו למצה של מצוה – שימור לשמה בעינן) 'באחרונה' – אין (באחרונה היא מצות אכילתה, שעם הפסח היא חובת אכילתה, דכתיב קרא [במדבר ט"א] על מצות ומררים יאכלהו, ופסח נאכל על השובע, כדתנן (פ"י מ"ח, ק"ט, ב) אין

מפסידין אחר הפסח אפיקומן', בראשונה – לא (כלומר: באכילה ראשונה שאכל מבצקות של נכרים לא נפיק), מאי טעמא? – משום דלא עבד בהו שימור (ולא גרסינן 'אי נימא דהא ודאי טעמא משום הכי הוא'); ולעבד ליה שימור מאפיה ואילך (משמע משמתקנה לאפיה כגון עריכתה וקישוף שלה ונתינתה לתנור)? אלא לאו שמע מינה שימור מעיקרא בעינן!

וממאי?: דילמא שאני התם (דילמא לעולם שימור דלישה – שימור הוא, ואף על גב דלא איצטריך שימור מקמי הכי): (והכא מאי טעמא לא נפיק?) – דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור (משום דמשעת נתינת מים לקמח – שזה דבר המחמצת – היא צריכה שימור, וזו לא נעשה לה שימור מההיא עידנא דנחית לתורת שימור, דהיינו מנתינת מים), אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עבד לה שימור – הכי נמי דשימור דלישה הוי שימור!?

ואפילו הכי (דלא אשכח רבא סייעתא למילתיה) לא הדר ביה רבא (ממאי דאמר בעינן שימור קודם לישא), דאמר להו להנהו דמהפכי כיפי (העמרין וקושרין את העמרין בימות הקציר): 'כי מהפכיתו – הפיכו לשום מצוה' – אלמא קסבר שימור מעיקרא מתחלתו ועד סופו בעינן.

מר בריה דרבינא –

(פסחים מ, ב)

מנקטא ליה אימיה ([לקחה לו אמו]) חיטין מתחלת קציר לצורך הפסח, ועבדא להו שימור מעיקרא בארבי (מלא עריבה או עריבות הרבה, ומצניעתן לבדם לצורך הפסח).

ההוא ארבא דחיטי דטבעא (קודם הפסח, והיו בה חיטין) בחישתא (שם הנהר), שריא רבא לזבוני לנכרים. איתיביה רבה בר ליואי לרבא [תוספתא כלאים פ"ה ה"ט]: 'בגד שאבד בו כלאים' (שנארג בו חוט של כלאים ואינו ניכר), הדי זה לא ימכרנו לנכרי (דהואיל ואין כלאים שבו ניכרים – אתי לזבוניה האי נכרי לישראל, ולביש להו ישראל, ולא אדעתיה) ולא יעשה בו מדעת לחמור (דילמא הדר שקיל ליה מהתם ותופרו באחד מבגדיו), אבל עושין אותו תכריכין למת (דמהתם תו לא שקיל ליה: דבגדי המת אסורין בהנאה, ומת – אין מצות נוהגות בו דכתיב במתים חפשי [תהלים פח, ו]; כיון שמת אדם – נעשה חפשי מן המצות (שבת לא), והני חיטי – כיון דלא מינכר חימוץ ידיהו – אתי האי נכרי והדר מזבין להו לישראל). 'לנכרי מאי טעמא לא? לאו משום דהדר מזבין לישראל? הדר אמר רבא: לזבניהו קבא קבא לישראל (קב לזה וקב לזה ולא הרבה לאיש אחד), כי היכי דכליא קמי פיסחא.

תנו רבנן: 'אין מוללין את הקדירה בפסח (בקמח קרי 'מלילה' כשנותנין קמח לתבשיל), והרוצה שימלול – נותן את הקמח ואחר כך נותן את החומץ (דאין החומץ מניחו להחמיץ, לפי שמבשלו); ויש אומרים: אף נותן את החומץ ואחר כך נותן את הקמח (דאף על גב דחומץ כבר מעורב בתבשיל – הוא מבשל את הניתן בתוכו); מאן 'יש אומרים'?

אמר רב חסדא: רבי יהודה היא, דתנן [שבת פ"ג מ"ה]: 'האילפס והקדירה שהעבירן (מעל האור) מדותחין (ערב שבת עם חשיכה) – לא יתן לתוכן תבלין (דכלי ראשון מבשל ונמצא מבשל תבלין בשבת), אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי (דכלי שני אינו מבשל); רבי יהודה אומר: לכל (לכל מיני מאכל) הוא נותן (תבלין בכלי שני) חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר (שהחומץ מבשלן ואף על גב שקדם); ונוקמה כרבי יוסי, דתניא: 'רבי יוסי אומר: שורן בחומץ וחומץ צומתן'?

כי אשמעינן ליה לרבי יוסי – הני מילי דאיתיה בעיניה (כשהחומץ בעין), אבל על ידי תערובת – לא (אבל כשהוא מעורב בתבשיל אין כחו חזק). עולא אמר: אחד זה ואחד זה (בין חומץ תחלה בין חומץ בסוף) – אסור, משום 'לך לך אמרינן נזירא סחור סחור, לכרמא לא תקרב'.

רב פפי שרי ליה לבורדיקי (נחתומין) דבי ריש גלותא לממחה קדירה בחסיסי (קמחא דאבשונא). אמר רבא: איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי (כגון בי ריש גלותא: שהעבדים מזלזלין בדבר איסור יותר ויותר)?

איכא דאמרי: רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי.

משנה:

אין נותנין קמח לתוך חרוסת (אייגרו"ס, ויש בו חומץ, ועשוי לטבל בו בשר, ורגלים לתת בו קמח וכל דבר שמקשה את טעמו; וקמח לאחר זמן מחמיץ ומקשה את הטעם) או לתוך החרדל [מהטעם לעיל], ואם נתן - יאכל מיד; ורבי מאיר אוסר; אין מבשלין את הפסח (דכתיב (שמות יב, ט) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים ...) , לא במשקין ולא במי פירות (אף על גב דכתיב במים; וטעמא מפרש בגמרא), אבל סכין (בשעת צלייתו) ומטבילין (בשעת אכילתו) אותו בהן; מי תשמישו של נחתום (שמצנן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המצה) ישפכו, מפני שהן מחמיצין.

גמרא:

אמר רב כהנא: מחלוקת (דשרי ליה תנא קמא לאוכלו מיד - בנותן) לתוך החרדל (לפי שהוא חזק, ואין מניחה מהר להחמיץ), אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד; ותניא נמי הכי: 'אין נותנין קמח לתוך החרוסת ואם נתן ישרף מיד; לתוך החרדל: רבי מאיר אומר: ישרף מיד, וחכמים אומרים: יאכל מיד.' אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כדברי חכמים. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהודה:

(פסחים מא, א)

אחרות קאמר מר (מי אית לך דרבנן נמי אחרות פליגי) או אחרדל קאמר מר? אמר ליה: למאי נפקא מינה? לדרב כהנא, דאמר רב כהנא: מחלוקת לתוך החרדל, אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד! אמר ליה: לא שמייע לי כלומר: לא סבירא לי (אלא בחרוסת נמי שרו [לאכול מיד], והלכה כמותן). אמר רב אשי: כוותיה דרב כהנא מסתברא (דאמר: רבנן אחרות לא פליגי, וכי אמר שמואל 'הלכה כחכמים' - אחרדל קאמר): מדאמר שמואל 'אין הלכה כרבי יוסי' (דאמר לעיל: חומץ צומתן), מאי לאו צמותי הוא דלא צמית (מאי לאו מדלא צמית חטין שהתחילו לינפח כבר, אלמא כשאר משקין הוא), הא חמועי מחמעא (את הניתן מתחלה לתוכו, כדרב כהנא! אלמא שמואל כרב כהנא סביא ליה, וכי קאמר שמואל 'הלכה כחכמים' - אחרדל קאמר, ולא אחרות)! לא, דילמא לא מצמת צמית (את שהתחיל להחמיץ) ולא חמוע מחמע (את הניתן לתוכו, דלא הוי כמים).

אין מבשלין [את הפסח, לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן]: תנו רבנן: 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים' (פי' אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרביו); אין לי אלא במים, שאר משקין מניין? אמרת קל וחומר: ומה מים שאין מפייגין טעמן אסורין, שאר משקין שמפייגין טעמן (שנותנין בו טעם שלהן) לא כל שכן! רבי אומר: במים: אין לי אלא מים, שאר משקין מניין? - תלמוד לומר: ובשל מבשל מכל מקום (ובשל מבשל רבויא הוא, דהוה ליה למיכתב 'נא ומבושל'). מאי בינייהו?

איכא בינייהו צלי קדר (שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה, אלא מים הנפלטין משמנו: למאן דיליף לה מקל וחומר - הכא שרי; לרבי דיליף מרבויא - האי נמי בשל מבושל הוא). ורבנן, האי [ובשל מבשל מאי עבדי להו? מבעי ליה לכדתניא: 'בשלו ואחר כך צלאו, או שצלאו ואחר כך בשלו' - חייב (מלקות על אכילתו)]; בשלמא בשלו ואחר כך צלאו חייב - דהא בשליה, אלא צלאו ואחר כך בשלו, הא צלי אש הוא! אמאי?? אמר רב כהנא: הא מני? - רבי יוסי היא (דאמר: בישול לאחר אפיה - בישול הוא), דתניא: 'יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא ניםוח' (יוצאין ידי חובת מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתו, ואף על פי שמתמסמס - 'לחם' הוא כל זמן שהוא קיים, שלא

נימוח לגמרי, וכן במבושל), **דברי רבי מאיר**; **רבי יוסי אומר**: **יוצאין בוקיק השווי**, **אכל לא במבושל** (דלאו 'לחם' קרינא ביה, ואף על פי שכבר נאפה בתנור, הואיל וחרר ובישלו - ביטלו מתורת לחם), **אף על פי שלא נימוח**.
עולא אמר: **אפילו תימא רבי מאיר**; **שאני הכא דאמר קרא ובשל מבשל** - **מכל מקום** (דהוי ליה למכתב ומבושל; וגזירת הכתוב הוא בפסח).

תנו רבנן: **'יכול צלאו כל צורכו** (ואחר כך בשלו) **יהא חייב?** (והאי תנא הוא דאמר לעיל צלאו ואחר כך בישלו חייב; לישנא אחרינא: יכול צלאו כל צרכו = דשויא חרוכא, כדמפרש, יהא חייב? דלאו צלי אש הוא אלא קלי אש, ושרוף, חזה עיקר, וראשון אינו כלום: דההוא תנא, כיון דרבי קרא צלאו ואחר כך בישלו - מה לי שויה חרוכא מה לי לא שויה?)
תלמוד לומר: (שמות יב, ט) **אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים** [כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו]; **נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צורכו**; **היכי דמי?**
אמר רב אשי: **דשויא חרוכא** (שרוף).

תנו רבנן: **'יכול אכל כזית חי** (חי לגמרי: שלא נצלה כלל) **יהא חייב?**
תלמוד לומר: (שמות יב, ט) **אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל**: **נא** (צלי ואינו צלי) **ובשל אמרתי לך, ולא חי**;
יכול יהא מותר (לאכול ממנו חי לכתחלה: דאפילו איסורא נמי ליכא)?
תלמוד לומר: (אל תאכלו ממנו נא...) **כי אם צלי אש** (ולא זה שאינו צלי, והויא לאו שבכללות, והאי תנא סבר אין לוקין על לאו שבכללות); **היכי דמי 'נא'?**
אמר רב: **כדאמרי פרסאי**: **אברנים** (אותה צליה שבלשון פרסי קרויה 'אברנים' - בלשון הקודש קרי 'נא').

אמר רב חסדא: **המבשל בחמי טבריא** (מעינות וותחין) **בשבת - פטור**; **פסח שבשלו בחמי טבריא - חייב** (על אכילתו; וקא סלקא דעתך משום דאל תאכלו ממנו נא); **מאי שנא בשבת דלא?** - **דתולדות אש בעינן וליכא** (הלכך לאו בישול הוא דליהוי חייב משום אב מלאכה); **פסח נמי לאו תולדות אש הוא!**
אמר רבא: **מאי 'חייב' דקתני?** - **דקא עבר משום צלי אש** (לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא, ולא לאו דבישול, וסבר לוקין על לאו שבכללות).

רב חייא בריה דרב נתן מתני לה להא דרב חסדא בהדיא (דחייב רב חסדא משום צלי אש ולא משום בישול): **אמר רב חסדא**: **המבשל בחמי טבריא בשבת - פטור**; **ופסח שבשלו בחמי טבריא - חייב**, **שעבר משום צלי אש**.

אמר רבא: **אכלו נא** -

(פסחים מא, ב)
לוקה שתיים (משום אל תאכלו ממנו נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש, דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי); **מבושל - לוקה שתיים** (משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש); **נא ומבושל - לוקה שלש**.

אביי אמר: **אין לוקין על לאו שבכללות** (דכולל בו כל מיני בשולים שאינן צליה לאסור).

איכא דאמרי: **תיתי הוא דלא לקי** (כיון שהוא לוקה משום נא או משום מבושל - תו לא לקי משום כלל דכי אם צלי אש), **חדא מיהת לקי** (כגון המבשל בחמי טבריא ואכלו: דאין כאן מלקות דבישול, ולא מלקות של נא - לוקה משום כי אם צלי אש);
איכא דאמרי: **חדא נמי לא לקי** (משום כי אם צלי אש), **דלא מייחד** (מיוחד) **לאויה כלאו דחסימה** [דברים כה, ט]: **לא תחטם שור בדישו** (שהוא - מפרש איסורו, וסמיכא ליה פרשת מלקות לעיל מיניה [גברים כה, א-ג]).

רבא אמר: **אכל (נזיר) זג - לוקה שתיים** (נזיר שאכלו משום [במדבר ו, ד] **זג לא יאכל** ומשום **מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וגו'** [במדבר ו, ד], **דלא יאכל** קאי נמי **אמכל אשר יעשה**); **חרצן - לוקה שתיים**; **זג וחרצן - לוקה שלש** [**מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל**] [במדבר ו, ד].

אביי אמר: **אין לוקין על לאו שבכללות** (אין לוקין על **מכל אשר יעשה**, דלאו שבכללות הוא, שכולל חרצנים וחגים וענבים לחים ויבשים ועלים וזולבין).
איכא דאמרי: **תיתי - הוא דלא לקי** (היכא דאכל זג או חרצן ולקי עליהו - לא לקי תו משום **מכל אשר יעשה**; ומודה אביי דאם אכל זג וחרצן - לוקה שתיים: דכיון דמפורש כל אחד לעצמו - קאי נמי אלאו **דלא יאכל** והוי כמאן דכתב לאו אכל חד וחד; והכי מוכח במסכת נזיר: דלא פליג אביי אלא אמלקות

דמכל אָסר יעֶשֶׂה, חדא מיהת לקי (אם אכל עליו ולולבין - דאין כאן מלקות דזג וחרצן - לקי משום לאו דמכל אָסר יעֶשֶׂה); איכא דאמרי: חדא נמי לא לקי, דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה.

תנו רבנן: 'אכל כזית נא מבעוד יום' (טעמא מפרש לקמיה מקראי) - פטור; כזית נא משחשיכה - חייב;

אכל כזית צלי מבעוד יום - לא פסל עצמו מבני חבורה (דאמרינן לקמן (דף פ"א, על פי מכילתא דרבי ישמעאל פרשת בא מסכתא דפסחא פרשה טו) 'אין הפסח נאכל לא בשתי חבורות כאחד ואין האוכל אוכל בשני מקומות', ונפקא לן מִבְּבֵית אֶחָד וְאֶכְל [שמות יב, טו] ומתרגמינן 'בחבורא חדא יתאכל', ואכילה דמבעוד יום - לאו 'אכילה' היא, ומותר לאכול משתחשך עם בני חבורה שנמנה עמהן); כזית צלי משחשיכה (מפסח שנמנה עליו) - פסל עצמו מבני החבורה (כדפרישית: שאין האוכל מותר לאכול הימנו בשני מקומות).

[אבן עזרא פירש בבראשית יב, יא; שמות ד, יג; שמות יב, ב נא = עתה, כלומר: מהר, מיד, עכשיו, ולכן נא = בשר [שאכלו אותו] לפני גמר בישולו]

תניא אידך: 'יכול אכל כזית נא מבעוד יום יהא חייב? - ודין הוא: ומה בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו ככל תאכל נא, בשעה שאינו בקום אכול צלי (דאין לו היתר אכילת צלי) - אינו דין שישנו ככל תאכל נא?

או לא (או לא נאמר כן, אלא בענין אחר): בשעה שאינו בקום אכול צלי ישנו ככל תאכל נא, בשעה שישנו בקום אכול צלי (דהיינו בלילה, דכתיב [שמות יב, ח] וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה) אינו ככל תאכל נא! ואל תתמה שהרי הותר מכללו אצל צלי (דהא אפילו צלי היה אסור לאכול ביום, כדכתיב [שמות יב, ח] וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה - ולא ביום, וכשחשכה הותר מכלל איסור עשה דצלי, ונימא נמי: נהי דלא הותר לכתחלה אצל נא, מיהו לא לחייב עליה אם אכלו)?

תלמוד לומר (שמות יב, ט) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבָשָׂל מִבָּשָׂר בְּמִים כִּי אִם עָלִי אֵשׁ [ראשו על קרעיו ועל קרבו], שאין תלמוד לומר כי אם עלי אש (דהא כתיב לעיל מיניה [שמות יב, ח] עָלִי אֵשׁ ומצות על מררים יאכלהו)! ומה תלמוד לומר כי אם עלי אש? לומר לך: בשעה שישנו בקום אכול צלי - ישנו ככל תאכל נא, בשעה שאינו בקום אכול צלי - אינו ככל תאכל נא!

רבי אומר: אקרא אני בשל (דיין הוה ליה בקריאת בשל), מה תלמוד לומר מבשל? שיכול אין לי (שיתחייב על אכילת בשר) אלא שבישלו משחשיכה (שהוא עיקר זמנו), בשלו מבעוד יום (ואכלו משתחשך) מניין? - תלמוד לומר ובשל מבשל מכל מקום.

והאי בשל מבשל - אפקיה רבי (רבי גופיה דרשיה לעיל) לצלי קדר ולשאר משקין!?

אם כן לימא קרא או בשל או מבשל או מבשל, מאי בשל מבשל? - שמעת מינה תרתי (מדשני בדבוריה - דריש ביה דרשה אחריתי נמי). [ראה מהרש"א]

תנו רבנן: 'אכל צלי מבעוד יום - חייב, וכזית נא משחשיכה - חייב' (מפרש ליה לקמיה);

קתני צלי דומיא דנא (קתני חיובא דצלי דמבעוד יום דומיא דחיובא דנא משחשיכה): מה נא בלאו - אף צלי בלאו; בשלמא נא, כתיב: (שמות יב, ט) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא, אלא צלי מנלן?

דכתיב (שמות יב, ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צָלִי אֵשׁ ומצות על מררים יאכלהו; בלי לה - אין, ביום - לא.

האי - לאו הבא מכלל עשה הוא, וכל לאו הבא מכלל עשה = עשה! אמר רב חסדא: הא מני?

(פסחים מב, א)

רבי יהודה היא (דאמר: לאו הבא מכלל 'לאומר' - לאו הוא), דתניא: ' (ויקרא כב, כג) נֶשֶׁךְ שָׂרִיעַ וְקְלוּט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ [ולגדר לא ירצה] (שְׂרִיעַ - הוא שאחת מעיניו גדולה ואחת קטנה, וכן שאר אברים; קְלוּט = שפרסותיו קלוטות; נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ - לדמיו הקדישהו לבדק הבית, ולגדר - להעלות קרבן - לא ירצה, וכתב אותו): אותו אתה מתפיש לבדק הבית (אותו בעל מום אתה מתפיש לקדושת בדק הבית), ואי אתה מתפיש תמימים (הראויין למזבח) לבדק הבית; מכאן אמרו: כל המתפיש תמימים לבדק הבית - עובר בעשה; אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין? תלמוד לומר (בתחלת הפרשה כתיב): (ויקרא כב, יז) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: לִימַד עַל כָּל הַפְּרִשָּׁה כֹּלֵה שִׁיהָ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, דברי רבי יהודה. ' אמר לו רבי לבר קפרא: מאי משמע?

אמר לו: דכתיב 'לאמר': לא נאמר בדברים (נוטריקון 'לאמר').
 בי רב אמרי: 'לאמר' = לאו אמור (אמור להן שיש איסור לאו בדברים; והכא גבי פסח
 נמי כתיב בתחלת הפרשה [שמות יב,א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּאָרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. [עיינ
 תוספות]

מי תשמישו של נחתום [ישפכו מפני שהן מחמיצין]:
 תני חדא 'שופכין במקום מדרון ואין שופכין במקום האישבורן'
 (לשון שבירה: שמשתרר הקרקע ויש בקעים שהמים נאספים ושוהין בתוכן, ואין נבלעין - ומחמיצין),
 ותניא אידך 'שופכין במקום האישבורן'!!
 לא קשיא: הא דנפיש, דקור, הא דלא נפיש, דלא קור (כשהן מרובות הן
 נקוות אל מקום אחד ואין נבלעות מהר ומחמיצות, וכשהן מועטות - לא קור).

אמר רב יהודה: אשה לא תלוש אלא במים שלנו (בלילה, מפני שבימי ניסן
 המעיינות חמין, שעדיין ימות הגשמים הן, כדאמרינן ב'מי שהיה' (לקמן צד,ב): בימות הגשמים חמה מהלכת
 בשיפולו של רקיע, לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין, הלכך מלינן בלילה ומצטננין).
 דרשה רב מתנה בפפוניא (ובלשון הקודש היו דורשין, וכסבורין השומעין שמים שלו הוא
 אומר); למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו ואתו לגביה ואמרו ליה
 "הב לן מיא!"
 אמר להו: אנא - במיא דביתו (תרגום של 'לנו') אמרי.

דרש רבא: אשה לא תלוש בחמה (לפי שחום השמש מחממת) ולא בחמי חמה
 (במים שהוחמו בחמה, וכל שכן בחמי האור), ולא במים הגרופין מן המולייר
 (המולייר = דוד גדול של נחושת, ותלוי על האור כל שעה, ונחושתו עבה, ואפילו כשאין שם אור - מים
 שבשוליו חמים או פושרין; 'גרופים' = לשון שיריים: שממזין מנחושתו של שוליו), ולא תגביה
 ידה מן התנור (כלומר: תהא עוסקת בבצק כל שעה) עד שתגמור את כל הפת,
 וצריכה שני כלים: אחד שמקטפת בו (טחה פני החררה במים), ואחד שמצננת
 בו את ידיה (דאותן שמקטפת בהן מתחממות מחום ידיה והעיטה).
 איבעיא להו: עברה ולשה (בחמין) מהו?
 מר זוטרא: אמר מותר, רב אשי אמר: אסור;
 אמר מר זוטרא: מנא אמינא לה? דתניא: 'אין לותתין השעורין
 כפסח, ואם לתת: נתבקעו - אסורים, לא נתבקעו - מותרין' (ואף על גב
 דתנא 'אין לותתין' - הכא נמי לא שנא, הואיל ואנו רואין שלא החמיץ: שאין שם לא סימני שיאור ולא סימני
 סידוק).

ורב אשי אמר: אטו כולהו חדא מחיתא מחיתאנהו (מעשה ארג (שמות כח, לב)
 מתרגמין 'עובד מחי'; כולם אריגה אחת אריגתם? משום דבחדא איסורא דרבנן תנא 'אם עבר מותר באכילה',
 בעית למימר נמי בכולהו)? היכא דאיתמר (בהדיא דלא קנסינן ליה) - איתמר, והיכא
 דלא איתמר - לא איתמר! (והלכך: עברה ולשה בחמין - קרובה למזיד היתה, ואסור, ולא דמי
 לבציקות של נכרים, דאמרינן (לעיל דף מ,א) ממלא אדם כריסו מהן: דהכא בעינן למיקנסה דעברה אדרבנן.)

הדרן עלך כל שעה